ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE A MOLDOVEI
ȘCOALA MASTERALĂ DE EXCELENȚĂ ÎN ECONOMIE ȘI BUSINESS
DEPARTAMENTUL „FINANȚE ȘI ASIGURĂRI”

C.Z.U.: 336.22:316.346.2(478)(043)

INGA CATANA

ANALIZA POLITICII FISCALE PRIN PRISMA SENSIBILITĂȚII LA GEN ÎN REPUBLICA MOLDOVA

TEZĂ DE MASTER

Domeniul general de studii: 36. Științe economice
Domeniul de formare profesională: 364. Finanțe
Programul de masterat: Finanțe publice și fiscalitate

Admis la susținere
Șef catedră:
dr., conf. univ. Nadejda Botnari
_____
”___”_____20__

Conducător științific:
Angela CASIAN, conf. univ., dr.
_____
semnătura

Autor:
Inga CATANA
_____
semnătura

Chișinău – 2018

CUPRINS

Declaraţia privind propria răspundere **3**

Lista abrevierilor **4**

Lista figurilor **5**

Lista tabelelor **7**

Introducere **9**

CAPITOLUL I. ASPECTELE GENERALE AFERENTE ABORDĂRII INTEGRATOARE A EGALITĂȚII DE GEN **12**

1.1. Aspectele conceptuale privind abordarea integratoare a egalității de gen 12

1.2. Direcțiile privind asigurarea egalității de gen pe plan mondial 20

1.3. Cadrul legal și instituțional privind egalitatea de gen 25

CAPITOLUL II. ANALIZA POLITICII FISCALE A REPUBLICII MOLDOVA. EVALUAREA ACESTEIA SUB ASPECTUL SENSIBILITĂȚII LA GEN **35**

2.1. Tendințele în evoluția veniturilor bugetului public național și a indicatorilor macroeconomici prin prisma politicii fiscale 35

2.2. Evaluarea politicii fiscale în domeniul impozitelor directe sub aspect de gen 54

2.3. Evaluarea politicii fiscale în domeniul impozitelor indirecte sub aspect de gen 79

CAPITOLUL III. PROMOVAREA ABORDĂRII INTEGRATOARE A EGALITĂȚII DE GEN ÎN CADRUL POLITICILOR PUBLICE DIN REPUBLICA MOLDOVA **86**

3.1. Tendințele de integrare a aspectului de gen în procesul de elaborare a politicii fiscale la nivel european 86

3.2. Direcțiile strategice de dezvoltare a abordării integratoare a egalității de gen în politicile publice din Republica Moldova 106

Concluzii și recomandări **114**

Bibliografie **119**

Adnotare (în limba română) **123**

Annotation (English) **124**

Anexe **125**

Declaraţia privind propria răspundere

Subsemnatul (a),_____
absolvent al Academiei de Studii Economice din Moldova, programul de masterat_____
_____,
declar pe propria răspundere că teza de master pe tema _____
_____
_____a fost elaborată de mine şi nu a mai fost prezentată niciodată la un alt program de masterat sau instituţie de învăţământ superior din ţară sau din străinătate, iar exemplarul prezentat şi înregistrat la catedră corespunde integral cu varianta electronică plasată în sistemul Anti-plagiat.

De asemenea, **declar că sursele utilizate în teză, inclusiv cele din Internet, sunt indicate cu respectarea regulilor de evitare a plagiatului**:

- fragmentele de text sunt reproduse întocmai şi sunt scrise în ghilimele, deţinând referinţa precisă a sursei;

- redarea/reformularea în cuvinte proprii a textelor altor autori conţine referinţa precisă;

- rezumarea ideilor altor autori conţine referinţa precisă a originalului.

_____
Numele Prenumele

_____
Semnătura

_____
Data

Lista abrevierilor

ONU – Organizația Națiunilor Unite

ODD – Obiectivele de Dezvoltare Durabilă

ODM – Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului

PIB – Produsul Intern Brut

FMI – Fondul Monetar Internațional

OIM – Organizația Internațională a Muncii

PNUD – Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare

CEDAW – Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei

UE – Uniunea Europeană

EIGE – Institutul European pentru Egalitatea de Gen

FEMM – Comisia pentru drepturile femeilor şi egalitatea de şanse

EPSCO – Consiliului pentru ocuparea forței de muncă, politică socială, sănătate și protecția consumatorilor

BPfA – Platforma de acțiune de la Beijing

BPN – Bugetul Public Național

CBTM – Cadrul bugetar pe termen mediu

TUE - Tratatul privind Uniunea Europeană

TFUE - Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene

CDFUE - Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene

CJUE - Curtea de Justiție a Uniunii Europene

TVA – Taxa pe valoarea adăugată

BASS – Bugetul asigurărilor sociale de stat

FAOAM – Fondurile asigurării obligatorii de asistenţă medicală

Lista figurilor

Figura 1.1. Abordarea dual a egalității de gen în Uniunea Europeană.....17
Figura 2.1. Structura veniturilor bugetare sub aspectul componentelor bugetului public național pe anii 2010-2017.....41
Figura 2.2. Structura veniturilor BPN pe categorii de venituri pe anii 2015-2018.....50
Figura 2.3. Principiul echității fiscale.....54
Figura 2.4. Discriminarea de gen.....55
Figura 2.5. Structura impozitelor directe pe anii 2010-2018.....58
Figura 2.6. Structura impozitului pe venit pe anii 2010-2018.....62
Figura 2.7. Analiza sub aspect de gen a impozitului pe venit reținut din salariu (total pe economie) pentru anul 2016.....62
Figura 2.8. Analiza sub aspect de gen a impozitului pe venit reținut din salariu (sectorul bugetar) pentru anul 2016.....63
Figura 2.9. Analiza sub aspect de gen a impozitului pe venit reținut din salariu (sectorul real) pentru anul 2016.....64
Figura 2.10. Diferența de gen privind câștigul salarial mediu brut lunar în perioada 2010-2016.....65
Figura 2.11. Indicele Gini al Republicii Moldova pentru perioada 2010-2015.....66
Figura 2.12. Nivelul și dinamica câștigului salarial mediu și venitului disponibil al femeilor pentru anii 2012-2016.....68
Figura 2.13. Nivelul și dinamica câștigului salarial mediu și venitului disponibil al femeilor pentru anii 2012-2016, valori reale.....68
Figura 2.14. Nivelul și dinamica câștigului salarial mediu și venitului disponibil al bărbaților pentru anii 2012-2016.....69
Figura 2.15. Nivelul și dinamica câștigului salarial mediu și venitului disponibil al bărbaților pentru anii 2012-2016, valori reale.....69
Figura 2.16. Rata de activitate a femeilor și bărbaților pentru perioada 2010-2017.....70
Figura 2.17. Rata de ocupare a populației în perioada 2010-2017.....71
Figura 2.18. Diferența de gen privind ocuparea populației în perioada 2010-2017.....71
Figura 2.19. Indicele inegalității de gen (Republica Moldova comparativ cu media la nivel mondial) în anul 2017.....73
Figura 2.20. Analiza sub aspect de gen a majorării cotei impozitului pe venitul persoanelor juridice.....75

Figura 2.21. Repartizarea întreprinzătorilor după sexe în anul 2016.....75
Figura 2.22. Structura impozitelor indirecte pe anii 2010-2018.....80
Figura 2.23. Analiza sub aspect de gen a majorării cotei TVA.....83
Figura 3.1. Rata de ocupare a forței de muncă la nivelul Uniunii Europene în perioada 2010-2016.....87
Figura 3.2. Diferența de gen privind ocuparea forței de muncă la nivelul Uniunii Europene în perioada 2010-2016.....87
Figura 3.3. Diferența de gen privind remunerarea la nivelul Uniunii Europene în perioada 2010-2016.....89
Figura 3.4. Diferența de gen aferentă remunerării și diferența de gen aferentă ocupării la nivelul Uniunii Europene în anul 2016.....89
Figura 3.5. Diferența de gen aferentă pensiilor la nivelul Uniunii Europene în anul 2015.....90
Figura 3.6. Nivelul, dinamica și ponderea veniturilor fiscale în PIB la nivelul Uniunii Europene în perioada 2010- 2016.....98
Figura 3.7. Ponderea veniturilor fiscale în PIB în statele membre ale Uniunii Europene în anul 2016.....99
Figura 3.8. Structura veniturilor fiscale la nivelul Uniunii Europene în anul 2016.....99
Figura 3.9. O zi de muncă pentru bărbați și femei.....103
Figura 3.10. Tipurile de politici sensibile la gen și caracteristica acestora.....107
Figura 3.11. Mediile de integrare a dimensiunii de gen în politicile publice, 2015-2016.....108
Figura 3.12. Indexul global al egalității de gen și subindicii aferenți acestuia, 2016-2017..109

Lista tabelelor

Tabelul 1.1. Definițiile abordării integratoare a egalității de gen.....14
Tabelul 1.2. Diferențele dintre măsurile speciale și abordarea integratoare.....18
Tabelul 2.1. Nivelul și dinamica principalilor indicatori macroeconomici în perioada 2010-2018.....36
Tabelul 2.2. Nivelul și dinamica veniturilor bugetului public național pe anii 2010-2018.....40
Tabelul 2.3. Nivelul și dinamica veniturilor bugetului de stat pe anii 2010-2018.....43
Tabelul 2.4. Nivelul și dinamica veniturilor bugetelor locale pe anii 2010-2018.....44
Tabelul 2.5. Nivelul și dinamica veniturilor bugetului asigurărilor sociale de stat pe anii 2010-2018.....47
Tabelul 2.6. Nivelul și dinamica veniturilor fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pe anii 2010-2018.....48
Tabelul 2.7. Nivelul și dinamica impozitelor și taxelor ca parte componentă a veniturilor BPN pe anii 2015-2018.....50
Tabelul 2.8. Nivelul și dinamica altor venituri ca parte componentă a veniturilor BPN pe anii 2015-2018.....52
Tabelul 2.9. Nivelul și dinamica granturilor ca parte componentă a veniturilor BPN pe anii 2015-2018.....52
Tabelul 2.10. Nivelul și dinamica impozitelor directe pe anii 2010-2018.....56
Tabelul 2.11. Nivelul și dinamica impozitului pe veniturile persoanelor fizice pe anii 2010-2018.....59
Tabelul 2.12. Analiza sub aspect de gen a impozitului pe venit reținut din salariu (total pe economie) pentru anul 2016.....61
Tabelul 2.13. Analiza sub aspect de gen a impozitului pe venit reținut din salariu (sectorul bugetar) pentru anul 2016.....62
Tabelul 2.14. Analiza sub aspect de gen a impozitului pe venit reținut din salariu (sectorul real) pentru anul 2016.....63
Tabelul 2.15. Analiza sub aspect de gen a câștigului salarial lunar pe activități economice pentru anul 2016.....65
Tabelul 2.16. Indicele inegalității de gen.....72
Tabelul 2.17. Scutirile personale și tranșele de venit impozabile pentru anii 2016 și 2017.....73
Tabelul 2.18. Nivelul și dinamica impozitului pe veniturile persoanelor juridice pe anii 2010-2018.....74

Tabelul 2.19. Nivelul și dinamica impozitelor pe proprietate pe anii 2010-2018.....76
Tabelul 2.20. Nivelul și dinamica contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii pe anii 2010-2018.....77
Tabelul 2.21. Nivelul și dinamica primelor pentru asigurările obligatorii de asistență medicală pe anii 2010-2018.....78
Tabelul 2.22. Nivelul și dinamica impozitelor indirecte pe anii 2010-2018.....79
Tabelul 2.23. Nivelul și dinamica taxei pe valoarea adăugată pe anii 2010-2018.....81
Tabelul 2.24. Facilitățile fiscale aferente taxei pe valoarea adăugată care prezintă implicații de gen pentru anul 2018.....82
Tabelul 2.25. Nivelul și dinamica accizelor pe anii 2010-2018.....84
Tabelul 2.26. Nivelul și dinamica taxei asupra comerțului exterior și operațiunilor externe pe anii 2010-2018.....85
Tabelul 3.1. Analiza practicilor europene privind impozitarea veniturilor persoanelor fizice.....101
Tabelul 3.2. Tipurile de politici existente din perspectiva nivelului de integrare a dimensiunii de gen și caracteristica acestora.....107
Tabelul 3.3. Analiza comparativă a priorităților Angajamentului strategic pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați 2016-2019 și Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați 2017-2021.....110

Introducere

Importanța și actualitatea temei. Angajamentul Republicii Moldova de a pune în aplicare Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030 (asumat în septembrie 2015) implică necesitatea respectării obiectivului 5 privind egalitatea de gen. Astfel, este indispensabil ca acesta să reprezinte un aspect de bază pentru viitoarele politici orientate spre dezvoltarea durabilă, inclusiv pentru politica fiscală.

Egalitatea de gen constituie unul din obiectivele fundamentale și una din valorile de bază ale Uniunii Europene. Politicile fiscale și cadrul legal în domeniul fiscal au impact asupra egalității de gen, însă, actualmente, acesta încă nu este luat în considerare la nivel european, precum nici în Republica Moldova.

Uniunea Europeană a introdus mai multe directive privind nediscriminarea în ceea ce privește tratarea egală în domeniul angajării și ocupării și în furnizarea de bunuri și servicii.

Dificultățile legate de introducerea măsurilor legislative în domeniul impozitării la nivelul UE sunt legate de competențele legislative limitate generale ale UE în domeniul impozitării. Impozitarea rămâne o componentă esențială a suveranității statelor membre. Până în prezent, activitățile legislative ale UE implică mai multe reglementări secundare, în special în ceea ce privește impozitarea indirectă (de exemplu: Directiva 2006/112/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată, mai multe directive referitoare la accizele pentru alcool, tutun și energie), pentru care Uniunea are competențe explicite. Măsurile legislative privind impozitarea directă rămân excepționale.

Drept rezultat, egalitatea de gen în domeniul fiscal este, de asemenea, redusă la diferența de gen în ceea ce privește ocuparea forței de muncă și inactivitatea sau veniturile mici pentru salariații secundari cauzate de prevederile fiscale.

Măsurile de politică fiscală afectează bărbații și femeile în mod diferit, deoarece reglementările fiscale interacționează cu aspectele socio-economice. Astfel, persistă diferențele de gen în domenii precum: ratele de ocupare a forței de muncă, distribuția muncii neremunerate, veniturile.

Impozitele și taxele reprezintă principala sursă de venituri ale bugetului public național, iar măsurile de politică fiscală influențează asupra cuantumului anual al acestora. Respectiv, este important și indispensabil să fie analizată și sistematizată acea parte a impozitelor și taxelor care este achitată de femei și bărbați, în calitate de consumatori, angajați, muncitori, mai ales, luând în considerare faptul că datele statistice demonstrează că în toate domeniile de activitate din Republica Moldova, salariile femeilor sunt mai mici decât cele ale bărbaților. Anume sistemele

progresive de impozitare a venitului diminuează distribuția inegală a veniturilor între bărbați și femei.

Politica fiscală evoluează și se perfecționează în permanență, în dependență de obiectivele economice, sociale și politice ale statului, iar elaborarea și promovarea acesteia prin prisma sensibilității la gen urmează să reprezinte un subiect spre care vor fi îndreptate eforturile europene.

Gradul de studiere a temei cercetate în literatura de specialitate. Aspectul egalității de gen este abordat în cadrul cercetărilor în domeniu, însă în ceea ce privește aspectele de gen ale politicii fiscale și ale impozitării există lacune.

Scopul cercetării constă în analiza politicii fiscale și a evoluției veniturilor bugetului public național prin prisma sensibilității la gen.

Sarcinile cercetării:

- prezentarea aspectelor conceptuale privind abordarea integratoare a egalității de gen;
- abordarea direcțiilor privind asigurarea egalității de gen pe plan modial;
- sistematizarea cadrului legal și instituțional privind egalitatea de gen;
- analiza tendințelor în evoluția veniturilor bugetului public național și a indicatorilor macroeconomici prin prisma politicii fiscale;
- evaluarea politicii fiscale în domeniul impozitelor directe sub aspect de gen;
- evaluarea politicii fiscale în domeniul impozitelor indirecte sub aspect de gen;
- stabilirea și sistematizarea tendințelor de integrare a aspectului de gen în procesul de elaborare a politicii fiscale la nivel european;
- aprecierea direcțiilor strategice de dezvoltare a abordării integratoare a egalității de gen în politicile publice din Republica Moldova.

Obiectul studiului cuprinde politica fiscală și aspectele de gen aferente acesteia.

Baza științifico-metodologică. Sursele bibliografice analizate sunt reprezentate atât de publicațiile de la nivel național, cât și cercetările, studiile internaționale. Totodată, informațiile sistematizate se bazează pe actele normative (Codul Fiscal al Republicii Moldova, Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale, Legea bugetului de stat pentru anul 2018, Legea cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative nr.288 din 15.12.2017, Cadrul Bugetar pe Termen Mediu 2018-2020), rapoartele anuale elaborate de Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, datele statistice prezentate de Biroul Național de Statistică.

Au fost utilizate metodele clasice de cercetare, care se bazează pe: analiză dinamică a realității – fiind analizați indicatorii socio-economici relevanți pentru politica fiscală prin

descompunerea lor în componentele esențiale, comparație – fiind analizate datele statistice aferente femeilor și bărbaților pe un interval de timp selectat, sinteză – fiind prezentat aspectul de gen integral al impozitării, ilustrare grafică, ilustrare tabelară a materialelor cercetate.

Elemente de inovație științifică:

- evaluarea politicii fiscale în domeniul impozitelor directe și indirecte sub aspectul sensibilității la gen;

- evidențierea tendințelor de integrare a aspectului de gen în procesul de elaborare a politicii fiscale la nivel european;

- sistematizarea indicatorilor socio-economici sub aspect de gen relevanți pentru politica fiscală atât în Republica Moldova, cât și în Uniunea Europeană;

- abordarea sistemului indicatorilor sensibili la dimensiunea de gen aferenți veniturilor bugetului public național.

Sumarul capitolelor tezei. Teza cuprinde următoarele capitole:

Capitolul I: „ASPECTELE GENERALE AFERENTE ABORBĂRII INTEGRATOARE A EGALITĂȚII DE GEN". Acesta cuprinde aspectele conceptuale privind abordarea integratoare a egalității de gen și direcțiile privind asigurarea egalității de gen pe plan mondial. De asemenea, este prezentat cadrul legal și instituțional privind egalitatea de gen atât în Republica Moldova, cât și la nivel european.

Capitolul II: „ANALIZA POLITICII FISCALE A REPUBLICII MOLDOVA. EVALUAREA ACESTEIA SUB ASPECTUL SENSIBILITĂȚII LA GEN". Acesta include tendințele în evoluția veniturilor bugetului public național și a indicatorilor macroeconomici prin prisma politicii fiscale, precum și evaluarea politicii fiscale în domeniul impozitelor directe și indirecte în Republica Moldova sub aspect de gen.

Capitolul III: „PROMOVAREA ABORDĂRII INTEGRATOARE A EGALITĂȚII DE GEN ÎN CADRUL POLITICILOR PUBLICE DIN REPUBLICA MOLDOVA". În cadrul acestuia sunt prezentate tendințele de integrare a aspectului de gen în procesul de elaborare a politicii fiscale la nivel european, prin prisma indicatorilor socio-economici sub aspect de gen relevanți pentru politica fiscală în Uniunea Europeană. Totodată, sunt prezentate direcțiile strategice de dezvoltare a abordării integratoare a egalității de gen în politicile publice din țara noastră.

CAPITOLUL I. ASPECTELE GENERALE AFERENTE ABORDĂRII INTEGRATOARE A EGALITĂȚII DE GEN

1.1. Aspectele conceptuale privind abordarea integratoare a egalității de gen

Abordările aferente dimensiunii de gen au evoluat odată cu dezvoltarea societății contemporane, accentuându-se la începutul secolului XX, prin intermediul evenimentelor și declarațiilor la nivel internațional.[1]

Declarația Universală a Drepturilor Omului din anul 1948 stabilește un set comprehensiv de drepturi pentru toate persoanele, inclusiv pentru femei. Însă, comunitatea femeilor a considerat că acest lucru este insuficient pentru a le garanta respectarea drepturilor convenite la nivel internațional. De la înființare, Comisia pentru statutul femeilor (CSW) a încercat să definească și să elaboreze garanțiile generale de asigurare a nediscriminării din perspectiva de gen, sistematizate într-o serie de declarații și convenții importante care protejează și promovează drepturile femeilor. Astfel, în anul 1979 a fost adoptată Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW), care înglobează eforturile Națiunilor Unite pentru o abordare comprehensivă a standardelor juridice internaționale pentru femei.[2] Convenția stipulează definiția expresiei de discriminare față de femei (articolul 1) și stabilește măsurile necesare a fi realizate de către statele membre pentru eliminarea discriminării față de femei.[3]

Conceptul de „gender mainstreaming" sau „abordare integratoare" a fost folosit, pentru prima dată, la cea de-a treia Conferință Mondială privind Condiția femeilor (1985, Kenya, Nairobi), în cadrul căreia guvernele participante și-au asumat angajamentul de punere în practică a liniilor directoare cuprinse în „Strategiile viitoare de acțiune pentru promovarea femeilor" adoptate la Nairobi.[4]

Ideea impactului diferit pe care o serie de decizii îl pot avea asupra populației feminine și masculine a fost formulată la etapa incipientă a Conferinței de la Nairobi. În acest context, dimensiunea de gen s-a considerat de importanță majoră pentru evaluarea corectă a efectelor programelor și politicilor asupra femeilor și bărbaților. Strategia de realizare a egalității de gen nu putea fi realizată prin intermediul unor acțiuni necorelate aferente drepturilor femeilor în

[1] A. BAURCIULU, A. CASIAN, I. PÂRȚACHI, A.PETROIA, V. SAINSUS, D. VACULOVSCHI. *Bugetare sensibilă la gen.* Chișinău: ASEM, 2016. ISBN 978-9975-89-028-1, pag.32.
[2] UN Women – United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women. *Short history of Convention on the Elimination of All Forms of Discrimation against Women (CEDAW)*. Disponibil: http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/history.htm
[3] *Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei* (adoptată de Adunarea Generală a NațiuniIor Unite prin Rezoluția 34/180 din 18 decembrie 1979 și intrată în vigoare la 3 septembrie 1981, conform dispozițiilor art.27(1)). Disponibil: http://msmps.gov.md/sites/default/files/legislation/cedaw_md.pdf
[4] F. BOCIOC, D. DIMITRIU, R. TEȘIU, C. VĂILEANU. *Gender mainstreaming: metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoare a egalității de gen.* București: NEVA, 2004. ISBN 973-9035-13-2, pag.9. Disponibil: http://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Gender-Mainstreaming.pdf

cadrul domeniilor sectoriale.[5]

În cadrul celei de-a patra Conferințe Mondiale privind Condiția Femeilor, desfășurată în anul 1995, la Beijing, a fost dezvoltat conceptul de „gender mainstreaming", fiind solicitată promovarea politicii de abordare integratoare a egalității de gen la nivel internațional. Realizarea faptului dat necesita includerea aspectului de gen în cadrul tuturor programelor și politicilor, atât până la luarea unor decizii, cât și ca urmare a aplicării lor, în vederea analizării consecințelor acestora asupra bărbaților și femeilor.[6]

De fapt, Conferința Mondială a Femeilor de la Beijing a constituit un impuls pentru favorizarea integrării egalității de gen în cadrul politicilor din toate domeniile, astfel încât, începând cu anul 1995, Uniunea Europeană își direcționează preocupările spre problema abordării integratoare. Asimilarea și promovarea noului concept s-a realizat atât în structurile și politicile instituțiilor Uniunii Europene și Consiliului Europei, precum și în documentele legislative aplicate în Statele Membre.[7]

Grupul de specialiști în domeniul abordării integratoare a fost creat în anul 1996, din inițiativa Consiliului Europei, elaborând rapoarte ce au fost benefice statelor membre. Toate măsurile și politicile generale ale Comunității Europene au fost mobilizate în vederea realizării egalității de gen, care a devenit de importanță vitală în cadrul procesului de pregătire, aplicare, monitorizare a politicilor, măsurilor și activităților derulate la nivel european.[8]

Abordarea integratoare a egalității de gen sau gender mainstreaming înseamnă că deciziile în toate domeniile de politică și la toate nivelurile trebuie să fie analizate prin perspectiva egalității de gen.[9] Respectiv, egalitatea de gen este egalitatea între femei și bărbați, care ar trebui să aibă aceleași oportunități de a contribui la formarea societății și a propriei vieți. Acest domeniu include aspecte precum: puterea, influența, finanțele, educația, munca și integritatea fizică.[10]

Elementul de bază folosit în conceptul abordării integratoare a egalităţii de gen constă în punerea accentului pe procesele de elaborare a politicilor. Acest concept implică (re)organizarea procedurilor şi reglementărilor existente, (re)organizarea responsabilităţilor şi capacităţilor în vederea integrării perspectivei de gen în cadrul acestor proceduri, reglementări, responsabilităţi şi capacităţi. De asemenea, se referă la utilizarea expertizei de gen în elaborarea şi planificarea

[5] F. BOCIOC, D. DIMITRIU, R. TEȘIU, C. VĂILEANU. *Gender mainstreaming: metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoae a egalității de gen.* București: NEVA, 2004. ISBN 973-9035-13-2. Disponibil: http://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Gender-Mainstreaming.pdf
[6] Ibidem.
[7] Ibidem.
[8] Ibidem.
[9] *The Policy on Gender Equality in Sweden*. European Parliament: Directorate – general for internal policies, Policy Department – Citizens rights and constitutional affairs. *Study for the FEMM Comitee*, 2015. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/510011/IPOL_STU(2015)510011_EN.pdf
[10] Government Office of Sweden. Gender equality. Disponibil: http://www.government.se/government-policy/gender-equality/

politicilor, utilizarea analizei privind impactul de gen în cadrul procesului respectiv, includerea unor consultări şi participări din partea grupurilor şi organizaţiilor relevante. Procesul abordării integratoare poate fi considerat în curs de realizare doar în cazul în care toate aceste (pre)condiţii sunt îndeplinite cu certitudine.[11]

De obicei, abordarea integratoare implică o reorganizare a proceselor de elaborare şi planificare a politicilor (programelor, proiectelor), deoarece, adesea, procedurile existente nu iau în considerare diferenţele de gen ori conţin prejudecăţi referitoare la gen. Abordarea integratoare ca strategie urmărește contracararea în mod activ a faptului respectiv şi utilizarea rolului unor factori de decizie în elaborarea politicilor anume în vederea promovării relaţiilor echitabile între femei şi bărbaţi.[12]

În cadrul societății, femeile şi bărbaţii nu dețin aceleaşi roluri, nu au aceleaşi resurse, nevoi, interese și nu participă într-un mod egal la luarea deciziilor. De fapt, valorile atribuite „muncii femeilor" şi „muncii bărbaţilor" sunt diferite. Respectiv, aceste diferenţe variază de la o societate la alta, de la o cultură la alta şi sunt denumite „diferenţe de gen".[13]

Egalitatea de gen constituie un concept socioeconomic, cu derivate politice, de aici rezultând importanţa şi necesitatea analizei privind contextele social, economic şi politic referitoare la rolul bărbaţilor şi femeilor în cadrul unei societăţi în permanentă schimbare. În conformitate cu accepţiunea Consiliului Europei, egalitatea între femei și bărbaţi constituie vizibilitatea, autonomia, responsabilitatea, precum și participarea egală a femeilor și bărbaţilor în cadrul sferelor vieţii publice și private. Respectiv, această idee se opune inegalităţii, dar nu diferenţei, între cele două sexe.[14]

Documentele internaționale reflectă definițiile conceptului de abordare integratoare a egalității de gen, și anume:

Tabelul 1. 1.

Definițiile abordării integratoare a egalității de gen

Sistemul Organizației Națiunilor Unite	
Platforma de acțiune de la Beijing, 1995	„... guvernele şi alţi actori trebuie să promoveze o politică activă şi vizibilă de integrare a perspectivei de gen în toate politicile şi programele, astfel încât să se realizeze o analiză a efectelor lor asupra femeilor şi, respectiv bărbaţilor, înaintea luării deciziilor."
Consiliul Economic şi	„Integrarea perspectivei de gen în procesul de evaluare a implicaţiilor pentru femei şi bărbaţi în orice acţiune planificată, inclusiv legislaţie, politici sau programe, în toate

[11] *Prezentare generală a principiilor de egalitate de șanse și dezvoltare durabilă.* „ e - ANFP - Întărirea capacității instituționale a ANFP în vederea asigurării unui management performant al funcției publice și funcționarilor publici la nivelul administrației publice centrale și al serviciilor publice din subordinea/coordonarea autorităţilor publice centrale și locale prin implementarea de instrumente inovatoare": proiect finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Dezvoltarea Capacității Administrative. Disponibil: http://www.anfp.gov.ro/R/Doc/36675_ES%20si%20DD.pdf

[12] Idem, pag.6.

[13] Idem, pag.6.

[14] D. TERZI-BARBĂROȘIE. *Participarea femeilor la viața publică și politică în Republica Moldova: raport elaborat în cadrul Parteneriatului Estic de Facilitare al Consiliului Europei.*Chișinău: 2013. Disponibil: https://rm.coe.int/1680599098

Social al Naţiunilor Unite, 1997	domeniile şi la toate nivelele. Aceasta este o strategie necesară pentru a îngloba nevoile, preocupările şi experienţele femeilor şi bărbaţilor în planificarea, implementarea, monitorizarea şi evaluarea politicilor şi programelor în toate sferele sociale, politice şi economice, astfel încât femeile şi bărbaţii să obţină în mod egal beneficii, iar inegalităţile să nu fie perpetuate. Scopul final al abordării integratoare este realizarea egalităţii de gen.”
Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD)	„Luarea în considerare a preocupărilor pentru egalitatea de gen în toate politicile, programele, activităţile administrative şi financiare, precum şi în procedurile organizaţionale, contribuind astfel la o transformare organizaţională profundă. În mod specific… integrarea rezultatelor analizei socio-economice şi politice în toate procesele decizionale ale organizaţiei, şi urmărirea rezultatelor. Acest lucru include atât deciziile principale de politică a organizaţiei, cât şi deciziile cotidiene, de implementare a politicilor.”
Organizația Internațională a Muncii (OIM)	Abordarea integratoare presupune integrarea problemelor privind egalitatea în toate obiectivele şi activităţile programelor, fiind un proces al strategiei generale pentru promovarea egalităţii pentru femei în domeniul muncii. Strategia abordării integratoare acordă atenţie deosebită participării bărbaţilor şi femeilor la toate nivelurile ciclului de programare. Concomitent, aceasta presupune stabilirea efectelor diferite ale programelor asupra bărbaţilor şi femeilor şi, respectiv, a măsurilor necesare în vederea asigurării faptului că activităţile OIM influenţează pozitiv asupra egalităţii de gen.
Sistemul Uniunii Europene	
Consiliul Europei	„Abordarea integratoare constă în (re)organizarea, ameliorarea şi evaluarea proceselor de luare a deciziilor în scopul încorporării perspectivei egalităţii între femei şi bărbaţi în toate domeniile şi la toate nivelurile, de către factorii implicaţi în mod obişnuit în aplicarea în practică a politicilor.”
Comisia Europeană	„Luarea în considerare, în mod sistematic, a diferenţelor dintre condiţiile, situaţiile şi nevoile femeilor şi bărbaţilor în politicile şi acţiunile Comunităţii constituie trăsătura esenţială a principiului abordării integratoare. Aceasta nu constă doar în facilitarea accesului femeilor la programele şi resursele Comunităţii, dar, mai cu seamă, în mobilizarea concomitentă a instrumentelor juridice, resurselor financiare şi capacităţilor de analiză şi de organizare ale Comunităţii, în vederea motivării pentru edificarea relaţiilor echilibrate între femei şi bărbaţi în orice domeniu. Astfel, este necesar şi important ca politica egalităţii dintre femei şi bărbaţi să se fundamenteze pe o analiză statistică comprehensivă a situaţiei femeilor şi bărbaţilor în diferite domenii ale vieţii sociale, dar şi pe analiza schimbărilor ce se manifestă la nivelul societăţii”.

Sursa: Elaborat de autor în baza: F. BOCIOC, D. DIMITRIU, R. TEŞIU, C. VĂILEANU. *Gender mainstreaming: metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoae a egalității de gen.* București: NEVA, 2004. ISBN 973-9035-13-2. [online]. [citat 04.11.2017]. Disponibil: http://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Gender-Mainstreaming.pdf

Abordarea integratoare a egalității de gen presupune, de cele mai multe ori, reorganizarea proceselor de elaborare şi planificare a politicilor (programelor, proiectelor), deoarece, de obicei, procedurile existente nu iau în considerare diferenţele de gen ori cuprind prejudecăţi legate de gen.[15]

De fapt, experţii în strategii din cadrul instituţiilor/organismelor care se ocupă de elaborarea politicilor menționează că nici unul din sexe nu este avantajat/dezavantajat în rezultatul muncii lor, adică politicile sunt neutre din punctul de vedere al genului. Totuși, în

[15] F. BOCIOC, D. DIMITRIU, R. TEŞIU, C. VĂILEANU. *Gender mainstreaming: metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoae a egalității de gen.* București: NEVA, 2004. ISBN 973-9035-13-2, pag.12. Disponibil: http://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Gender-Mainstreaming.pdf

contradicţie cu supoziţia dată, adesea s-a dovedit că diferenţele de gen nu sunt recunoscute şi deciziile sunt fundamentate în baza unor prejudecăţi care favorizează inegalităţile de gen.[16]

Abordarea integratoare ca strategie urmărește să contracareze inegalitatea de gen şi să utilizeze rolul factorilor de decizie în elaborarea unor politici care să promoveze relaţiile echitabile dintre femei şi bărbaţi.

Strategia are drept scop asigurarea faptului ca toate măsurile şi acţiunile generale care au influenţă asupra vieţii sociale ţin cont în mod deschis şi activ, în decursul planificării, aplicării, monitorizării şi evaluării, de efectele diferite pe care le pot avea acestea asupra situaţiei femeilor şi bărbaţilor.[17]

Mainstreaming sau abordarea integratoare, în termeni uzuali, include ideile, atitudinile sau activităţile specifice unei societăţi. Gender mainstreaming sau abordarea integratoare a egalităţii de gen constituie o etapă în cadrul căreia aceste idei, atitudini sau activităţi includ perspectiva de gen şi devin parte componentă a gândirii generale.

Includerea genului în strategii constă în identificarea consecinţelor acestora pentru diverse grupuri de femei şi bărbaţi şi soluționarea tuturor problemelor apărute în decursul implementării strategiei. Aceasta înseamnă că, factorii de decizie, vor lua în calcul relaţiile complexe dintre bărbaţi şi femei, prin înţelegerea circumstanţelor diverse în care aceştia acţionează şi prin analizarea diferenţele acestora.[18]

Abordarea integratoare a egalităţii de gen este complementară politicilor aferente egalității de gen, acestea fiind interdependente. În acest context, politicile privind egalitatea de gen se elaborează pentru a rezolva o problemă ce este cauzată de discriminarea de gen sau de un dezechilibru istoric (de exemplu: relaţiile rasiale, remuneraţia egală), însă abordarea integratoare a egalităţii constituie o strategie sistematică care urmărește includerea aspectului aferent egalităţii de gen în atenţia generală, ca un obiectiv continuu al politicilor publice.[19]

Prin realizarea unei analize minuționase, poate fi demonstrat faptul că politicile care, par a fi neutre din perspectiva de gen, de fapt, au o influență diferită asupra femeilor şi bărbaţilor. Aceasta, deoarece există diferenţe considerabile între vieţile femeilor şi ale bărbaţilor într-o multitudine de domenii, diferenţe care pot face ca politicile aparent neutre să consolideze inegalităţile existente.

---

[16] F. BOCIOC, D. DIMITRIU, R. TEŞIU, C. VĂILEANU. *Gender mainstreaming: metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoae a egalității de gen.* București: NEVA, 2004. ISBN 973-9035-13-2, pag.12. Disponibil: http://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Gender-Mainstreaming.pdf

[17] Ibidem.

[18] Idem, pag.13.

[19] A. BAURCIULU, A. CASIAN, I. PÂRŢACHI, A.PETROIA, V. SAINSUS, D. VACULOVSCHI. *Bugetare sensibilă la gen.* Chișinău: ASEM, 2016. ISBN 978-9975-89-028-1, pag.36.

În cadrul procesului de abordare integratoare a egalităţii de gen, o primă etapă este stabilirea faptului dacă genul este relevant pentru politica care este adusă în vizor. În vederea verificării relevanţei de gen, este necesară obținerea și studierea datelor segregate pe sexe. Întrebările care necesită răspuns la etapa dată sunt:

- Propunerea respectivă are legatură cu unul sau mai multe grupuri ţintă? Va influenţa viaţa cotidiană a unei/unor părţi a/ale populaţiei?

- Se manifestă diferenţe între femei şi bărbaţi în domeniul analizat (referitoare la drepturi, resurse, participare, valori şi norme aferente genului)?

În cazul în care răspunsul la una din întrebările date este pozitiv, atunci genul este relevant pentru aspectul analizat. Respectiv, este necesară efectuarea unei analize a impactui de gen a politicii propuse.[20]

Documentele privind gender mainstreaming-ul evidențiază necesitatea utilizării unei strategii duble în cadrul politicilor Uniunii Europene. Abordarea integratoare nu constă în înlocuirea politicilor specifice privind egalitatea de gen, dar, de fapt, reprezintă o strategie complementară care accentuează efectele cumulate ale celor două abordări. Atenţia care se acordă abordării integratoare nicidecum nu trebuie să determine dispariţia politicilor sau mecanismelor care au un scop specific, și anume egalitatea de gen.[21]

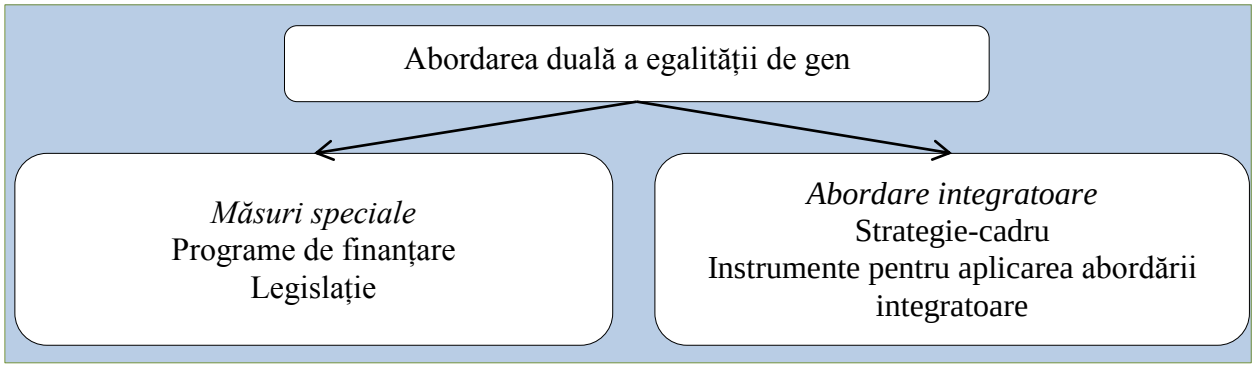

Figura 1.1. Abordarea dublă a egalității de gen în Uniunea Europeană

Sursa: Elaborat de autor în baza: F. BOCIOC, D. DIMITRIU, R. TEȘIU, C. VĂILEANU. *Gender mainstreaming: metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoae a egalității de gen.* București: NEVA, 2004. ISBN 973-9035-13-2, pag.14. [online]. [citat 04.11.2017]. Disponibil: http://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Gender-Mainstreaming.pdf

Diferenţele existente între cele 2 strategii complementare sunt prezentate în tabelul ce urmează:

[20] F. BOCIOC, D. DIMITRIU, R. TEȘIU, C. VĂILEANU. *Gender mainstreaming: metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoae a egalității de gen.* București: NEVA, 2004. ISBN 973-9035-13-2, pag.14. Disponibil: http://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Gender-Mainstreaming.pdf

[21] Ibidem.

Tabelul 1.2.

Diferențele dintre măsurile speciale și abordarea integratoare

Promovarea femeilor	Abordarea integratoare
Are drept scop realizarea:	
Egalităţii de şanse pentru femei prin promovare şi acţiuni afirmative; Creării de spaţii ale femeilor.	Societăţii corecte în abordarea genului social; Lărgirea spaţiului de manevră pentru femei şi bărbaţi.
Accentul pus asupra:	
Femeilor (uneori sunt privite drept un grup special de interes).	Relaţiilor de gen; Structurilor.
Măsuri:	
Proiecte şi programe pentru femei.	Integrarea perspectivei de gen în toate problematicile şi la toate nivelurile; Sensibilizarea bărbaţilor şi femeilor implicaţi; Analiză de gen prezentă la niveluri diferite; Analiza bugetelor din perspectiva relaţiilor de gen, etc.
Strategie:	
Abordare complementară; Bărbaţii nu sunt implicaţi.	Strategie inter-sectorială; Neutralitatea de gen este analizată şi pusă sub semnul întrebării; Şi femeile şi bărbaţii sunt responsabili.

Sursa: Elaborat de autor în baza: F. BOCIOC, D. DIMITRIU, R. TEŞIU, C. VĂILEANU. *Gender mainstreaming: metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoae a egalității de gen.* București: NEVA, 2004. ISBN 973-9035-13-2, pag.15. [online]. [citat 04.11.2017]. Disponibil: http://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Gender-Mainstreaming.pdf

Abordarea integratoare poată fi creată şi poate avea success atunci când există un mediu propice. Cele mai importante etape care necesită a fi parcurse în vederea realizării abordării integratoare sunt următoarele[22]:

- Pregătirea şi planificarea politicilor – se identifică şi analizează problemele şi provocările existente, se iau în considerare scopul şi importanţa lor, se definesc rezultatele din perspectiva impactului acestora asupra femeilor şi bărbaţilor. Toate domeniile care sunt incluse în sistemul de elaborare a politicilor pot fi analizate prin perspectiva de gen.

- Etapa de decidere a politicii – se iau decizii referitoare la problemele care necesită a fi rezolvate, referitoare la chestiunile care urmează a fi incluse pe agenda politică şi resursele care vor fi alocate. În cazul în care potenţialele probleme se analizează din perspectiva de gen în cadrul procesului de stabilire a priorităţilor politice, pot fi stabilite ierarhii noi ale problemelor existente.

- Aplicarea politicii – se depistează şi analizează potențialele riscuri, se definesc scopurile majore ale politicii, fiind specificate problemele de gen şi ţintele, care ulterior se prioritizează.

[22] F. BOCIOC, D. DIMITRIU, R. TEŞIU, C. VĂILEANU. *Gender mainstreaming: metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoae a egalității de gen.* București: NEVA, 2004. ISBN 973-9035-13-2, pag.16. Disponibil: http://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Gender-Mainstreaming.pdf

- Evaluarea politicii – se analizează realizările şi beneficiile, cu scopul de a vedea dacă politica a condiționat schimbările propuse, a avut influenţă asupra relaţiilor de gen şi a condus la realizarea egalităţii de gen.

Procesul prin care de la concept s-a ajuns la definirea unei strategii complexe şi reformatoare, importantă pentru atingerea obiectivului de integrare a perspectivei de gen în structurile şi activităţile sociale, s-a derulat pe parcursul a câtorva ani, presupunând unirea eforturilor mai multor specialişti din diverse domenii de activitate. Actualmente, baza metodologică este una solidă, există instrumente şi tehnici de lucru care pot fi utilizate în acţiunile ce au drept scop realizarea egalităţii de gen în toate sectoarele de activitate şi la toate nivelurile de decizie.[23]

Strategia respectivă, care este una cuprinzătoare şi intersectează toate domeniile vieţii sociale, nu se poate aplica oriunde şi oricând, ci doar în societăţile care au atins un anumit nivel de dezvoltare. Complexitatea strategiei de abordare integratoare a egalităţii rezidă din două dimensiuni care îi sunt specifice:

- dimensiunea orizontală – se referă la nivelul de dezvoltare al infrastructurii (utilităţile de transport, de comunicaţii) şi al resurselor necesare (umane, materiale, financiare, informative/documentare);

- dimensiunea verticală – rezultă din asumarea clară a strategiei ca un act de voinţă politică şi implicarea structurilor/actorilor de decizie în cadrul tuturor etapelor procesului de reformă socială. Totodată, aplicarea strategiei presupune utilizarea unor instrumente specifice şi a unor responsabilităţi bine definite, atribuite unor actori determinaţi.[24]

Abordarea integratoare a principiului egalității de gen constă în înțelegerea sistematică a unor condiții, priorități și nevoi caracteristice femeilor și bărbaților în toate politicile, cu scopul promovării egalității între femei și bărbați. Mobilizarea politicilor și măsurilor generale urmărește realizarea egalității, prin luarea în considerare, într-o manieră deschisă și activă, în diversele etape – planificare, implementare, monitorizare, evaluare – a efectelor acestor politici pentru situațiile specifice femeilor și bărbaților.[25]

Concluzie: Conceptul de „gender mainstreaming” sau abordare integratoare a egalității de gen presupune includerea aspectului de gen în cadrul tuturor programelor și politicilor, atât până la luarea unor decizii, cât și ca urmare a aplicării lor, în vederea analizării consecințelor acestora

[23] A. BAURCIULU, A. CASIAN, I. PÂRȚACHI, A.PETROIA, V. SAINSUS, D. VACULOVSCHI. *Bugetare sensibilă la gen.* Chișinău: ASEM, 2016. ISBN 978-9975-89-028-1, pag.36.
[24] F. BOCIOC, D. DIMITRIU, R. TEȘIU, C. VĂILEANU. *Gender mainstreaming: metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoae a egalității de gen.* București: NEVA, 2004. ISBN 973-9035-13-2, pag.10. Disponibil: http://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Gender-Mainstreaming.pdf
[25] L. ANINOȘANU, F. BOCIOC, D. MARȚIȘ, I. SORESCU. *Egalitatea de șanse pentru femei și bărbați.* Centrul Partenerial pentru Egalitate: 2005. Disponibil: http://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Egalitatea-de-sanse-pentru-femei-si-barbati-valoare-europeana.pdf

asupra bărbaților și femeilor. Este necesar și important ca politica egalității dintre femei și bărbați să se fundamenteze pe o analiză statistică comprehensivă a situației femeilor și bărbaților în diferite domenii ale vieții sociale, dar și pe analiza schimbărilor ce se manifestă la nivelul societății. Prin realizarea unei analize minuționase, poate fi demonstrat faptul că politicile care, par a fi neutre din perspectiva de gen, de fapt, au o influență diferită asupra femeilor și bărbaților. Aceasta, deoarece există diferențe considerabile între viețile femeilor și ale bărbaților într-o multitudine de domenii, diferențe care pot face ca politicile aparent neutre să consolideze inegalitățile existente.

În vederea ssitematizării direcțiilor pe plan mondial în domeniul asigurării egalității de gen, se prezintă subcapitolul 1.2.

1.2. Direcțiile privind asigurarea egalității de gen pe plan mondial

Vocile din întreaga lume cer inițiativă în a rezolva probleme precum sărăcia, inegalitatea și schimbările climatice. Pentru a traduce aceste solicitări în acțiuni, conducătorii mondiali s-au întrunit la 25 septembrie 2015 la sediul Națiunilor Unite din New York pentru a adopta Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030.

Agenda 2030 cuprinde 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD), sau Obiective Globale, care vor ghida politicile și finanțarea în următorii 15 ani, începând cu o promisiune istorică de a pune capăt sărăciei. Oriunde. Permanent.

Obiectivele Globale substituie Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului (ODM), care în septembrie 2000 au unit lumea în jurul unei Agende comune de 15 ani de a învinge umilința sărăciei. Obiectivele Globale vor finaliza lucrul început de ODM-uri și vor include toată populația.

Abilitarea femeilor și promovarea egalității de gen sunt critice pentru accelerarea dezvoltării durabile. Eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei și fete nu este doar un drept de bază al omului, ci și un efect multiplicator în toate domeniile de dezvoltare.

Din anul 2000, ONU și restul comunității globale, au decis că egalitatea de gen va fi o prioritate în activitatea lor și au fost observate deja unele succese remarcabile. Mai multe fete frecventează acum școala în comparație cu 15 ani în urmă, iar majoritatea regiunilor au obținut paritatea de gen în învățământul primar. Femeile constituie în prezent 41% din lucrători plătiți în afara agriculturii, în comparație cu 35% în anul 1990.[26]

[26] Pagina web a Națiunilor Unite în Moldova. Obiectivele de Dezvoltare Durabilă. Disponibil: http://md.one.un.org/content/unct/moldova/ro/home/our-work/sdgs.html

Obiectivele de Dezvoltare Durabilă au scopul să consolideze aceste realizări pentru a asigura eliminarea discriminării față de femei și fete, pretutindeni. Mai există inegalități mari în accesul la locurile de muncă plătite în unele regiuni și discrepanțe semnificative pe piața muncii între bărbați și femei. Violența și exploatarea sexuală, divizarea inegală a activităților casnice, neremunerate, precum și discriminarea în procesul de luare a deciziilor, toate rămân bariere enorme.

Asigurarea accesului universal la sănătatea reproductivă și sexuală și oferirea drepturilor egale pentru femei la resursele economice, precum pământul și proprietatea, sunt ținte vitale pentru realizarea acestui obiectiv. În prezent, sunt mai multe femei în domeniul public decât înainte, însă încurajarea mai multor lidere femei în toate regiunile va ajuta la consolidarea politicilor și legislației pentru o egalitate de gen mai mare.

Egalitatea de gen este obiectivul nr.5 din cele 17 Obiective Globale care formează Agenda de Dezvoltare Durabilă - 2030. O abordare integrată este crucială pentru a înregistra progres privind obiectivele multiple.[27]

Obiectivul respectiv are 9 ținte multidimensionale și complexe, după cum urmează:[28]

- Eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor şi fetelor de pretutindeni.

- Stoparea tuturor formelor de violenţă împotriva tuturor femeilor şi fetelor din domeniul public şi privat, inclusiv traficul de fiinţe umane şi exploatare sexuală, şi a altor tipuri de exploatare.

- Eliminarea practicilor dăunătoare, precum: căsătoriile timpurii şi forţate ale copiilor şi mutilarea genitală a femeilor.

- Recunoaşterea şi valorificarea muncii neremunerate casnice şi de îngrijire, prin intermediul furnizării de servicii publice, infrastructură şi a politicilor de protecţie socială, precum şi prin promovarea responsabilităţii comune în gospodărie şi familie, după caz, la nivel naţional.

- Asigurarea participării depline şi efective a femeilor şi egalitatea de şanse pentru posturile de conducere la toate nivelurile de luare a deciziilor în viaţa politică, economică şi publică.

- Asigurarea accesului universal la sănătatea sexuală şi reproductivă şi a drepturilor de reproducere, conform Programului de acţiune al Conferinţei Internaţionale pentru Populaţie şi Dezvoltare, al Platformei de la Beijing şi al altor documentele revizuite.

---

[27] Pagina web a Națiunilor Unite în Moldova. Obiectivele de Dezvoltare Durabilă. Disponibil: http://md.one.un.org/content/unct/moldova/ro/home/our-work/sdgs.html

[28] A. BAURCIULU, A. CASIAN, I. PÂRŢACHI, A.PETROIA, V. SAINSUS, D. VACULOVSCHI. *Bugetare sensibilă la gen.* Chișinău: ASEM, 2016. ISBN 978-9975-89-028-1, pag.47.

- Întreprinderea reformelor pentru oferirea femeilor a unor drepturi egale la resurse economice, precum şi accesul la proprietate, controlul asupra terenurilor şi a altor forme de proprietate, serviciilor financiare, moştenirilor şi resurselor naturale, conform legislaţiei naţionale.

- Creşterea utilizării tehnologiilor în rândul femeilor, în special, a tehnologiei informaţiei şi comunicaţiilor, în vederea promovării abilitării femeilor.

- Adoptarea şi fortificarea politicilor şi a legislaţiei cu scopul promovării egalităţii de gen şi abilitării tuturor femeilor şi fetelor la toate nivelurile.[29]

În anul 2015, Republica Moldova, ca și alte state membre ale ONU, s-a angajat să pună în aplicare Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030 prin adoptarea Declarației Summit-ului privind Dezvoltarea Durabilă, care a avut loc la New York. Agenda oferă o nouă abordare de dezvoltare, axându-se pe promovarea drepturilor omului sub toate aspectele.

Noua agendă de reformare durabilă necesită o abordare complexă, intersectorială, dar și eforturi comune din partea autorităților, societății civile, a sectorului privat și a mediului academic. Agenda globală de dezvoltare poate deveni și în Republica Moldova una de succes, doar dacă vor fi stabilite corect țintele, prin corelarea cu agenda de reforme și așteptările societății.[30]

Genul este considerat un factor relevant pentru depășirea crizei economice și financiare și pentru redresarea economiei europene. Promovarea egalității de gen va dezlănțui talentele și capacitățile femeilor, care sunt necesare pentru atingerea obiectivelor de creștere durabilă.

Din perspectiva macroeconomică, includerea femeilor pe piața muncii este relevantă în ceea ce privește stimularea creșterii economice. Economia mondială nu folosește un mare potențial care este disponibil. Acest lucru trebuie schimbat, nu doar pentru binele femeilor, dar și pentru binele economiilor statelor lumii.

O participare deplină a femeilor pe piața forței de muncă contribuie la creșterea PIB-ului, deoarece în procesul de producție sunt implicate mai multe resurse umane calificate. Astfel, o participare mai mare a femeilor pe piața forței de muncă, va atenua, de asemenea, impactul reducerii forței de muncă ca urmare a îmbătrânirii populației și va stimula creșterea economică.

Fondul Monetar Internațional identifică faptul că creșterea PIB-ului ar fi considerabilă dacă participarea femeilor la forța de muncă ar fi egală cu cea a bărbaților.

---

[29] A. BAURCIULU, A. CASIAN, I. PÂRȚACHI, A.PETROIA, V. SAINSUS, D. VACULOVSCHI. *Bugetare sensibilă la gen.* Chișinău: ASEM, 2016. ISBN 978-9975-89-028-1, pag.47-48.

[30] Pagina web a Guvernului Republicii Moldova. Rubrica Media, 16 martie 2017. Disponibil: http://gov.md/ro/content/agenda-nationala-de-politici-va-fi-aliniata-la-obiectivele-de-dezvoltare-durabila-2030

Asigurarea femeilor cu oportunități economice egale și valorificarea întregului potențial al muncii feminine, cu implicații semnificative de creștere și bunăstare, va necesita un set integrat de politici care să promoveze și să sprijine angajarea femeilor. Totodată, cercetătorii demonstrează că politicile bine concepute pot fi eficiente în creșterea oportunităților economice pentru femei și participarea lor economică.

În ceea ce privește genul, ar trebui să existe stimulente pentru a crește participarea femeilor pe piața muncii. Odată cu îmbunătățirea abilităților, aceasta ar produce venituri mai mari pe termen mediu și lung.

Egalitatea de gen în domeniul economic și financiar este influențată de un set de inegalități de gen, și anume:

- implicații de gen în politicile și reformele forței de muncă;
- implicații de gen în politicile și reformele din domeniul pensiilor;
- implicații de gen în *politicile fiscale.*[31]

La data de 17 octombrie 2017, Consiliul Europei (Comisia pentru Egalitate de Gen) a publicat Raportul analitic privind participarea echilibrată a femeilor și bărbaților în procesul de luare a deciziilor pentru anul 2016. Potrivit acestuia, țările europene se luptă încă să obțină un echilibru între sexe în luarea deciziilor publice.

Raportul analizează progresele înregistrate în 46 de țări în vederea atingerii obiectivului stabilit de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei în 2003, și anume de a avea cel puțin 40% atât de bărbați, cât și femei, care participă la diferite aspecte ale vieții politice și publice.

Raportul arată că:

- Doar două din cele 46 de țări studiate - Finlanda și Suedia - au atins obiectivul minim de 40% pentru participarea femeilor în camerele inferioare și unice parlamentului în 2016; cifra medie în Europa a fost de 25,6%.

- Niciuna dintre țările studiate nu a îndeplinit obiectivul minim de 40% pentru camerele superioare ale parlamentului; procentul mediu al femeilor printre membrii desemnați a fost de 35,8%, iar pentru membrii aleşi 23,9%.

- Procentajul mediu al femeilor în rândul șefilor de stat și de guvern, șefilor guvernelor regionale și a primarilor din Europa a fost sub 17%.

- În medie, reprezentarea femeilor în curțile superioare/supreme era de 33%; aceasta se compara cu 28% în Consiliile Înalte Judiciare și 26% în Curțile Constituționale.

- Proporția scăzută a ambasadorilor femei (13%) a fost printre cea mai puțin echilibrată din perspectiva de gen în 2016.

[31] European Institute for Gender Equality. Christine Lagarde, Director General al FMI. Discurs în Tokyo. Disponibil: http://eige.europa.eu/

Aceste cifre arată că Europa are încă un drum foarte lung de parcurs pentru a atinge egalitatea de gen. Toate statele membre trebuie să ia măsuri pozitive pentru a îmbunătăți echilibrul între femei și bărbați în luarea deciziilor publice, ca parte a eforturilor lor mai ample de a spori egalitatea de gen în toate domeniile vieții.[32]

Actualmente, studiile de gen s-au transformat într-un domeniu de cercetare recunoscut, practic, în toate ţările lumii. O multitudine de proiecte de cercetare în domeniul aspectelor de gen iau amploare în ţările Europei Occidentale, Africii, Orientului Apropiat, Asiei, Americii Latine. O serie de congrese şi conferinţe internaţionale organizate la nivel înalt contribuie la realizarea unui schimb aprofundat de informaţii între cercetători şi profesori şi, respectiv, la dezvoltarea continuă a studiilor de gen. Acele programe educaţionale aferente domeniului respectiv au devenit de talie internaţională şi se înscriu pe asemenea direcţii precum sunt: egalitatea de gen în politică şi în activitatea economică, problema discriminării femeilor şi a minorităţilor sexuale, problema refugiaţilor.[33]

În acest mod, genul social a devenit un concept de bază în cadrul societăţii care determină, propune şi solicită acţiuni concrete. În prezent, studiile de gen se caracterizează printr-o popularitate deosebită, astfel încât, odată cu dezvoltarea lor, treptat, acestea şi-au modificat problematica, în concordanţă cu schimbările aferente vieţii social-umane. Studiile actuale pun accentul pe principiul egalităţii de gen, care poate fi realizat ca urmare a unei abordări din perspectiva de gen a tuturor politicilor publice elaborate și promovate. Însă, o astfel de abordare poate fi elaborată numai în baza unei analize de gen.[34]

Concluzie: Egalitatea de gen este obiectivul nr.5 din cele 17 Obiective Globale care formează Agenda de Dezvoltare Durabilă - 2030. În anul 2015, Republica Moldova, ca și alte state membre ale ONU, s-a angajat să pună în aplicare Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030 prin adoptarea Declarației Summit-ului privind Dezvoltarea Durabilă, care a avut loc la New York. O participare deplină a femeilor pe piața forței de muncă contribuie la creșterea PIB-ului, deoarece în procesul de producție sunt implicate mai multe resurse umane calificate. Actualmente, studiile de gen s-au transformat într-un domeniu de cercetare recunoscut, practic, în toate ţările lumii.

Asigurarea egalității de gen se poate realiza doar în condițiile unui cadru legal și instituțional consolidat în domeniu, ale cărui aspecte sunt prezentate în subcapitolul 1.3.

[32] Portalul Consiliului Europei. Egalitatea de gen. Rubrica News „Women in power: major inequalities remain across Europe". Disponibil: https://www.coe.int/en/web/genderequality/-/women-in-power-major-inequalities-remain-across-euro-3

[33] A. BAURCIULU, A. CASIAN, I. PÂRȚACHI, A.PETROIA, V. SAINSUS, D. VACULOVSCHI. *Bugetare sensibilă la gen.* Chișinău: ASEM, 2016. ISBN 978-9975-89-028-1, pag.29-30.

[34] Ibidem.

1.3. Cadrul legal și instituțional privind egalitatea de gen

Discriminarea de gen reprezintă obiectul unor documente naționale și internaționale de importanță majoră. În acest context, perspectiva egalității de gen este considerabilă în promovarea politicilor publice în țările din întreaga lume. Condiția respectivă este redată în Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW) din 18 decembrie 1979.[35]

Cadrul legal al Uniunii Europene privind egalitatea de gen

Actualmente, legislația UE care reglementează egalitatea de șanse pentru femei și bărbați cuprinde o serie de directive, la care se mai adaugă alte numeroase recomandări, rezoluții, decizii, declarații, pe teme precum: participarea femeilor în cadrul procesului de luare a deciziilor, prevenirea și combaterea violenței domestice, reprezentarea femeilor în mass-media și publicitate. Fiecare directivă UE corespunde uneia sau mai multor teme, și anume:[36]

- Directiva Consiliului 75/117/EEC din 10 februarie 1975 privind armonizarea legislaţiilor statelor membre cu privire la aplicarea principiului plăţii egale pentru bărbaţi şi femei;

- Directiva Consiliului 79/7/EEC din 19 decembrie 1978 privind aplicarea progresivă a principiului egalităţii de tratament pentru bărbaţi şi femei în domeniul securităţii sociale;

- Directiva Consiliului 86/613/EEC din 11 decembrie 1986 privind aplicarea principiului egalităţii de tratament pentru bărbaţii şi femeile angajaţi într-o activitate pe cont propriu, inclusiv în agricultură, precum şi protecţia femeilor angajate pe cont propriu în timpul perioadei de graviditate şi de maternitate;

- Directiva Consiliului 92/85/EEC din 19 octombrie 1992 privind introducerea de măsuri pentru încurajarea îmbunătăţirii sănătăţii şi securităţii în muncă a lucrătoarelor gravide, a lucrătoarelor care au născut recent, precum şi a celor care alăptează (a zecea Directivă individuală în sensul Art.16(1) al Directivei 89/391/EEC);

- Directiva Consiliului 96/34/EC din 3 iunie 1996 privind contractul cadru referitor la concediul parental. Stabileşte cerinţele minime pentru acordarea concediului parental şi a concediului pentru situaţii de forţă majoră legate de viaţa de familie;

- Directiva Consiliului 2004/113/EC din 13 decembrie 2004 privind tratamentul egal al femeilor şi bărbaţilor în ceea ce priveşte accesul la bunuri şi servicii;

---

[35] A. BAURCIULU, A. CASIAN, I. PÂRȚACHI, A.PETROIA, V. SAINSUS, D. VACULOVSCHI. *Bugetare sensibilă la gen.* Chișinău: ASEM, 2016. ISBN 978-9975-89-028-1, pag.20.

[36] L. ANINOȘANU, F. BOCIOC, D. MARȚIȘ, I. SORESCU. *Egalitatea de şanse pentru femei şi bărbaţi.* Centrul Partenerial pentru Egalitate: 2005. Disponibil: http://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Egalitatea-de-sanse-pentru-femei-si-barbati-valoare-europeana.pdf

- Directiva 2006/54/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iulie 2006 privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă.[37]

Directivele menționate supra au apărut ca rezultat al adoptării tratatelor care au urmat după constituirea Comunității Europene, acesteia fiindu-i atribuite prerogative noi cu scopul combaterii discriminării pe criterii de sex, origine rasială sau etnică, religie, convingeri sau orientare sexuală.[38]

Strategia Egalității de gen a Consiliului Europei pentru anii 2014-2017, aprobată la 20 noiembrie 2013, stabilește cinci obiective strategice: combaterea stereotipurilor de gen și a sexismului, prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor, garantarea accesului egal al femeilor la justiție, realizarea unei participări echilibrate a femeilor și bărbaților în politică și în procesul de luare a deciziilor, realizarea egalității de gen în toate politicile și măsurile întreprinse.[39]

Astfel, această primă Strategie a permis Organizației să concentreze răspunsurile la oportunitățile și provocările întâlnite în decursul implementării normelor sale atât în cadrul Consiliului Europei, cât și în statele membre. Datorită pilonului său de abordare integrală a egalității de gen între femei și bărbați, Strategia a accelerat și dinamizat lucrările aferente reducerii decalajului dintre egalitatea de jure și egalitatea de facto, reunind resursele care să ofere un impact mai semnificativ prin Organizație.[40]

Printre progresele înregistrate ca urmare a stabilirii celor cinci obiective strategice pot fi enumerate: intrarea în vigoare a Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței domestice – Convenția de la Istanbul din 1 august 2014, publicarea manualului pentru punerea în aplicare a normelor Consiliului Europei privind egalitatea între femei și bărbați, organizarea a două conferințe pentru Punctele naționale de contact (prima privind mass-media și imaginea femeilor, a doua privind combaterea stereotipurilor în și prin educație).[41]

La nivel european, instituțiile UE sunt responsabile de punerea în aplicare a abordării integratoare a egalității de șanse între femei și bărbați, în timp ce la nivel național, aceasta ține de competența guvernelor statelor membre. Cu toate acestea, nu este numai responsabilitatea unor persoane care lucrează în anumite domenii sau unități. Chiar dacă trebuie să se stabilească

[37] Portalul „e – European Justice". Disponibil: https://e-justice.europa.eu/content_gender_equality-312-ro.do
[38] Publicație a Centrului pentru drepturile omului din Moldova. *Principiul egalității și nondiscriminării*. Chișinău: 2012, pag.5.
[39] Portalul Moldova Europeană. Disponibil: http://www.infoeuropa.md/femei/implementarea-strategiei-consiliului-europei-privind-egalitatea-de-sanse-intre-femei-si-barbati-pentru-perioada-2014-2017/
[40] Ibidem.
[41] Ibidem.

structuri specifice și să se desemneze persoane responsabile pentru domeniul dat, totuși responsabilitatea pentru implementarea principiului egalității de gen ar trebui să se realizeze cu întregul personal al instituțiilor publice, sub conducerea managerilor de top.[42]

Cadrul instituțional al Uniunii Europene privind egalitatea de gen

- Comisia Europeană – coordonarea integrării perspectivei de gen în cadrul Direcțiilor Generale ale Comisiei Europene este în prezent sub responsabilitatea directă a Direcției Generale Justiție și Consumatori. În cadrul Direcției respective, unitatea pentru egalitatea între sexe este responsabilă de sarcinile operaționale legate de planificarea, monitorizarea, coordonarea și raportarea centralizată a activităților de egalitate între femei și bărbați și integrarea dimensiunii de gen în cadrul Comisiei.

Institutul European pentru Egalitatea de Gen (EIGE) este o agenție europeană autonomă înființată în 2006 după adoptarea de către Parlamentul European și Consiliu a Regulamentului (CE) nr.1922/2006. Institutul a devenit operațional în 2010. EIGE se află în Vilnius (Lituania) și sprijină statele membre ale UE și instituțiile europene, în special Comisia Europeană, în eforturile lor de promovare a egalității de gen, de combatere a discriminării pe criterii de sex și de sensibilizare cu privire la problemele de gen. EIGE este agenția responsabilă de: colectarea și analizarea datelor comparative privind problemele de gen; dezvoltarea instrumentelor metodologice, în special pentru a sprijini integrarea dimensiunii de gen în toate domeniile de politică; facilitarea schimbului de bune practici și a dialogului între părțile interesate; sensibilizarea cetățenilor UE. EIGE are și un forum de experți. Direcția Generală Justiție și Consumatori este Direcția Generală - mamă a EIGE.[43]

- Parlamentul European – se angajează să integreze dimensiunea de gen a activității și a organizării sale, care a fost confirmată în mai multe rezoluții din 2003. În rezoluția sa din 17 noiembrie 2011, Parlamentul European se angajează să adopte și să pună în aplicare, în mod regulat, un plan general de promovare a egalității între femei și bărbați prin integrarea reală și eficientă a perspectivei de gen în toate politicile și activitățile, astfel încât, să se evalueze impactul diferit al măsurilor asupra femeilor și asupra bărbaților, să se coordoneze inițiativele existente și să se specifice obiectivele și prioritățile, precum și mijloacele de realizare a acestora.

Comisia pentru drepturile femeilor şi egalitatea de şanse (FEMM) – este una dintre cele 20 de comisii parlamentare permanente ale Parlamentului European. FEMM joacă un rol crucial în promovarea egalității de gen în UE prin legiferarea și influențarea agendei politice europene în domeniul egalității între femei și bărbați și a drepturilor femeii. Aproximativ 30 de acte

[42] European Institute for Gender Equality. Gender mainstreaming: institutions and structures. Disponibil: http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/institutions-and-structures/european-union
[43] Ibidem.

legislative privind egalitatea de gen au fost adoptate în Uniunea Europeană în ultimii 40 de ani. Prioritățile comitetului FEMM privind integrarea dimensiunii de gen pentru perioada 2011-2014 în rezoluție subliniază abordarea dublă a egalității de gen și a integrării perspectivei de gen, asigurând un echilibru între sexe în luarea deciziilor și, de asemenea, o perspectivă de gen în procesul bugetar. Comitetul monitorizează, de asemenea, punerea în aplicare a directivelor europene privind tratamentul egal în domeniul ocupării forței de muncă, accesului la bunuri și servicii și în toate celelalte domenii relevante pentru egalitatea de gen și drepturile femeilor. Acesta oferă feedback la strategia Comisiei privind egalitatea de gen și la programele de acțiune în acest domeniu și urmărește rapoartele anuale ale Comisiei Europene privind progresul înregistrat în domeniul egalității între femei și bărbați, prin adoptarea propriului raport.[44]

- Consiliul Europei – miniștrii statelor membre responsabili de egalitatea de gen au ocazia de a se întâlni în cadrul Consiliului pentru ocuparea forței de muncă, politică socială, sănătate și protecția consumatorilor (EPSCO). Printre principalele rezultate ale reuniunilor EPSCO se numără Concluziile Consiliului privind diferite subiecte legate de egalitatea de gen și drepturile femeilor. Acestea se concentrează cel mai des asupra domeniilor de îngrijorare alese de țara de președinție a Platformei de acțiune de la Beijing (BPfA), elaborate pe baza rapoartelor privind punerea în aplicare a BPfA în UE. Începând cu 2011, EIGE a oferit expertiză în pregătirea unor astfel de rapoarte bianuale pentru urmărirea BPfA în UE.[45]

Cadrul legal al Republicii Moldova privind egalitatea de gen

Asigurarea promovării continue şi sistematice a principiului egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi reprezintă o preocupare relativ recentă pentru Republica Moldova.[46]

Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW) a fost ratificată de către Parlamentul Republicii Moldova conform Hotărârii nr.87-XII din 28 aprilie 1994 (în vigoare pentru Republica Moldova din 31 iulie 1994). De asemenea, Republica Moldova a aderat la Convenţia Internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială din 21 decembrie 1965, adoptate de Adunarea Generală a ONU. De fapt, prin aderarea la convențiile menționate supra, este recunoscut rolul considerabil pe care îl au instrumentele internaționale ce stipulează drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului și intensifică eforturile de dezvoltare și încurajare a respectării drepturilor respective fără deosebiri de origine etnică, limbă, sex.[47]

---

[44] European Institute for Gender Equality. Gender mainstreaming: institutions and structures. Disponibil: http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/institutions-and-structures/european-union

[45] Ibidem.

[46] D. TERZI-BARBĂROŞIE. *Participarea femeilor la viaţa publică şi politică în Republica Moldova: raport elaborat în cadrul Parteneriatului Estic de Facilitare al Consiliului Europei.*Chişinău: 2013. Disponibil: https://rm.coe.int/1680599098

[47] Publicație a Centrului pentru drepturile omului din Moldova. *Principiul egalității și nondiscriminării*. Chișinău: 2012, pag.12.

Totodată, ţara noastră este parte la Convenţia privind drepturile politice ale femeii din 20 decembrie 1952, Convenţia asupra drepturilor copilului din 20 noiembrie 1989, Convenţia privind lupta contra discriminării în domeniul învăţământului din 14 decembrie 1960, alte convenţii în domeniul drepturilor omului, care conţin direct sau indirect dispoziţii aferente principiului egalităţii.[48] Aceasta face referire la autoritățile cu atribuţii şi competenţă în domeniul egalităţii între femei şi bărbaţi.

Conform prevederilor Legii nr.5 din 9 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi, egalitatea între femei și bărbați reprezintă egalitate în drepturi, şanse egale în exercitarea drepturilor, participare egală în toate sferele vieţii, tratare egală a femeilor şi bărbaţilor (articolul 2).[49]

La data de 25 mai 2012, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea cu privire la asigurarea egalităţii, menită să reglementeze activitatea autorităţilor competente, indiferent de forma de proprietate, în vederea redresării cazurilor de discriminare, precum şi autoritățile abilitate cu prevenirea şi combaterea unor asemenea cazuri şi mecanismul de protecţie a persoanelor care au avut de suferit de pe urma actelor discriminatorii.

Cadrul legal existent specifică egalitatea în drepturi a tuturor cetăţenilor, fapt reglementat prin Constituţia Republicii Moldova, Codul penal, Codul civil, Codul familiei, Legea cu privire la drepturile copilului, Legea ocrotirii sănătăţii, Legea cu privire la drepturile persoanelor aparţinând minorităţilor naţionale şi statutul juridic al organizaţiilor lor, Legea cu privire la prevenirea şi combaterea violenţei în familie, alte acte normative, care prevăd anumite baze juridice şi organizaţionale ale activităţii de prevenire şi combatere a fenomenului discriminării, stabilesc procedura de sesizare şi soluţionare a cazurilor de discriminare.[50]

În Republica Moldova, promovarea egalității de gen s-a realizat treptat, regăsindu-se în strategiile naționale de dezvoltare, documentele de politici sau planuri, dar și proiectele promovate prin intermediul organismelor internaționale.

Din lista documentelor de politici de promovare a egalității de gen se menționează:

- Strategia de Creştere Economică şi Reducerea Sărăciei (SCERS) 2004-2006;
- Planul de Acţiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană, 2005–2007;
- Strategia Naţională de Dezvoltare pentru perioada anilor 2008-2011;
- Obiectivele Strategice ale Ministerului Protecţiei Sociale, Familiei şi Copilului 2008-2012;

[48] Publicație a Centrului pentru drepturile omului din Moldova. *Principiul egalității și nondiscriminării*. Chișinău: 2012, pag.12.
[49] Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați: nr.5 din 09.02.2006. *Monitor oficial al Republicii Moldova*. 2006, nr. 47-50. Disponibil: http://lex.justice.md/viewdoc.php?id=315674&lang=1
[50] Publicație a Centrului pentru drepturile omului din Moldova. *Principiul egalității și nondiscriminării*. Chișinău: 2012, pag.21.

- Programele din cadrul Cadrului de cheltuieli pe termen mediu, CCTM 2009 – 2011;

- Strategia Naţională privind ocuparea forţei de muncă 2007-2015;

- Programul naţional pentru egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi pentru 2010-2015;

- Planul Naţional de Acţiune pentru Drepturile Omului pentru anii 2011-2014;

- Strategia Naţională de Descentralizare şi Planul de Acţiuni pentru perioada anilor 2012 – 2015.

De asemenea, este de menţionat faptul că în cadrul Planului de acţiuni al Guvernului pentru anii 2016-2018, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.890 din 20.07.2016, sunt incluse acțiuni ce vizează asigurarea egalității de gen în țara noastră, printre care se numără următoarele[51]:

- Monitorizarea obiectivelor incluse în Agenda 2030, adoptată la Summit-ul ONU din septembrie 2015, implementarea priorităţilor de dezvoltare în domenii precum sănătatea şi educaţia, energia durabilă, promovarea drepturilor omului şi asigurarea egalităţii de gen, protecţia mediului, guvernarea democratică şi reforma justiţiei, economia verde ş.a. (capitolul „Politica externă", termen de realizare: trimestrul III, 2018);

- Facilitarea și sporirea participării femeilor în viața politică și în procesul de luare a deciziilor, prin modificarea cadrului legal în vederea introducerii obligativității cotei minime de reprezentare (capitolul „Drepturile omului", termen de realizare: trimestrul IV, 2017).

În acest context, se remarcă faptul că prin Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr.71 din 14.04.2016 au fost operate o serie de modificări ale cadrului legal național în vederea asigurării egalității între femei și bărbați, astfel, s-a introdus cota minimă de 40% de reprezentare a unui gen la elaborarea listelor de candidați și la formarea Guvernului, concediul de paternitate, definiția și interzicerea sexismului ș.a[52].

- Organizarea activităților pentru desfășurarea Campaniei informaționale 16 zile acțiuni împotriva violenței în bază de gen (capitolul „Drepturile omului", termen de realizare: trimestrul II, 2016).

Respectiv, este de menționat faptul că Campania „16 zile de activism împotriva violenţei în bază de gen" se desfășoară anual în Republica Moldova în perioada 25 noiembrie (Ziua Internaţională de Luptă împotriva Violenţei asupra Femeii) - 10 decembrie (Ziua Internaţională a Drepturilor Omului). Astfel, la nivel central şi local se desfăşoară un program complex de activităţi: conferinţe de presă, mese rotunde, dezbateri publice, conferinţe, programe TV şi

[51] Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2016-2018: nr. 890 din 20.07.2016. *Monitor oficial al Republicii Moldova.* 2016, nr. 217-229. Disponibil: http://lex.justice.md/md/365929/

[52] Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative: nr. 71 din 14.04.2016. Monitor oficial al Republicii Moldova. 2016, nr. 140-149. Disponibil: http://lex.justice.md/md/365019/

Radio, activităţi de instruire şi informare în domeniul drepturilor omului, violenţei în bază de gen şi violenţei în familie.

- Dezvoltarea instrumentelor eficiente de creditare și susținere a femeilor în dezvoltarea afacerilor proprii (capitolul „Drepturile omului”, termen de realizare: trimestrul IV, 2018).

- Facilitarea accesului femeilor antreprenoare la resurse financiare (capitolul „Drepturile omului”, termen de realizare: trimestrul IV, 2018).

Totodată, prin Hotărârea Guvernului nr.259 din 28.04.2017 a fost aprobată Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 și Planul de acțiuni privind implementarea acesteia. Capitolul IV „Obiectivele generale și specifice, rezultatele scontate, indicatorii de performanță și progres” al Strategiei menționate cuprinde 5 obiective generale, și anume[53]:

- Asigurarea abordării complexe a egalităţii între femei şi bărbaţi.

- Fortificarea mecanismului instituţional de asigurare a egalităţii între femei şi bărbaţi.

- Combaterea stereotipurilor în societate și promovarea comunicării nonviolente.

- Promovarea egalității de gen în sectorul de securitate şi apărare.

- Integrarea bugetării sensibile la dimensiunea de gen în procesul de elaborare a programelor bugetare.

Un pas important pentru Republica Moldova a fost adoptarea, prin Hotărârea Guvernului nr.281 din 03.04.2018, a Strategiei naționale de pevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2018-2023 și Planului de acțiuni pentru anii 2018-2020 privind implementarea acesteia.

Documentul prevede promovarea toleranței zero față de toate formele de violență, informarea publicului privind gravitatea acestui fenomen, perfecționarea legislației în conformitate cu standardele internaționale, precum și dezvoltarea gamei de servicii specializate pentru victimele violenței în familie.

În acest sens, va fi asigurată funcționalitatea serviciului de asistență telefonică gratuită pentru victimele violenței în familie și violenței împotriva femeilor, va fi facilitată angajarea victimelor violeței în câmpul muncii și vor fi dezvoltate servicii de consiliere în cadrul Centrelor Comunitare de Sănătate Mintală.

Concomitent, printre principalele acțiuni se regăsesc: organizarea periodică pentru primari a cursurilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței, elaborarea unui mecanism

[53] Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Strategiei pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia: nr. 259 din 28.04.2017. Monitor oficial al Republicii Moldova. 2017, nr. 171-180. Disponibil: http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=370442&lang=1

intersectorial de intervenție în cazurile de violență și asigurarea accesului la justiție pentru victimele violenței.[54]

Din cadrul listei proiectelor internaționale de promovare a egalității de gen în Republica Moldova se evidențiază:

- Proiectul UNIFEM „Promovarea drepturilor şi oportunităţilor egale în Moldova prin susţinerea legislaţiei în egalitatea de gen şi fortificarea mecanismului de implementare a acesteia", lansat în anul 2003.

- Programul UNIFEM în Moldova „Promovarea egalităţii de gen în politicile şi programele naţionale de dezvoltare, 2006-2009", implementat cu suportul financiar al Agenţiei Suedeze de Cooperare Internaţională pentru Dezvoltare (SIDA) şi Agenţia de Cooperare Austriacă pentru Dezvoltare (ADC).

- Proiectul Revizuirea Cheltuielilor Publice 2 – Perspectiva de gen în educaţie şi pe piaţa forţei de muncă – Etapa iniţială şi de implementare 2007-2008, implementat cu suportul financiar al Agenţiei Suedeze de Cooperare Internaţională pentru Dezvoltare (SIDA).

- Programul ONU „Femeile în politică în Moldova", 2014-2016, implementat de către Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen şi Abilitarea Femeilor (UN Women) şi Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), în parteneriat cu Fundaţia Est-Europeană şi Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, cu susţinerea financiară a Guvernului Suediei.

- Programul regional UN Women pentru promovarea politicilor sensibile la dimensiunea de gen, faza II, 2013-2016, implementat în Moldova cu suportul financiar al Agenţiei Austriece pentru Dezvoltare.[55]

Cadrul instituţional al Republicii Moldova privind egalitatea de gen

- Parlamentul – adoptă cadrul legislativ ce asigură egalitatea între femei şi bărbaţi în toate domeniile; asigură monitorizarea implementării principiului egalităţii între femei şi bărbaţi în toate direcţiile şi la toate nivelurile politicii de stat; examinează rapoartele Guvernului aferente situaţiei în domeniu.

- Guvernul – asigură integrarea principiului egalităţii între femei şi bărbaţi în cadrul politicilor, strategiilor, programelor, actelor normative şi investiţiilor financiare; aprobă planurile şi programele naţionale aferente egalității între femei şi bărbaţi, precum şi monitorizează realizarea lor; prezintă periodic Parlamentului rapoarte privind situaţia în domeniu.

[54] Pagina web a Guvernului Republicii Moldova. Disponibil: http://www.gov.md/ro/content/noi-masuri-pentru-combaterea-violentei-fata-de-femei-si-violentei-familie

[55] A. BAURCIULU, A. CASIAN, I. PÂRŢACHI, A.PETROIA, V. SAINSUS, D. VACULOVSCHI. *Bugetare sensibilă la gen.* Chișinău: ASEM, 2016. ISBN 978-9975-89-028-1, pag.54-55.

- Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei şi bărbaţi – prezintă periodic Parlamentului rapoarte privind situaţia în domeniu. Aceasta activează în conformitate cu regulamentul aprobat de Guvern, având următoarele atribuţii: promovarea egalităţii între femei şi bărbaţi şi abordarea complexă a acesteia; coordonarea activităţii autorităţilor administraţiei publice centrale şi locale în problemele ce țin de egalitatea între femei şi bărbaţi; dezvoltarea colaborării structurilor de stat cu societatea civilă în problemele aferente egalităţii între femei şi bărbaţi.

- Ministerul Sănătății, Muncii și Protecţiei Sociale – în cadrul căruia funcţionează Direcţia politici de asigurare a egalităţii între femei şi bărbaţi, abilitată cu: elaborarea şi avizarea proiectelor de acte normative în conformitate cu principiului egalităţii între femei şi bărbaţi, precum şi înaintarea amendamentelor la actele normative pentru aducerea lor în concordanţă cu legislaţia în vigoare; coordonarea şi monitorizarea implementării instrumentelor internaţionale la nivel național; prezentarea propunerilor privind integrarea principiului egalităţii între femei şi bărbaţi în cadrul strategiilor, programelor şi investiţiilor financiare; elaborarea şi coordonarea implementării programelor, organizarea campaniilor de mediatizare, cercetărilor şi altor acţiuni privind asigurarea egalităţii între femei şi bărbaţi; colaborarea cu organizaţiile neguvernamentale, fundaţiile, sindicatele, patronatul şi organismele internaţionale, care își aduc aportul la implementarea egalităţii între femei şi bărbaţi.

- Autoritățile administraţiei publice centrale de specialitate – în cadrul cărora funcţionează unităţi gender, care asigură: monitorizarea respectării legislaţiei în materie de egalitate între femei şi bărbaţi în cadrul autorităţilor administraţiei publice centrale; prezentarea propunerilor de integrare a principiului egalităţii între femei şi bărbaţi în cadrul politicilor şi planurilor de activitate ale administraţiei publice centrale; examinarea petiţiilor persoanelor fizice și juridice asupra cazurilor de discriminare; prezentarea periodică către organele specializate a rapoartelor cu privire la activităţile în domeniul egalităţii între femei şi bărbaţi.

- Autorităţile administraţiei publice locale – de a căror competenţă ţine: asigurarea integrării principiului de egalitate între femei şi bărbaţi în cadrul politicilor, programelor, actelor normative şi investiţiilor financiare la nivel local; monitorizarea implementării programelor, organizarea campaniilor de informare, cercetărilor şi altor acţiuni referitoare la egalitatea între femei şi bărbaţi la nivel local; colaborarea cu organizaţiile neguvernamentale, fundaţiile, sindicatele, patronatul şi organismele internaţionale care au un rol considerabil la implementarea egalităţii între femei şi bărbaţi.

- În cadrul autorităţilor administraţiei publice locale (organele de asistenţă socială), funcţionează unităţi gender – acestea se ocupă de: prezentarea propunerilor de integrare a

principiului egalităţii între femei şi bărbaţi în politicile, programele şi actele normative ale administraţiei publice locale, în bugetele unităţilor administrativ-teritoriale; colaborarea cu organizaţii neguvernamentale şi cu alte organizaţii în aspectul egalităţii între femei şi bărbaţi; examinarea petiţiilor persoanelor fizice şi juridice aferente cazurilor de discriminare; monitorizarea activităţii administraţiei publice locale în domeniu; prezentarea periodică către autorităţile administraţiei publice locale a rapoartelor cu privire la acțiunile realizate.

- Avocaţii parlamentari – au atribuţii de garantare şi respectare a egalităţii între femei şi bărbaţi ca parte componentă a drepturilor şi libertăţilor constituţionale ale omului.[56]

Deși, de-a lungul anilor, în domeniul integrării perspectivei de gen în cadrul politicilor publice au fost făcute eforturi considerabile, totuşi progresul continuă să fie destul de lent.[57]

În Republica Moldova, în perioada ultimilor 15 ani au fost atinse progrese la nivelul cadrului legal și instituțional aferent promovării egalității de gen. Cu toate acestea, cadrul legal și reglementările existene sunt insuficiente pentru garantarea realizării egalității de gen. Respectiv, femeile întâmpină o serie de obstacole în ceea ce privește asigurarea unei egalități reale, inclusiv privind concilierea între viața familială și cea profesională, discriminarea existentă pe piața muncii, încadrarea în procesele de luare a deciziilor la nivel de administrare centrală și locală.[58]

Concluzie: Legislația UE care reglementează egalitatea de șanse pentru femei și bărbați cuprinde o serie de directive, la care se mai adaugă alte numeroase recomandări, rezoluții, decizii, declarații, pe teme precum: participarea femeilor în cadrul procesului de luare a deciziilor, prevenirea și combaterea violenței domestice, reprezentarea femeilor în mass-media și publicitate. Responsabilitatea pentru implementarea principiului egalității de gen ar trebui să se realizeze cu întregul personal al instituțiilor publice, sub conducerea managerilor de top. În Republica Moldova, promovarea egalității de gen se realizează treptat, regăsindu-se în strategiile naționale de dezvoltare, documentele de politici sau planuri, dar și proiectele promovate prin intermediul organismelor internaționale. În perioada ultimilor 15 ani au fost atinse progrese la nivelul cadrului legal și instituțional aferent promovării egalității de gen în țara noastră. Cu toate acestea, cadrul legal și reglementările existene sunt insuficiente pentru garantarea realizării egalității de gen.

O analiză sub aspect de gen a domeniului impozitării și a policii fiscale, în baza informațiilor disponibile, se prezintă în capitolul II.

[56] Publicație a Centrului pentru drepturile omului din Moldova. *Principiul egalității și nondiscriminării*. Chișinău: 2012, pag.11.
[57] A. BAURCIULU, A. CASIAN, I. PÂRȚACHI, A.PETROIA, V. SAINSUS, D. VACULOVSCHI. *Bugetare sensibilă la gen.* Chișinău: ASEM, 2016. ISBN 978-9975-89-028-1, pag.20.
[58] Idem, pag.55.

CAPITOLUL II. ANALIZA POLITICII FISCALE A REPUBLICII MOLDOVA. EVALUAREA ACESTEIA SUB ASPECTUL SENSIBILITĂȚII LA GEN

2.1. Tendințele în evoluția veniturilor bugetului public național și a indicatorilor macroeconomici prin prisma politicii fiscale

O importanță considerabilă în cadrul politicilor publice o are politica macroeconomică. Aceasta include un ansamblu de instrumente utilizate de Guvern pentru a gestiona și influența performanța și comportamentul economiei.[59]

Politica macroeconomică, în dependență de domeniul de preocupare, vizează politicile: monetară, bugetară, fiscală, valutară, de prețuri, ocupării, investițională, tehnico-științifică, industrială, comercială, infrastructură, antimonopol, sectorială, externă.[60] Scopul principal al politicilor macroeconomice eficiente constă în reducerea incertitudinii și riscului în luarea deciziilor economice. Existența unui mediu macroeconomic stabil sporește perspectivele de creștere și de îmbunătățire a nivelului de trai.[61]

Deciziile macroeconomice sunt direcționate spre economia națională pentru asigurarea folosirii eficiente a resurselor disponibile (umane, naturale, de capital) în vederea satisfacerii nevoilor generale ale societății. Ulterior, deciziile respective au repercusiuni asupra: bugetului de stat; bugetelor locale; volumului și structurii producției; investițiilor; veniturilor populației; ritmului de creștere economică etc. În acest context, analiza politicii macroeconomice sub aspect de gen aduce în vizor acele aspecte specifice, indispensabile dezvoltării unei societăți.[62]

La nivel microeconomic, inegalitatea de gen poate fi argumentată mai ușor. La nivel macroeconomic, având la bază faptul că există indicatori agregați, se consideră că efectul macroeconomiei asupra bărbaților și femeilor este unul nediferențiat. Cu toate acestea, sunt multiple argumente ce demonstrează că macroeconomia determină un impact diferit asupra femeilor și bărbaților, precum:

- macroeconomia operează prin intermediul unor instituții care se implică direct în procesele economice și sociale, determinând modul în care femeile și bărbații au acces la resurse, oportunitățile acestora și beneficiile obținute ca urmare a creării valorii, reducerii sărăciei, dezvoltării;

---

[59] Macroeconomic policies. Knowledge Grab. [online]. [citat 04.02.2018]. Disponibil: http://knowledgegrab.com/learners-zone/study-support/decision-making-financial-management/external-considerations/macroeconomic-policies/

[60] A. BAURCIULU, A. CASIAN, I. PÂRȚACHI, A.PETROIA, V. SAINSUS, D. VACULOVSCHI. *Bugetare sensibilă la gen.* Chișinău: ASEM, 2016. ISBN 978-9975-89-028-1, pag.124.

[61] Macroeconomic policy. The World Bank. [online]. [citat 04.02.2018]. Disponibil: http://www.worldbank.org/en/topic/macroeconomics/brief/macroeconomic-policy

[62] A. BAURCIULU, A. CASIAN, I. PÂRȚACHI, A.PETROIA, V. SAINSUS, D. VACULOVSCHI. *Bugetare sensibilă la gen.* Chișinău: ASEM, 2016. ISBN 978-9975-89-028-1, pag.124.

- micro-, mezo- și macroeconomia nu funcționează în mod izolat, ci sunt interdependente. Respectiv, inegalitățile de gen existente la un nivel al economiei pot genera implicații asupra celorlalte nivele;

- povara muncii neremunerate cade pe umerii femeilor. Însă, anume acestea sunt o parte semnificativă a forței de muncă, reprezentând un capital uman important pentru funcționarea pieței muncii asupra căreia se concentrează macroeconomia.[63]

În vederea analizei ulterioare a politicii fiscale ca parte integrantă a politicii macroeconomice a statului, precum și a evoluției veniturilor bugetului public național prin prisma politicii fiscale, se impune necesitatea sistematizării și analizei nivelului și dinamicii principalilor indicatori macroeconomici. În acest sens, se prezintă tabelul de mai jos.

Tabelul 2.1.

NIVELUL ȘI DINAMICA PRINCIPALILOR INDICATORI MACROECONOMICI în perioada 2010-2018

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	Efectiv	Efectiv	Efectiv	Efectiv	Efectiv	Efectiv	Efectiv	Prog.	Prog.
PIB									
prețuri curente, mil. lei	71885,5	82348,7	88227,8	100510,5	112049,6	122562,7	135397,0	148300,0	161900,0
rata reală de creșt., %	7,1	6,8	-0,7	9,4	4,8	-0,4	4,3	4,5	3,0
PIB pe locuitor									
prețuri curente, lei	20181	23132	24786	28245	31506	34485	38119	*	*
Indicele prețurilor de consum									
mediu anual, %	107,4	107,6	104,6	104,6	105,1	109,7	106,4	105,5	105,9
Export net de bunuri									
nominal, mil. USD	1541,5	2216,8	2161,9	2428,3	2339,5	1966,8	2045,3	2250,0	2400,0
Import net de bunuri									
nominal, mil. USD	3855,3	5191,3	5212,9	5492,4	5317,0	3986,8	4020,4	4350,0	4500,0
Balanța comercială									
nominal, mil. USD	-2313,8	-2974,5	-3051,0	-3064,1	-2977,4	-2020,0	-1975,0	-2100,0	-2100,0
Rata șomajului									
total	7,4	6,7	5,6	5,1	3,9	4,9	4,2	4,4	*
Salariul nominal mediu lunar									
nominal, lei	2971,7	3193,9	3477,7	3765,1	4172,0	4610,9	5084,0	5600,0	6150,0
Cursul de schimb mediu anual									
lei/USD	12,3663	11,7370	12,1122	12,5907	14,0388	18,8161	19,9238	20,0	21,0

Sursa: *Elaborat de autor conform: bazei de date oferite de Biroul Național de Statistică* [online]. [citat 30.01.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/; *bazei de date World Bank*[online]. [citat 30.01.2018]. Disponibil: http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.MKTP.KD.ZG&id=1ff4a498&report_name=Popular-Indicators&populartype=series&ispopular=y, https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=MD&view=map; *informațiilor disponibile în Cadrul Bugetar pe Termen Mediu 2018-2020*

Rezultatele macroeconomice înregistrate în Republica Moldova în perioada analizată reflectă atât tendințe pozitive, cât și negative.

[63] A. BAURCIULU, A. CASIAN, I. PÂRȚACHI, A.PETROIA, V. SAINSUS, D. VACULOVSCHI. *Bugetare sensibilă la gen.* Chișinău: ASEM, 2016. ISBN 978-9975-89-028-1, pag.12.

PIB (în prețuri curente) se majorează de la un an la altul, înregistrând o creștere de circa 63,51 mil.lei sau cu 88,35 p.p. în anul 2016 comparativ cu anul 2010. Indicatorul dat înregistrează un spor anual al creșterii de circa 11,16 la sută.

Însă, analizând rata reală de creștere a PIB, constatăm că aceasta atinge valori negative în anul 2012 (-0,7%) și în anul 2015 (-0,4%).

La aceasta, se menționează că în anul 2012, economia națională a suferit o contracție ușoară ca urmare a secetei, cu consecințe negative asupra sectorului agricol, precum și din cauza recesiunii în zona euro ce a generat influențe negative asupra cererii externe la produsele autohtone. Respectiv, valoarea adăugată brută din agricultură s-a redus cu 23,3%, în anul 2012 comparativ cu anul precedent, din cauza secetei din anul 2012, astfel, înfluențând negativ modificarea PIB (cu 2,9%). De remarcat că rata de ocupare în agricultură în anul 2012 a fost de circa 29,7 la sută pentru bărbați și circa 23,2 la sută pentru femei. Totodată, reducerea cererii externe și interne (încetinirea creșterii consumului final și formării brute de capital) a contribuit la încetinirea creșterii exporturilor, cât și a importurilor. Astfel, în anul 2012 față de anul 2011, importurile s-au majorat cu doar 2,5%, pe când exporturile au înregistrat o creştere cu 2,3%. Drept consecință, exportul net a avut un aport negativ de 1,2% la modificarea PIB.

Referitor la scăderea economică înregistrată în anul 2015, se constată că aceasta a fost determinată de condițiile meteorologice nefavorabile, impactul acestora asupra sectorului agricol și de prelucrare a produselor agricole, efectul nefavorabil al crizei bancare. La diminuarea PIB, contribuţii negative au avut consumul final al gospodăriilor populaţiei și formarea brută de capital fix.

În perioada analizată, cea mai înaltă rată de creşetere ecnomică se atestă în anul 2013. Aceasta a fost determinată, în special, de sectorul agricol, pentru care anul 2013 a fost unul favorabil. Totodată, creșterea respectivă a fost susținută de o politică monetară expansionistă, operată într-un cadru de țintire a inflației și o politică bugetar-fiscală prudentă. Pe de altă parte, creșterea PIB a fost influențată de creșterea, în special, a consumului sectorului privat, care la rândul său a fost susținută, în mare parte, de creșterea remiterilor și a fondului de salarizare.

În anul 2016 s-a înregistrat o creştere economică de 4,3%, care a fost condiționată de recolta bogată şi creşterea exporturilor, precum și de creșterea consumului gospodăriilor populației.

PIB pe cap de locuitor înregistrează un trend pozitiv în perioada 2010-2016. Acest indicator s-a majorat în anul 2016 față de anul 2010 cu circa 17,9 mii lei sau cu circa 88,9 p.p. Sporul anual al creșterii PIB pe cap de locuitor a fost de circa 11,2 la sută.

Totodată, cu referire la indicatorul PIB per capita, se remarcă faptul că gradul de bunăstare al unei națiuni, reprezentat prin intermediul indicatorului dat, nu redă totalmente inegalitățile crescânde dintre diverse categorii sociale. Actualmente, mulți economiști cu renume mondial remarcă necesitatea revizuirii modului de măsurare a bunăstării unei anumite națiuni, având la bază mai multe variabile, care să înglobeze aspectele egalității și respectării drepturilor omului.[64]

Rata medie a inflației în perioada 2010-2016 a fost volatilă, astfel încât, a crescut la 9,7% în anul 2015 și s-a redus la 6,4% în anul 2016.

Moneda națională s-a depreciat de la 12,37 lei pentru un dolar SUA în anul 2010 până la 18,82 lei în anul 2015, drept consecință a crizei bancare și a atins 19,92 lei în anul 2016. Promovarea unei politici monetare restrictive a dus la atingerea inflației în intervalul țintă de 5% +/- 1,5%.

Analizând comerțul exterior, constatăm că acesta înregistrează scăderi în anul 2012, 2014 și 2015. Respectiv, în anul 2012, față de anul 2011, acesta atestă o ușoară scădere, astfel încât, exportul de bunuri a scăzut cu circa 2,5 la sută comparativ cu anul precedent, pe când importul a crescut numai cu circa 0,4 la sută. Soldul negativ al balanţei comerciale a înregistrat 3051,0 mil. USD, cu 76,5 mil. USD mai mare faţă de cel atestat în anul 2011. Aceasta tendință se datorează situaţiei create pe plan extern și scăderii drastice a volumului producţiei.

După scăderile înregistrate în anul 2014 și anul 2015 (de 3,7 la sută și respectiv 15,9 la sută), exporturile au înregistrat o majorare cu aproximativ 4,0 la sută în anul 2016. Importurile au înregistrat o scădere de 3,2 la sută în anul 2014 și 25,0 la sută în anul 2015, și o creștere de 0,8 la sută în anul 2016.

Rata șomajului a înregistrat fluctuații pe parcursul perioadei 2010-2016. Astfel, observăm că din anul 2010 până în anul 2014, aceasta a avut un trend descendent, reducându-se de la 7,4% la 3,9%. Ulterior, rata șomajului a crescut cu 1,0 p.p. în anul 2015 față de anul 2014, majorându-se, însă, până la nivelul de 4,1% în anul 2016. Totodată, analizând statisticile pe sexe, constatăm că rata șomajului este mai mare în rândul bărbaților. În anul 2016, spre exemplu, nivelul şomajului în rândul bărbaţilor a fost, practic, de două ori mai mare decât în rândul femeilor (5,5% și, respectiv 2,9%). Principalul motiv se consideră a fi salariul mic.

Salariul nominal mediu lunar se majorează de la un an la altul, atestându-se o creștere a acestuia cu 2112,3 lei sau cu 71,1 p.p. mai mult în anul 2016 comparativ cu anul 2010. Sporul anual al creșterii înregistrat de acest indicator este de aproximativ 9,4 la sută.

[64] A. BAURCIULU, A. CASIAN, I. PÂRȚACHI, A.PETROIA, V. SAINSUS, D. VACULOVSCHI. *Bugetare sensibilă la gen.* Chișinău: ASEM, 2016. ISBN 978-9975-89-028-1, pag.127.

De asemenea, analiza pe sexe demonstrează că, în Republica Moldova, diferența dintre salariul mediu al bărbaților și cel al femeilor crește în fiecare an. Din anul 2012 până în anul 2016, discrepanțele au crescut de la 12,9% la 14,5%. Din cauza salarizării neechitabile, pe parcursul anului 2016, o femeie din țara noastră a ratat, în medie, venituri de 11417 lei. Pentru ca să poată ajunge la nivelul de salarizare al bărbatului a trebuit să muncească cu 52 zile mai mult.[65]

Conform prognozelor elaborate la nivel național, creșterea economică în anul 2018 se va tempera la nivelul de 3,0 la sută, fapt datorat, parțial, încetinirii ritmului de creștere a consumului.[66]

Per ansamblu, în conformitate cu prognoza macroeconomică realizată pentru anii 2018-2020, nu se prevede înrăutățirea condițiilor macroeconomice, astfel încât, reformele structurale preconizate urmează să genereze efecte pozitive asupra mediului macroeconomic.

O analiză aprofundată a resurselor financiare publice permite caracterizarea politicii financiare și, implicit, politicii fiscale a unui stat în diverse perioade de timp. Mijloacele utilizate în vederea constituirii resurselor bănești necesare diferă de la un stat la altul, de la o perioadă la alta, în dependență de condițiile economice, sociale, politice caracteristice fiecărui stat și fiecărei etape.

Bugetul public național constituie totalitatea veniturilor şi cheltuielilor bugetului de stat, bugetelor locale, bugetului asigurărilor sociale de stat şi fondurilor asigurărilor obligatorii de asistenţă medicală.[67] Veniturile bugetului public naţional sunt formate din impozite şi taxe, contribuţii de asigurări sociale de stat şi prime de asigurări obligatorii de asistenţă medicală, granturi pentru susţinerea bugetului şi pentru proiectele finanţate din surse externe, alte venituri prevăzute de legislaţie.

Tipurile şi cotele impozitelor, taxelor şi altor venituri bugetare, modul de administrare a acestora, precum şi delimitarea lor între componentele bugetului public naţional, sunt stabilite şi reglementate de Codul fiscal şi de alte acte legislative.[68]

Veniturile bugetului public național, în baza evoluției economiei naționale și măsurilor de politică fiscală operate pentru realizarea funcțiilor autorităților publice centrale, atestă un trend ascendent. Cuantumul veniturilor bugetare înregistrează modificări semnificative în decursul anilor 2010-2017. Legea bugetului de stat pe anul 2018 reflectă estimările veniturilor BPN

[65] Articol „Diferența dintre salariul bărbaților și cel al femeilor crește alarmant, studiu" [online]. [citat 26.02.2018]. Disponibil: http://ipn.md/ro/societate/89547

[66] Memorandumul suplimentar cu privire la politicile economice si financiare. Republica Moldova - Fondul Monetar Internațional. Scrisoarea de intenţii: Chişinău, 05.12.2017[online]. [citat 27.02.2018]. Disponibil: https://www.imf.md/press/MoldovaLOI_SMEFP_TMU_Mar2017_rom.pdf

[67] Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2017. Compartimentul Finanțe [online]. [citat 26.02.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/

[68] Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale: nr. 181 din 25.07.2014. Art. 28. *Monitor oficial al Republicii Moldova.* 2014, nr. 223-230/519 [online]. [citat 26.02.2018]. Disponibil: http://lex.justice.md/md/354213/

pentru anul menționat, acestea fiind realizate conform indicatorilor macroeconomici estimați, dar și a obiectivelor de politică fiscală și vamală pentru perioada respectivă.

Veniturile BPN au o evoluție ascendentă în valoare absolută, însă, ponderea în PIB a acestora marchează o evoluție relativ constantă. Pentru a analiza nivelul și dinamica veniturilor bugetare se prezintă următorul tabel.

Tabelul 2.2.

NIVELUL ŞI DINAMICA VENITURILOR BUGETULUI PUBLIC NAȚIONAL pe anii 2010-2018

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		2018
	Executat							Aprobat	Executat	Estimat
Veniturile bugetului public național, mil. lei	27540,2	30139,7	33530,3	36899,5	42446,8	43660,7	45953,9	51593,3	53379,4	56559,3
Abaterea față de anul precedent, mil. lei	+4022,5	+2599,5	+3390,6	+3369,2	+5547,3	+1213,9	+2293,2	+5639,4	+7425,5	+3179,9
Ritmul creșterii, %	117,1	109,4	111,2	110,0	115,0	102,9	105,3	112,3	116,2	106,0
Ponderea în PIB, %	38,3	36,6	38,0	36,7	37,9	35,8	33,9	34,8	36,0*	34,9

Notă: *Ponderea în PIB a veniturilor BPN executate în 2017 s-a calculat în baza PIB prognozat pentru anul 2017

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național, datelor prezentate de Biroul Național de Statistică, CBTM 2018-2020* [online]. [citat 26.02.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Analizând tabelul prezentat, constatăm că veniturile bugetului public național cresc de la an la an, astfel încât, acestea s-au majorat cu 25839,2 mil. lei sau cu circa 93,8 la sută în anul 2017 comparativ cu anul 2010. În dinamică, veniturile bugetare înregistrează o creștere medie anuală de aproximativ 5315,3 mil. lei, cu un spor anual al creșterii de aproximativ 13,1 la sută. În decursul perioadei anilor 2010-2017, încasările bugetului public național dețin o cotă de circa 36,4 la sută în PIB.

Pentru perioada analizată, se remarcă faptul că cel mai înalt ritm al creșterii încasărilor publice se înregistrează în anul 2010 (17,1%). Anul respectiv a fost marcat de stabilizarea economică a principalilor parteneri comerciali ai Republicii Moldova, astfel încât, exporturile și producția industrială au fost în creștere. Majorarea remiterilor şi restabilirea aşteptărilor pozitive ale populaţiei şi agenţilor economici au contribuit la sporirea consumului şi importului.

Concomitent, se menționează că cel mai scăzut ritm al creșterii veniturilor publice se atestă în anul 2015 (doar 2,9%). Respectiv, în anul 2015, încasările bugetului public național au fost influențate atât de evoluțiile economice, dar și de deciziille de politică fiscală adoptate. La acumularea veniturilor bugetare au influențat asemenea factori precum: scăderea considerabilă a

comerțului exterior, generată atât de reducerea prețurilor de export/import, cât și de modificarea structurii comerțului; diminuarea transferurilor de bani de peste hotare; reducerea producției agricole cauzată de seceta severă; suspendarea finanțării externe. În afară de cele menționate, pentru acumularea încasărilor BPN, până în luna mai a anului 2015 au fost implementate prevederile politicii fiscale pentru anul 2014, și doar începând cu luna mai a anului 2015 au fost puse în aplicare noile prevederi ale politicii fiscale prevăzute în Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr.71 din 12.04.2015.

Ponderea veniturilor bugetare în PIB reprezintă un indicator care exprimă partea din produsul intern brut realizat într-un an care se alocă în scopul acoperirii nevoilor colective ale societăţii. Ponderea veniturilor BPN în PIB diferă de la un stat la altul şi de la o zonă geografică la alta. Dacă e să ne referim la Republica Moldova, atunci, în perioada analizată, observăm că indicatorul dat are o evoluție volatilă, reducându-se, însă, în anul 2016 până la 33,9%. Aceasta, în condițiile în care PIB (în prețuri curente) a înregistrat un ritm al cereșterii mai mare decât ritmul de creștere a veniturilor BPN (10,5% față de 5,3%).

În conformitate cu prognozele realizate în Cadrul Bugetar pe Termen Mediu 2018-2020, pentru anul 2018 se previzionează că veniturile BPN vor însuma circa 56559,3 mil. lei, ceea ce constituie cu 3179,9 mil. lei sau cu circa 6,0 la sută mai mult față de executat în anul 2017. Ca pondere în PIB, încasările bugetare se estimează la un nivel de 34,9 la sută, adică cu 1,2 p.p. mai mult comparativ cu anul 2017.

În vederea analizei structurii veniturilor BPN pe componente, se prezintă următoarea figură.

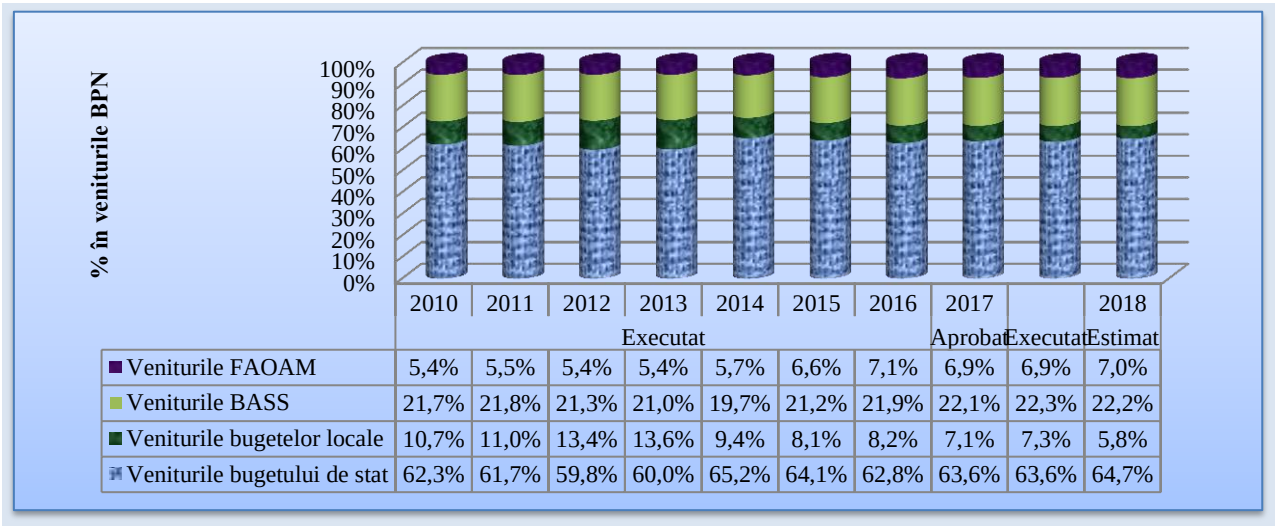

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		2018
	Executat							Aprobat	Executat	Estimat
Veniturile FAOAM	5,4%	5,5%	5,4%	5,4%	5,7%	6,6%	7,1%	6,9%	6,9%	7,0%
Veniturile BASS	21,7%	21,8%	21,3%	21,0%	19,7%	21,2%	21,9%	22,1%	22,3%	22,2%
Veniturile bugetelor locale	10,7%	11,0%	13,4%	13,6%	9,4%	8,1%	8,2%	7,1%	7,3%	5,8%
Veniturile bugetului de stat	62,3%	61,7%	59,8%	60,0%	65,2%	64,1%	62,8%	63,6%	63,6%	64,7%

Figura 2.1. Structura veniturilor bugetare sub aspectul componentelor bugetului public național pe anii 2010-2017

Sursa: *Elaborat de autor conform Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național* [online]. [citat 01.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Analiza efectuată în baza rapoartelor privind executarea bugetului public național în perioada anilor 2010-2017 reflectă faptul că, sub aspectul componentelor bugetului public național, resursele bugetare publice au o structură relativ omogenă.

Respectiv, cota cea mai mare în structura veniturilor BPN este deținută de încasările bugetului de stat, și anume, de circa 62,9 la sută în perioada analizată. În anul 2016 comparativ cu anul precedent, se atestă o scădere cu 1,3 p.p. a ponderii acestora în contextul creșterii cotei veniturilor BASS și FAOAM cu 0,7 p.p. și, respectiv, 0,5 p.p. în totalul încasărilor BPN. Concomitent, se observă că în anul 2017 comparativ cu anul 2016, s-a înregistrat o creștere nesemnificativă, de circa 0,8 la sută, a ponderii încasărilor bugetului de stat din contul reducerii cu 0,9 p.p. a ponderii veniturilor bugetelor locale în structura veniturilor bugetare publice. Se estimează o majorare cu circa 1,1 p.p. a ponderii veniturilor bugetului de stat în totalul veniturilor BPN în anul 2018 față de executat în anul 2017.

Ca pondere în structura veniturilor bugetare, poziția a doua este ocupată de resursele bugetului asigurărilor sociale de stat, acestea având o cotă de aproximativ 21,2 la sută în perioada anilor 2010-2017. În paralel, remarcăm o majorare neesențială de 0,4 la sută a indicatorului respectiv în anul 2017 comparativ cu anul precedent.

Pe parcusul anilor 2010-2017, veniturile acumulate la nivelul bugetelor locale constituie circa 10,6 la sută în structura încasărilor bugetului public național. De asemenea, începând cu anul 2014, se atestă o reducere graduală de la an la an a indicatorului nominalizat, astfel încât, acesta a reprezentat cu 0,9 la sută mai puțin în anul 2017 față de anul anterior. Concomitent, este de menționat faptul că reducerea respectivă s-a realizat în contextul creșterii graduale, începând cu anul 2014, a volumui transferurilor de la bugetul de stat către bugetele locale. Totodată, în anul 2018 se estimează reducerea cu circa 1,5 p.p. a ponderii veniturilor bugetelor locale în totalul veniturilor bugetare publice (de la 7,3% la 5,8%).

Cota cea mai redusă în structura încasărilor publice naționale este ocupată de încasările FAOAM, respectiv, de circa 5,6 la sută în perioada analizată. Totuși, per ansamblu, cota dată a crescut cu circa 1,5 p.p. în anul 2017 comparativ cu anul 2010.

În conformitate cu prevederile Legii finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr.181 din 25.07.2014 (art.32 al legii), bugetele componente ale bugetului public naţional se administrează independent unul de altul şi pot fi angajate în relaţii interbugetare. Drept urmare, componentele bugetului public național înregistrează modificări în sensul majorarii și/sau reducerii veniturilor acumulate de la o perioadă la alta.

În vederea realizării unei analize ample a încasărilor bugetului de stat, BASS, FAOAM, veniturilor bugetelor locale, care luate împreună formează bugetul public național, se face

remarcată necesitatea cunoașterii atât a ponderii ocupate de acestea în suma totală a veniturilor bugetului public național, precum și în PIB.

Astfel, pentru a sistematiza nivelul, dar și evoluția în dinamică a încasărilor bugetului de stat, se prezintă analiza acestora în tabelul ce urmează.

Tabelul 2.3.

NIVELUL ȘI DINAMICA VENITURILOR BUGETULUI DE STAT pe anii 2010-2018

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		2018
	Executat							Aprobat	Executat	Estimat
Veniturile bugetului de stat, mil. lei, dintre care:	17167,7	18639,8	20090,6	22436,7	27717,7	28037,9	28879,6	32839,2	33947,6	36618,5
proprii	17109,1	18609,0	20046,5	22131,3	27659,9	27984,7	28868,5	32820,2	33934,8	36609,1
transferuri de la alte bugete	58,6	30,0	44,1	305,4	57,2	53,2	11,1	19,0	12,8	9,4
Abaterea față de anul precedent, mil. lei	+3600,1	+1472,1	+1450,8	+2346,1	+5281,0	+320,2	+841,7	+3959,6	+5068,0	+2670,9
Ritmul creșterii, %	126,5	108,6	107,8	111,7	123,5	101,2	103,0	113,7	117,5	107,9
Ponderea în veniturile BPN, %	62,3	61,7	59,8	60,0	65,2	64,1	62,8	63,6	63,6	64,7
Ponderea în PIB, %	23,9	22,6	22,8	22,3	24,9	23,0	21,3	22,1	22,9	22,6

*Notă: *Ponderea în veniturile BPN este calculată în baza veniturilor bugetului de stat proprii*

** Ponderea în PIB a veniturilor bugetului de stat executate în 2017 s-a calculat în baza PIB prognozat pentru anul 2017

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului de stat, Legii bugetului de stat pentru anul 2018 nr.289 din 15.12.2017* [online]. [citat 02.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

O evoluție ascendentă a veniturilor bugetului de stat se atestă pe tot parcursul perioadei analizate, observându-se o creștere de la un an la altul a cuantumului acestora. Respectiv, acestea s-au majorat cu 16779,9 mil. lei în anul 2017 comparativ cu anul 2010. În mediu, încasările la bugetul de stat cresc cu aproximativ 2547,5 mil. lei anual, având un spor anual al creșterii de circa 12,5 la sută. Cel mai semnificativ spor al creșterii veniturilor acumulate la bugetul de stat se atestă în anul 2014, și anume, cu 23,5 la sută sau 5281,0 mil. lei mai mult comparativ cu anul 2013, fapt care a fost condiționat, cu precădere, de punerea în aplicare, începând cu 01.01.2014, a sistemului nou de stabilire a relațiilor între bugetul de stat și bugetele unor patru UAT (mun. Chișinău și raioanele Basarabeasca, Ocnița, Râșcani). Astfel, prin intermediul sistemului dat, învățământul preșcolar, primar, secundar-general, special și complementar (extrașcolar), precum și competențele delegate autorităților administrației publice locale prin lege, sunt finanțate prin

transferuri de la bugetul de stat și, totodată, o parte din acele venituri care anterior constituiau surse de formare a bugetelor locale, sunt acumulate la bugetul de stat.

Veniturile bugetului de stat constituie sursa principală de venituri pentru bugetul public național, astfel încât, în decursul perioadei 2010-2017 acestea dețin o pondere de aproximativ 62,4 la sută în structura veniturilor bugetare publice. Din cota deținută de veniturile BPN în PIB (circa 36,4 la sută), încasările bugetului de stat reprezintă circa 23,0 la sută în perioada supusă analizei.

Comparând cuantumul aprobat (32839,2 mil. lei) cu cel executat (33947,6 mil. lei) al încasărilor la bugetul de stat pentru anul 2017, constatăm că acestea au fost acumulate cu circa 3,4 la sută sau cu 1108,4 mil. lei mai multe venituri decât suma prognozată. Totodată, comparativ cu anul 2016, la bugetul de stat au fost acumulate venituri cu 5068,0 mil. lei sau cu 17,5 la sută mai mult. De asemenea, cota încasărilor bugetului de stat în veniturile BPN a fost de circa 63,6 la sută în anul 2017. În comparație cu anul 2016, ponderea veniturilor bugetului de stat în veniturile bugetare publice s-a majorat cu 0,8 p.p. În anul 2017, ca pondere în PIB, acestea au reprezentat 22,9 la sută, cota respectivă majorându-se cu circa 1,6 p.p. față de anul anterior.

Pentru anul 2018 se previzionează acumularea la bugetul de stat a unor venituri în mărime totală de 36618,5 mil. lei, adică cu 2670,9 mil. lei sau cu circa 7,9 la sută mai mult față de executat în anul 2017. Ponderea în PIB a veniturilor bugetului de stat se estimează să atingă nivelul de 22,6 la sută, adică cu 0,3 puncte procentuale mai puțin comparativ cu anul 2017.

Trendul înregistrat de veniturile acumulate la bugetele locale, precum și ponderea acestora în veniturile bugetare publice și în PIB se prezintă în tabelul următor.

Tabelul 2.4.

NIVELUL ȘI DINAMICA VENITURILOR BUGETELOR LOCALE
pe anii 2010-2018

Indicatori	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**		**2018**
	Executat							Aprobat	Executat	Estimat
Veniturile bugetelor locale, mil. lei	7614,3	7660,9	8780,9	9445,8	11086,9	11039,1	12053,0	12049,0	13461,5	13515,0
proprii	2943,5	3312,4	4502,8	5006,6	3980,3	3535,2	3789,3	3651,2	3909,0	3284,7
transferuri de la bugetul de stat	4670,8	4348,5	4278,1	4439,2	7106,6	7503,9	8263,7	8397,8	9552,5	10230,3
Abaterea față de anul precedent, mil. lei	+1328,2	+46,6	+1120,0	+664,9	+1641,1	-47,8	+1013,9	-4,0	+1408,5	+53,5

Ritmul creșterii, %	121,1	100,6	114,6	107,6	117,4	99,6	109,2	100,0	111,7	100,4
Ponderea în veniturile BPN, %	10,7	11,0	13,4	13,6	9,4	8,1	8,2	7,1	7,3	5,8
Ponderea în PIB, %	10,6	9,3	10,0	9,4	9,9	9,1	8,9	8,1	9,1	8,3

*Notă: *Ponderea în veniturile BPN este calculată în baza veniturilor bugetelor locale proprii*

** Ponderea în PIB a veniturilor bugetelor locale executate în 2017 s-a calculat în baza PIB prognozat pentru anul 2017

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetelor unităților administrativ-teritoriale, estimărilor prezentate în CBTM 2018-2020* [online]. [citat 02.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Veniturile totale ale bugetelor locale au crescut cu 5847,2 mil. lei în anul 2017 comparativ cu anul 2010. Nemijlocit, valorile dinamice ale indicatorului dat atestă creșteri, cu excepția anului 2015. Diminuarea veniturilor bugetelor locale în anul 2015 este un rezultat al impactului modificărilor de legislație în domeniul finanțelor publice locale și implementarea acestora începând cu anul 2015. Astfel, se observă că transferurile de la bugetul de stat s-au majorat, iar veniturile locale proprii s-au diminuat în anul 2015 comparativ cu anul 2014, drept rezultat, diminuându-se per ansamblu veniturile locale totale cu circa 0,4 puncte procentuale.

Pe parcursul anilor 2010-2017, încasările bugetelor locale dețin o cotă de circa 10,2 la sută în veniturile bugetare publice, dar este de remarcat faptul că începând cu anul 2014, cota respectivă se reduce de la an la an. Din ponderea veniturilor totale ale BPN în PIB (circa 36,4 la sută), veniturilor bugetelor locale le revine o pondere de circa 9,5 la sută.

Conform datelor prezentate în raportul privind executarea bugetelor locale în anul 2017, veniturile totale ale bugetelor locale au fost aprobate în sumă de 12049,0 mil. lei. și au fost realizate în sumă de 13461,5 mil. lei, ceea ce reprezintă cu 11,72 la sută sau cu 1412,5 mil. lei mai mult decât cuantumul aprobat. De asemenea, în anul 2017, veniturile acumulate la bugetele locale au constituit cu 1408,5 mil. lei sau cu circa 11,7 la sută mai mult decât în anul precedent. Circa 71,0 la sută din veniturile bugetelor locale sunt reprezentate de transferurile de la bugetul de stat. Ca ponderea în veniturile BPN, acestea dețin o cotă de 7,3 la sută în anul 2017, ceea ce reprezintă cu 0,9 p.p. mai puțin decât în anul 2016. Scăderea ponderii veniturilor proprii ale bugetelor locale în totalul veniturilor bugetului public național este condiționată de modificările de legislație realizate în anul 2014, drept rezultat, majorându-se transferurile de la bugetul de stat, și anume, cu circa 15,6 la sută în anul 2017 față de anul precedent.

În conformitate cu estimările realizate în Cadrul Bugetar pe Termen Mediu 2018-2020, în anul 2018, în structura veniturilor BPN, încasările proprii ale bugetelor locale vor reprezenta aproximativ 5,8 la sută, fiind estimate în sumă de 3284,7 mil. lei (fără transferuri). Veniturile totale ale bugetelor locale se estimează să reprezinte cu circa 0,4 la sută sau cu 53,5 mil. lei mai

mult. Conform estimărilor realizate în documentul menționat supra, putem concluziona că reducerea cuantumului veniturilor proprii ale bugetelor locale în anul 2018 față de nivelul anului 2017 va fi condiționată de reducerea impozitelor pe proprietate (și anume a impozitului pe bunurile imobiliare) și a impozitelor și taxelor pe mărfuri și servicii. Concomitent, creșterea per ansamblu a încasărilor bugetelor locale va fi asigurată prin realizarea transferurilor de la bugetul de stat, care se previzionează să crească cu circa 15,6 la sută în anul 2018 față de anul 2017.

Creșterea încasărilor acumulate la bugetele locale este o acțiune care va fi posibilă în condițiile implementării noului sistem de formare a bugetelor locale, precum și în contextul realizării unor măsuri de politică fiscală operate la nivel central, dar și a măsurilor pe care autoritățile publice locale le întreprind în vederea consolidării bazei de venituri proprii.

La aceasta, este de menționat faptul că prin Legea nr.281 din 16.12.2016 cu privire la modificarea şi completarea unor acte legislative (privind realizarea măsurilor de politică fiscală şi vamală pe anul 2017):

- a fost acordat dreptul autorităţilor locale de a stabili de sine stătător mărimea scutirii de la plata impozitelor pe bunurile imobiliare pentru persoanele de vârstă pensionară, persoanele cu dezabilităţi, etc. Scutirile stabilite în Codul fiscal nr.1163-XIII din 24.04.1997 vor fi valabile până când autoritatea locală adoptă o altă decizie. În acest sens, autoritățile publice locale au posibilitatea de a recurge la utilizarea acestui drept și, în baza acestuia, acumulând resurse financiare suplimentare aferente impozitului pe bunurile imobiliare în bugetul local;

- a fost majorată cota maximă de impozitare pentru bunurile imobiliare cu destinaţie locativă de la 0,3% la 0,4% (astfel, cota minimă de impozitare constituie 0,05%, iar cota maximă 0,4%), precum şi cota impozitului pentru bunurile imobiliare cu altă destinaţie decât cea locativă sau agricolă de la „0,1%” la „0,3%”;

- a fost anulată scutirea de impozitul pe bunurile imobiliare (terenuri, loturi de pământ) pentru proprietarii şi beneficiarii ale căror terenuri şi loturi de pământ sunt destinate fondului silvic în cazul în care sunt antrenate în activitatea de întreprinzător.

Legea nr.288 din 15.12.2017 cu privire la modificarea şi completarea unor acte legislative (în partea ce ține de politica fiscală și vamală pentru anul 2018) prevede:

- acordarea dreptului autorităţilor administraţiei publice locale de a determina gradul de finalizare a construcţiei în scopul impozitării în baza metodei stabilite de organul central de specialitate al administraţiei publice în domeniul construcţiilor (art.278 alin.(1) din Codul fiscal);

- acordarea dreptului autorităților locale să acorde sau nu scutiri la plata impozitului pe bunurile imobiliare persoanelor fizice deţinătoare de case de locuit sau alte încăperi de locuit în

locaţiune ce se află în proprietatea publică a statului sau în proprietatea publică a unităţilor administrativ-teritoriale (art.284 alin.(1^1) din Codul fiscal).

Modificările cadrului legal aferente sistemului impozitelor și taxelor locale operate în perioada ultimilor ani vin să fortifice posibilitățile autorităților administrației publice locale de a decide asupra bazei impozabile, în sensul extinderii sau diminuării acesteia.

O evoluție ascendentă se înregistrează la nivelul încasărilor bugetului asigurărilor sociale, fapt demonstrat prin intermediul calculelor prezentate în tabelul ce urmează.

Tabelul 2.5.

NIVELUL ŞI DINAMICA VENITURILOR BUGETULUI ASIGURĂRILOR SOCIALE DE STAT pe anii 2010-2018

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		2018
	Executat							Aprobat	Executat	Estimat
Veniturile BASS, mil. lei	8416,0	9088,9	9721,5	10589,9	12028,8	13428,6	15060,6	17513,8	17820,3	19312,5
proprii	5989,7	6566,1	7154,2	7761,8	8368,6	9275,6	10044,6	11408,6	11879,3	12554,0
transferuri de la bugetul de stat	2426,3	2522,8	2567,3	2828,1	3660,2	4153,0	5016,0	6105,2	5941,0	6758,5
Abaterea față de anul precedent, mil. lei	+834,3	+672,9	+632,6	+868,4	+1438,9	+1399,8	+1632,0	+2453,2	+2759,7	+1492,2
Ritmul creșterii, %	111,0	108,0	107,0	108,9	113,6	111,6	112,2	116,3	118,3	108,4
Ponderea în veniturile BPN, %	21,7	21,8	21,3	21,0	19,7	21,2	21,9	22,1	22,3	22,2
Ponderea în PIB, %	11,7	11,0	11,0	10,5	10,7	11,0	11,1	11,8	12,0	11,9

*Notă: *Ponderea în veniturile BPN este calculată în baza veniturilor BASS proprii*

** Ponderea în PIB a veniturilor BASS executate în 2017 s-a calculat în baza PIB prognozat pentru anul 2017

Sursa*:* *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetelui asigurărilor sociale de stat, Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pentru anul 2018 nr.281 din 15.12.2018* [online]. [citat 02.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

În anul 2017 față de anul 2010, se atestă o majorare cu circa 9404,3 mil. lei a veniturilor totale ale bugetului asigurărilor sociale de stat. Analiza demonstrează că creșterea medie a acestora constituie circa 1279,8 mil. lei anual, având un spor anual al creșterii de aproximativ 11,3 la sută. Cea mai semnificativă majorare a veniturilor totale ale BASS se înregistrează în anul 2017 față de anul 2016, de 18,3 la sută, majorare care poate fi atribuită creșterii fondului de salarizare pe țară.

Pe parcursul anilor 2010-2017, încasările totale ale BASS dețin o cotă de aproximativ 21,4 la sută în structura veniturilor bugetare publice. Totodată, din cota deținută de veniturile BPN în PIB pe parcursul perioadei menționate (aproximativ 36,4 la sută), circa 11,1 la sută revin veniturilor BASS.

În anul 2017, au fost încasate venituri la BASS în sumă de 17820,3 mil. lei, ceea ce reprezintă o executare în mărime de 101,8 la sută a prevederilor anuale, cu 2759,7 mil. lei sau cu 18,3 la sută mai mult comparativ cu anul 2016. Circa 66,7 la sută din această sumă au constituit veniturile proprii. Transferurile de la bugetul de stat au fost în creștere, și anume cu circa 18,4 la sută mai mult comparativ cu anul precedent.

Evoluția pe cale ascendentă a încasărilor BASS va fi caracteristică și pentru anul 2018. Respectiv, se estimează că acestea vor înregistra o creștere de aproximativ 8,4 la sută față de executat în anul 2017. De asemenea, se estimează majorarea transferurilor de la bugetul de stat cu circa 13,8 la sută față de executat în anul 2017. Veniturile BASS vor constitui 22,2 la sută ca pondere în veniturile BPN și 11,9 la sută ca pondere în PIB. Cota contribuțiilor de asigurări sociale de stat de 29% (23% pentru angajator și 6% pentru angajat) va rămâne neschimbată în anul 2018.

Trendul pozitiv este specific și pentru veniturile acumulate la FAOAM, fapt care este prezentat în baza următorului tabel.

Tabelul 2.6.

NIVELUL ȘI DINAMICA VENITURILOR FONDURILOR ASIGURĂRII OBLIGATORII DE ASISTENȚĂ MEDICALĂ pe anii 2010-2018

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		2018
	Executat							Aprobat	Executat	Estimat
Veniturile FAOAM, mil. lei	3424,5	3636,6	3870,0	4161,0	4637,7	5062,9	5764,2	6141,6	6256,6	6659,0
proprii	1497,9	1652,2	1826,8	1999,8	2437,3	2865,2	3251,5	3548,6	3663,6	3931,0
transferuri de la bugetul de stat	1 926,6	1 984,4	2 043,2	2 161,2	2 200,4	2197,7	2512,7	2593,0	2593,0	2728,0
Abaterea față de anul precedent, mil. lei	545,6	212,1	233,4	291,0	476,7	425,2	701,3	377,4	492,4	402,4
Ritmul creșterii, %	119,0	106,2	106,4	107,5	111,5	109,2	113,9	106,5	108,5	106,4
Ponderea în veniturile BPN, %	5,4	5,5	5,4	5,4	5,7	6,6	7,1	6,9	6,9	7,0
Ponderea în PIB, %	4,8	4,4	4,4	4,1	4,1	4,2	4,3	4,1	4,2	4,1

*Notă: *Ponderea în veniturile BPN este calculată în baza veniturilor BASS proprii*

** Ponderea în PIB a veniturilor FAOAM executate în 2017 s-a calculat în baza PIB prognozat pentru anul 2017

Sursa*: Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală, Legii fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pe anul 2018 nr.280 din 15.12.2018* [online]. [citat 02.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Veniturile totale ale fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală se majorează în anul 2017 față de anul 2010 cu 2832,1 mil. lei. Respectiv, în perioada anilor 2010-2017, creșterea medie anuală a acestora a fost de circa 10,3 la sută sau circa 422,2 mil. lei anual. Se atestă o creștere semnificativă de circa 13,9 la sută în anul 2016 față de anul 2015 a veniturilor

totale ale FAOAM, care poate fi atribuită creșterii primei obligatorii de asigurări medicale, care s-a realizat la mijlocul anului 2015.

Cota ocupată de încasările FAOAM în structura veniturilor bugetare reprezintă circa 6,0 la sută în perioada 2010-2017. În paralel, se menționează că din cota de 36,4 la sută pe care o dețin veniturile publice în PIB, circa 4,3 la sută revin veniturilor totale ale fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală.

Încasările FAOAM în anul 2017 au fost executate în mărime de 101,9 la sută față de prevederile anuale. De asemenea, au fost acumulate încasări cu 8,5 la sută sau cu 492,4 mil. lei mai mult în anul 2017 comparativ cu anul precedent. Principala sursă de venituri acumulate la FAOAM sunt veniturile din primele de asigurare obligatorie de asistență medicală.

Evoluția pe cale ascendentă a încasărilor FAOAM va continua și în anul 2018. Astfel, conform Legii fondurilor asigurării obligatorii de asistenţă medicală pe anul 2018, acestea se estimează în cuantum de 6659,0 mil. lei, ceea ce constituie cu 6,4 la sută mai mult față de executat în anul 2017. Transferurile de la bugetul de stat către FAOAM se preconizează să crească cu circa 7,3 la sută comparativ cu anul 2017. Cota primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală rămâne la nivelul de 9%, iar prima de asigurare obligatorie de asistență medicală în formă de sumă fixă constituie 4056,0 lei în anul 2018. În structura veniturilor BPN, veniturile totale acumulate la FAOAM vor reprezenta circa 7,0 la sută, deținând o cotă de aproximativ 4,1 la sută în PIB.

Conform rapoartelor privind executarea bugetului public național prezentate până în anul 2015 (inclusiv) de către Ministerul Finanțelor, în structura bugetului public național sunt cuprinse următoarele categorii de venituri:

- veniturile fiscale, și anume: impozitul pe venit, contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii, primele pentru asigurări obligatorii de asistență medicală, impozitul pe bunuri imobiliare, taxa pe valoarea adăugată, accizele, impozitele asupra comerțului internațional și operațiunilor externe;

- veniturile nefiscale, și anume: alte venituri din activitatea de întreprinzător și proprietate, taxele și plățile administrative, amenzile și sancțiunile administrative;

- fondurile și mijloacele speciale;

- granturile.

Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr.181 din 15.07.2014 stipulează că veniturile BPN includ:

- veniturile generale ale bugetului: veniturile fiscale (impozitul pe venit, impozitele pe proprietate, TVA, accizele, taxa asupra comerțului exterior, alte venituri fiscale); contribuțiile de

asigurări sociale (contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii, primele de asigurare obligatorie de asistență medicală); veniturile nefiscale; granturile pentru suport bugetar.

- veniturile colectate de autorități/instituții bugetare: veniturile fiscale, veniturile nefiscale, granturile.

Respectiv, începând cu anul 2016, reflectarea veniturilor bugetare în rapoartele privind executarea bugetului public național se realizează în baza prevederilor Legii nr.181 din 15.07.2014.

În acest sens, analiza structurii veniturilor BPN pe categorii de venituri se prezintă conform prevederilor în vigoare, perioada de analiză constituind-o anii 2015-2018, după cum urmează în figura 2.2.

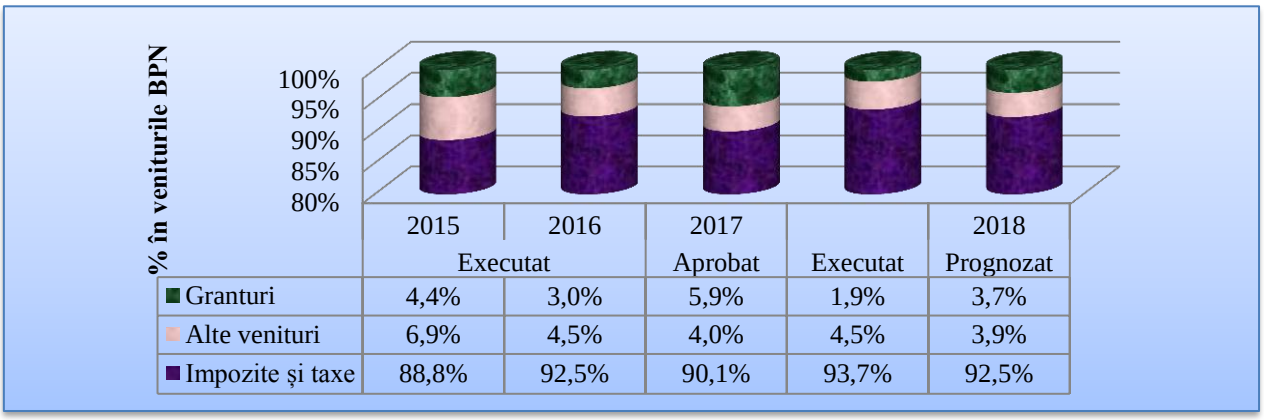

Figura 2.2. Structura veniturilor BPN pe categorii de venituri pe anii 2015-2018

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național, datelor prezentate în CBTM 2018-2020* [online]. [citat 12.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Se constată că ponderea pe care o deține fiecare din cele trei categorii de venituri în suma totală a veniturilor bugetare variază în fiecare an, în contextul creșterii sau descreșterii în dinamică a veniturilor din categoria respectivă. Cu toate acestea, pe parcursul întregii perioade analizate se remarcă contribuția semnificativă a impozitelor și taxelor la formarea veniturilor BPN.

Astfel, nivelul și dinamica veniturilor formate ca urmare a aplicării impozitelor și taxelor, ca parte componentă din veniturile bugetare publice, dar și ponderea în PIB a categoriei menționate, se prezintă în tabelul ce urmează.

Tabelul 2.7.

NIVELUL ȘI DINAMICA IMPOZITELOR ȘI TAXELOR CA PARTE COMPONENTĂ A VENITURILOR BPN pe anii 2015-2018

Indicatori	2015	2016	2017		2018
	Executat		Aprobat	Executat	Prognozat
Impozite și taxe (inclusiv contribuții și prime de asigurări obligatorii), mil. lei	38760,0	42507,8	46493,0	49990,0	52301,0
Abaterea față de anul precedent, mil. lei	*	+3747,8	+3985,2	+7482,2	+2311,0

Ritmul creşterii, %	*	109,7	109,4	117,6	104,6
Ponderea în veniturile BPN, %	88,8	92,5	90,1	93,7	92,5
Ponderea în PIB, %	31,6	31,4	31,4	33,7	32,3

Sursa*: Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanţelor privind executarea bugetului public naţional, datelor prezentate în CBTM 2018-2020* [online]. [citat 12.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Se înregistrează o majorare cu 11230 mil. lei a sumei aferente impozitelor şi taxelor în anul 2017 faţă de suma acestora în anul 2015. Totodată, se observă creşterea în dinamică de la an la an a veniturilor acumulate la BPN din impozite şi taxe. Astfel, ritmul creşterii aferent indicatorului analizat s-a majorat semnificativ în ultimii ani, atingând nivelul cel mai înalt în anul 2017.

În suma totală a veniturilor bugetare, impozitele şi taxele ocupă cea mai mare parte, astfel, cota medie a acestora pe parcursul perioadei analizate fiind de circa 91,6 la sută, înregistrând majorări de la an la an şi atingând nivelul maxim în anul 2017. Concomitent, se remarcă creşterea ponderii în PIB a indicatorului menţionat, drept urmare, din cota de 36,4 la sută pe care o deţin veniturile bugetului public naţional în PIB, aproximativ 32,3 la sută revin încasărilor obţinute din impozite şi taxe.

În anul 2017, veniturile acumulate la BPN din impozite şi taxe au fost executate în mărime de 107,5 la sută faţă de prevederile anuale. Bugetul public naţional a acumulat venituri din impozite şi taxe în valoare de 49990,0 mil. lei, ceea ce reprezintă cu 7482,2 mil. lei sau cu circa 17,6 la sută mai mult decât în anul 2016. Este de menţionat faptul că cea mai mare contribuţie la creşterea cuantumului total al impozitelor şi taxelor a avut-o creşterea în anul 2017 faţă de anul 2016 a încasărilor din impozitul pe bunurilor imobiliare, precum şi din accize, care au crescut cu circa 35,4 la sută şi, respectiv, cu aproximativ 30,9 la sută. Luând în considerare faptul că creşterea în dinamică a impozitelor şi taxelor a fost una considerabilă, respectiv, şi ponderea lor în suma veniturilor bugetare a crescut, şi anume, cu circa 1,1 puncte procentuale în anul 2017 faţă de anul precedent. Ca pondere în PIB, indicatorul menţionat s-a majorat cu aproximativ 2,3 p.p. în anul 2017 comparativ cu anul 2016.

Se prognozează că în anul 2018 vor fi încasate cu circa 4,6 la sută mai multe venituri din impozite şi taxe decât în anul 2017, acestea urmând să reprezinte circa 92,5 la sută din veniturile BPN şi circa 32,3 la sută din PIB.

La acumularea veniturilor bugetare, pe lângă impozite şi taxe mai contribuie şi alte venituri, dar într-o proporţie mai puţin semnificativă. Din categoria altor venituri fac parte: venituri din proprietate (dobânzi încasate, dividende primite, renta), venituri din vînzarea mărfurilor şi serviciilor (taxe şi plăţi administrative, comercializarea mărfurilor şi serviciilor de

către instituțiile bugetare), amenzi și sancțiuni, donații voluntare, alte venituri și venituri neidentificate.

Trendul aferent acestei categorii de venituri care se acumulează la BPN este prezentat în tabelul următor.

Tabelul 2.8.

NIVELUL ȘI DINAMICA ALTOR VENITURI
CA PARTE COMPONENTĂ A VENITURILOR BPN pe anii 2015-2018

Indicatori	2015	2016	2017		2018
	Executat		Aprobat	Executat	Prognozat
Alte venituri, mil. lei	3016,0	2073,6	2075,0	2380,6	2178,0
Abaterea față de anul precedent, mil. lei	*	-942,4	+1,4	+305,6	-202,6
Ritmul creșterii, %	*	68,8	100,1	114,8	91,5
Ponderea în veniturile BPN, %	6,9	4,5	4,0	4,5	3,9
Ponderea în PIB, %	2,5	1,5	1,4	1,6	1,3

Sursa*: Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național, datelor prezentate în CBTM 2018-2020* [online]. [citat 12.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Analizând în dinamică această categorii de venituri, atestăm o reducere cu circa 635,4 mil. lei în anul 2017 comparativ cu anul 2015. Veniturile respective atestă un spor mediu fluctuant, care se modifică de la an la an, în sensul creșterii, dar și descreșterii. O diminuare semnificativă a veniturilor date, de circa 31,2 la sută, s-a înregistrat în anul 2016 comparativ cu anul 2015.

Cota categoriei „alte venituri" în structura veniturilor acumulate în BPN are un trend descendent, iar ponderea în PIB a acestor venituri fiind, în mediu, de până la 2 la sută în decursul perioadei analizate.

În anul 2017, indicatorul analizat a atins cuantumul de 2830,6 mil. lei. În conformitate cu raportul anual privind executarea bugetului public național, veniturile din categoria analizată au fost executate cu 14,8 la sută mai mult comparativ cu suma anuală aprobată. De asemenea, comparativ cu anul 2016, la categoria dată au fost încasate cu 305,6 mil. lei sau cu 14,8 la sută mai multe venituri. Ponderea acestora în încasările bugetare a rămas la nivelul din anul 2016, de circa 4,5 la sută. Totodată, cota în PIB a categoriei date crește cu doar 0,1 puncte procentuale în anul 2017 comparativ cu anul anterior.

Trendul pe care îl manifestă granturile în evoluția lor ca parte componentă a veniturilor bugetului public național se reflectă în tabelul de mai jos.

Tabelul 2.9.

NIVELUL ȘI DINAMICA GRANTURILOR
CA PARTE COMPONENTĂ A VENITURILOR BPN pe anii 2015-2018

Indicatori	2015	2016	2017		2018
	Executat		Aprobat	Executat	Prognozat
Granturi, mil. lei	1906,0	1372,5	3026,0	1008,8	2080,0

Abaterea față de anul precedent, mil. lei	*	-533,5	+1653,5	-363,7	+1071,2
Ritmul creșterii, %	*	72,0	220,5	73,5	206,2
Ponderea în veniturile BPN, %	4,4	3,0	5,9	1,9	3,7
Ponderea în PIB, %	1,6	1,0	2,0	0,7	1,3

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național, datelor prezentate în CBTM 2018-2020* [online]. [citat 12.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Cuantumul granturilor ce se acumulează la partea de venituri a BPN înregistrează un trend descendent pe parcursul anilor 2015-2017. Respectiv, acestea se diminuează cu circa 897,2 mil. lei în anul 2017 față de anul 2015.

Cota granturilor în structura veniturilor bugetare este în descreștere, ajungând să reprezinte mai puțin de 2 la sută în anul 2017. Concomitent, atestăm reducerea ponderii în PIB a granturilor, astfel încât, din cota de 36,4 la sută pe care o dețin veniturile BPN în PIB, doar circa 0,7 la sută în anul 2017 revin granturilor.

În anul 2017 au fost prevăzute debursări în formă de granturi în sumă de 3026,0 mil. lei, însă, în conformitate cu rezultatele atinse și prezentate în partea de venituri ale bugetului public național, au fost încasate granturi în valoare de 1008,8 mil. lei, adică cu circa 66,7 la sută mai puțin. Făcând comparație cu anul 2016, sumele debursate în formă de granturi s-au redus cu aproximativ 26,5 la sută. Ponderea în veniturile BPN s-a redus cu circa 1,1 p.p., iar ponderea în PIB s-a micșorat cu circa 0,3 p.p. în anul 2017 față de anul anterior.

De asemenea, se menționează că la sfârșitul lunii octombrie a anului 2017, când a fost votat un proiect de rectificare a bugetului, granturile destinate proiectelor finanțate din surse externe s-au redus cu 264,3 mil. lei, ca urmare a reestimării intrărilor de granturi din cauza implementării slabe unor proiecte și anume: reabilitarea drumurilor naționale, pentru care au fost reduse alocațiile cu 140,3 mil. lei; proiectul de modernizare a întreprinderii Apă-Nord – s-a redus cu 80,8 mil. lei; proiectul de modernizare al întreprinderii Termoelectrica – cu 46,8 mil. lei; IFAD VI – reduceri cu 38,8 mil. lei; modernizarea Căii Ferate – diminuări cu 63,3 mil. lei. A fost operată și diminuarea granturilor externe pentru susținerea bugetului 2017 cu 1589,3 mil. lei.[69] Pentru anul 2018, conform datelor prezentate în CBTM 2018-2020, se preconizează că suma granturilor se va dubla, majorându-se cu 1071,2 mil. lei. Respectiv, în raport cu veniturile totale vor constitui 3,7 la sută, iar ca pondere în PIB – 1,3 la sută.

Concluzie: Veniturile BPN dețin o cotă de circa 36,4 la sută în PIB. Veniturile bugetului de stat reprezintă circa 62,9 la sută din veniturile BPN. În suma totală a veniturilor bugetare, impozitele și taxele ocupă cea mai mare parte, astfel, cota medie a acestora pe parcursul perioadei analizate fiind de circa 91,6 la sută.

[69] Articolul „Bugetul 2018: granturi mai mari". Monitorul fiscal din 06.12.2017 [online]. [citat 17.03.2018]. Disponibil: https://monitorul.fisc.md/editorial/bugetul-2018-granturi-mai-mari.html

Se menționează că veniturile fiscale includ impozitele directe și indirecte. Respectiv, evaluarea și prezentarea aspectelor de gen ale politicii fiscale în domeniul impozitelor directe urmează în subcapitolul 2.2.

2.2. Evaluarea politicii fiscale în domeniul impozitelor directe sub aspect de gen

Egalitatea de gen este *un drept* prin care *oricine* este liber să își dezvolte propriile aptitudini și să își exprime opțiunile, fără a fi influențate de particularitățile sexului căruia îi aparține. Comportamentele, aspirațiile și nevoile diferite ale femeilor și bărbaților, trebuie să beneficieze de apreciere și promovare egală.[70] De cele mai multe ori conceptul egalității de gen este confundat cu demersul de a promova în exclusivitate drepturile femeilor.[71] Respectiv, se remarcă faptul că analiza politicii fiscale sub aspect de gen a fost realizată având la bază ideea că atât femeile, cât și bărbații pot fi afectați direct de inegalitățile de gen.

Principiul echității fiscale

În acest context, este important de menționat faptul că unul din conceptele utilizate la analiza politicii fiscale este cel al echității. Echitatea în impozitare exprimă ideea că impozitele ar trebui să fie „echitabile". Totuși, este necesar de remarcat faptul că această echitate constituie un concept normativ bazat pe valori și interpretarea acestuia diferă între persoanele fizice, țări, culturi și în timp.[72]

De fapt, există două aspecte ce vizează echitatea: echiatatea pe orizontală și pe verticală.

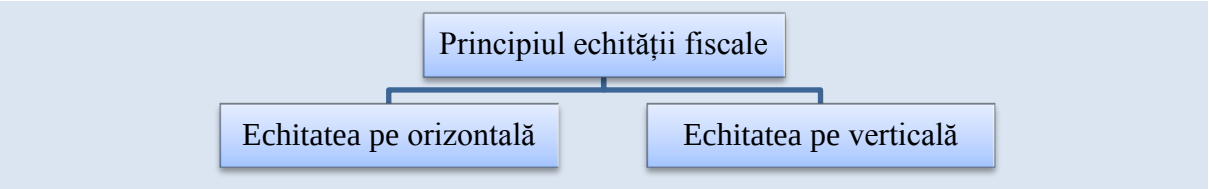

Figura 2.3. Principiul echității fiscale

Sursa: *Elaborat de autor în baza* Caren GROWN. *What gender advocates should know about taxation*. 2006.

Echitatea pe *orizontală* presupune faptul că contribuabilii care sunt poziționați economic egal ar trebui să fie tratați egal în scopuri fiscale. Echitatea pe *verticală* presupune că contribuabilii care nu sunt la fel din punct de vedere economic, ar trebui să fie tratați diferit în scopuri fiscale.[73]

[70] L. PRODAN-ȘESTACOVA. Cursul „Elaborarea și evaluarea politicilor publice" organizat de Academia de Administrare Publică în temeiul Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 49 din 16.01.2018 cu privire la comanda de stat privind dezvoltarea profesională a funcționarilor publici în anul 2018.

[71] „Indexul egalității de gen 2016". Analiză realizată de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare. [online]. [citat 28.03.2018]. Disponibil: http://progen.md/files/6369_indexul_egalitatii_de_gen_2016.pdf

[72] Caren GROWN. *What gender advocates should know about taxation*. 2006.

[73] Caren GROWN. *What gender advocates should know about taxation*. 2006.

Egalitatea de gen în cadrul politicii fiscale poate fi analizată din câteva perspective. În primul rând, conform principiilor de echitate pe orizontală și verticală: în cazul în care femeile sunt situate, în mediu, pe aceeași poziție ca bărbații din punct de vedere economic, comportamental și al veniturilor, ele ar trebui să fie tratate la fel de sistemul fiscal; în cazul în care acestea se situează diferit, atunci ar trebui să fie tratate diferit. În al doilea rând, în condițiile în care femeile din majoritatea țărilor în curs de dezvoltare sunt sărace, politicile fiscale îndreptate spre echitatea verticală și capacitatea de plată vor îmbunătăți la fel echitatea fiscală pentru majoritatea femeilor.[74]

Dacă autoritățile își propun creșterea veniturilor bugetare, atunci creșterea cotei impozitului pe veniturile persoanelor fizice, în general, va contribui mai mult la asigurarea egalității de gen între femei și bărbați decât creșterea cotei TVA sau diminuarea numărului scutirilor aferente TVA.[75]

Cea mai des acceptată idee privind echitatea în impozitare este că cotele impozitelor ar trebui să fie progresive, astfel încât, cei care obțin venituri mici vor suporta o parte mai mică a poverii fiscale decât cei cu venituri mai mari. Cotele progresive sunt stabilite în așa mod încât cei cu un venit mai mic achită un impozit mai mic pentru veniturile obținute decât cei cu venituri mai mari.

Discriminarea de gen

Deoarece sistemele fiscale evoluează de-a lungul timpului și reflectă normele sociale și culturale predominante care adesea discriminează femeile, multe sisteme fiscale conțin discriminarea de gen. Stotsky (1997) a prezentat un cadru conceptual folositor pentru înțelegerea acestei discriminări – atât în formă explicită, cât și implicită.

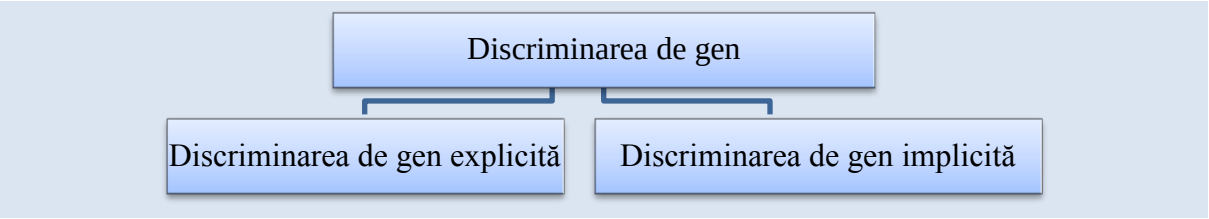

Figura 2.4. Discriminarea de gen
Sursa*:* *Elaborat de autor în baza* Caren GROWN. *What gender advocates should know about taxation*. 2006.

Discriminarea de gen explicită se găsește în prevederi legale specifice care tratează în mod diferit femeile și bărbații. Discriminările explicite pot fi identificate relativ ușor, deoarece ele depind în mare parte de limbajul utilizat în Codul fiscal sau reglementările fiscale. Ele sunt

[74] Caren GROWN. *What gender advocates should know about taxation*. 2006.
[75] *Ibidem.*

caracteristice mai mult impozitului pe venitul persoanelor fizice decât altor forme de impozitare, atât în țările dezvoltate, cât și în cele în curs de dezvoltare.

Discriminarea de gen implicită – impact diferit asupra bărbaților și femeilor din cauza aranjamentelor sociale diferite și comportamentului economic. Aceasta poate fi întâlnită în sistemele privind impozitul pe venitul persoanelor fizice, dar poate fi specifică și altor impozite, așa precum sunt impozitele pe consum, impozitele pe comerț, impozitele pe venitul persoanelor juridice, din motivul că acestea impactează diferit contribuabilii de gen feminin și masculin.

„Declarația comună" este un sistem în care veniturile individuale ale unui cuplu, obținute din orice sursă, sunt agregate într-o declarație fiscală comună. Acest sistem a fost specific țărilor industrializate, însă, în ultimii ani a fost înlocuit cu sistemul individual de impozitare.

Respectiv, în baza acestui concept, se menționează că discriminarea implicită de gen asupra femeilor este mai întâlnită în cazul sitemului agregat de impozitare. În cazul dat, soțiile suportă o rată marginală de impozitare a venitului mai mare decât soții lor, deoarece veniturile femeilor sunt mai mici, dar sunt impozitate la o rată aplicată asupra venitului agregat.

În vederea analizei nivelului și dinamicii veniturilor acumulate la BPN de pe urma aplicării impozitelor directe, se prezintă următorul tabel.

Tabelul 2.10.

NIVELUL ȘI DINAMICA IMPOZITELOR DIRECTE
pe anii 2010-2018

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		2018
	Executat							Aprobat	Executat	Prognozat
Impozite directe, mil. lei	9781,6	10819,9	13239,1	14295,5	15997,0	18045,8	20224,4	22317,5	23783,3	25288,5
Abaterea față de anul precedent, mil. lei	+649,3	+1040,0	+2419,2	+1056,4	+1701,5	+2039,8	+2178,6	+2093,1	+3558,9	+1505,2
Ritmul creșterii, %	107,1	110,6	122,4	108,0	111,9	112,8	112,1	110,3	117,6	113,3
Ponderea în veniturile BPN, %	35,5	35,9	39,5	38,7	37,7	41,3	44,0	43,3	44,6	44,7
Ponderea în total impozite și taxe, %	*	*	*	*	*	46,6	47,6	48,0	47,6	48,4
Ponderea în PIB, %	13,6	13,1	15,0	14,2	14,3	14,8	14,9	15,0	16,0	15,6

Sursa*: Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național, datelor prezentate în CBTM 2018-2020* [online]. [citat 19.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

În domeniul impozitelor directe se atestă o majorare în dinamică a veniturilor aferente acestora în mărime de 14001,7 mil. lei în anul 2017 comparativ cu anul 2010. Pe parcursul perioadei 2010-2017, ritmul mediu de creștere a acestora a consituit circa 12,8 la sută anual. Cel mai înalt ritm al creșterii se înregistrează în anul 2012, și anume 22,4 la sută, fiind condiționat de introducerea impozitului de 12% aplicat pentru veniturile obținute de persoanele juridice. În anul 2014, majorarea de aproximativ 11,9 la sută a încasărilor din impozitele directe a fost

determinată de introducerea, începând cu 01.01.2014, a noului sisitem de formare a bugetelor locale pentru 4 unități administrativ-teritoriale, și anume: mun. Chișinău și raioanele Basarabeasca, Ocnița și Râșcani. În anul 2015, creșterea veniturilor din impozitele directe de aproximativ 12,8 la sută comparativ cu anul precedent a fost cauzată de: majorarea încasărilor din impozitele pe venit, în urma introducerii integrale, de la 01.01.2015, a noului sistem de formare a bugetelor unităților administrativ-teritoriale; majorarea tarifului pentru primele pentru asigurările obligatorii de asistență medicală până la 9%. Concomitent, în anul 2016 atestăm o ușoară reducere a ritmului de creștere a încasărilor din impozitele directe comparativ cu anul precedent (cu circa 0,7 p.p.), fapt condiționat de diminuarea ritmului de creștere a veniturilor din contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii (cu circa 2,5 p.p.) și primele pentru asigurările obligatorii de asistență medicală (cu circa 4.7 p.p.).

În perioada 2010-2017, aproximativ 39,6 la sută din veniturile bugetare reprezintă încasările din impozitele directe. De asemenea, observăm că din totalul impozitelor și taxelor ce se acumulează la BPN, circa 47,2 la sută constituie impozitele directe. Concomitent, se menționează că din cota de circa 32,2 la sută pe care o dețin impozitele și taxele în PIB, circa 15,3 la sută revin impozitelor directe.

În anul 2017, veniturile acumulate la BPN de pe urma aplicării impozitelor directe au fost executate la un nivel de 106,6 la sută comparativ cu prevederile anuale. Concomitent, se remarcă faptul că veniturile din impozitele directe s-au majorat cu 17,6 la sută în anul 2017 comparativ cu anul 2016. În principal, un aport semnificativ la realizarea acestei majorări a avut-o creșterea cu circa 35,4 la sută a încasărilor din impozitele pe bunurile imobiliare, precum și din impozitul pe venitul persoanelor juridice cu circa 21,2 la sută în anul 2017 față de anul 2016. Ponderea în PIB a veniturilor menționate a crescut cu 1,1 puncte procentuale în anul 2017 față de anul precedent.

Analiza veniturilor încasate din impozitele directe presupune studierea atât a evoluției în dinamică, cât și a structurii acestora. Respectiv, structura impozitelor directe pentru perioada 2010-2018 este reflectată în figura ce urmează.

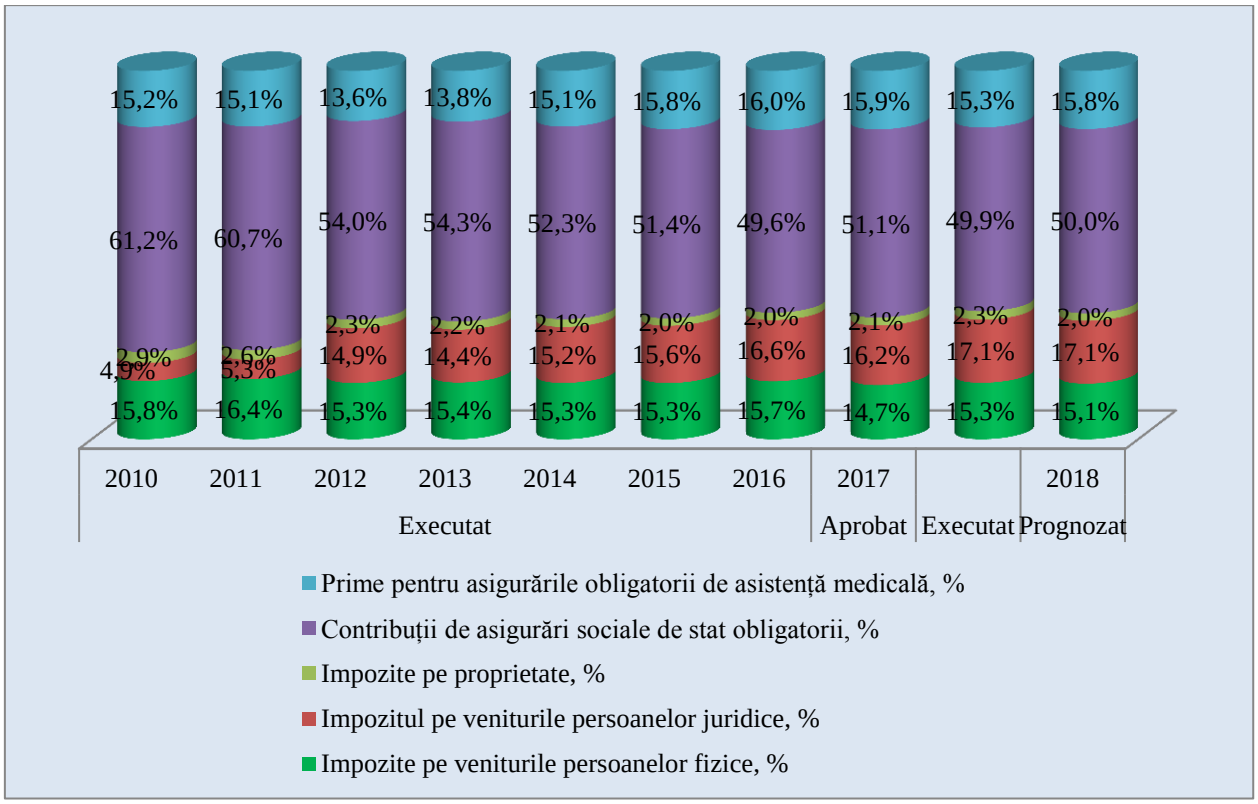

Figura 2.5. Structura impozitelor directe pe anii 2010-2018

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național, datelor prezentate în CBTM 2018-2020* [online]. [citat 19.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Analiza structurii impozitelor directe demonstrează faptul că ponderea cea mai mare în perioada anilor 2010-2017 o ocupă contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii, și anume, circa 54,2 la sută. În paralel, remarcăm o diminuare de la an la an a ponderii acestora, fapt ce are loc în contextul majorării ponderii impozitelor pe veniturile persoanelor juridice în veniturile totale aferente impozitelor directe.

În anul 2017, pe a doua poziție în structura impozitelor directe se situează impozitul pe veniturile persoanelor juridice, având o pondere de peste 17 la sută. Ponderi de circa 15,3 la sută în structura impozitelor directe sunt deținute atât de impozitul pe veniturile persoanelor fizice, cât și de primele pentru asigurările obligatorii de asistență medicală. Cota cea mai puțin semnificativă în structura impozitelor directe o dețin impozitele pe proprietate, aceasta fiind de aproximativ 2,3 la sută în anul 2017.

Luând în considerare faptul că impozitul pe venit este constituit din impozitul pe veniturile persoanelor fizice și impozitul pe veniturile persoanelor juridice, se prezintă structura acestuia în dependență de componentele menționate, în perioada 2010-2018, conform figurii de mai jos.

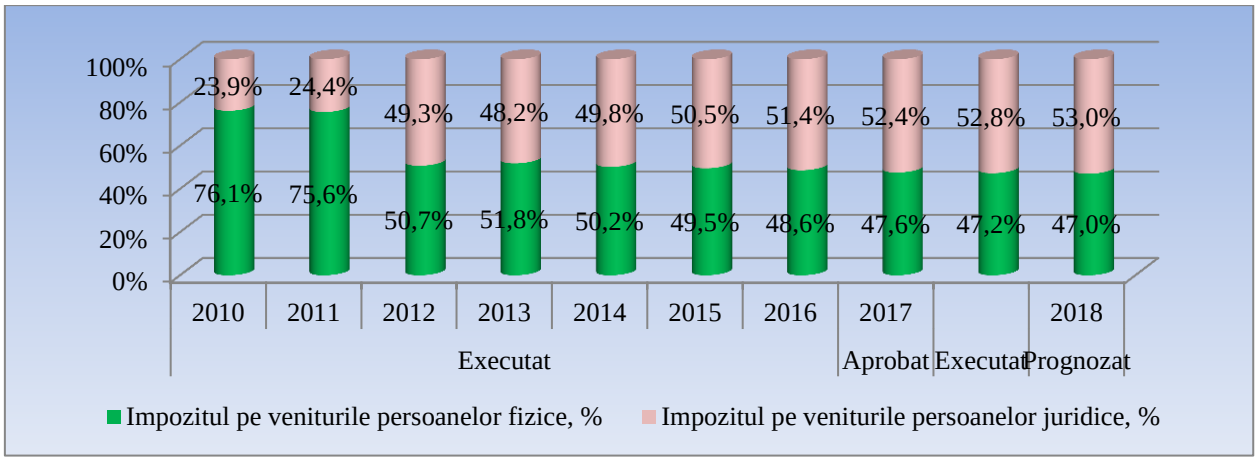

Figura 2.6. Structura impozitului pe venit pe anii 2010-2018

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național, datelor prezentate în CBTM 2018-2020* [online]. [citat 19.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Se observă o schimbare radicală a structurii impozitului pe venit ca urmare a modificărilor cadrului legal în anul 2012. Respectiv, observăm reducerea treptată a ponderii impozitului pe veniturile persoanelor fizice în structura impozitului pe venit cu circa 4,5 p.p. în decursul anilor 2010-2017. Concomitent, crește ponderea impozitului pe veniturile persoanelor juridice, atingând cota de 52,8 la sută în anul 2017.

Evoluția încasărilor la BPN ca urmare a aplicării impozitului pe veniturile persoanelor fizice este reflectată în tabelul următor.

Tabelul 2.11.

NIVELUL ŞI DINAMICA IMPOZITULUI PE VENITURILE PERSOANELOR FIZICE pe anii 2010-2018

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		2018
	Executat							Aprobat	Executat	Prognozat
Impozitul pe veniturile persoanelor fizice, mil. lei	1544,7	1769,1	2024,4	2205,7	2447,0	2754,4	3181,5	3280,0	3649,1	3821,0
Abaterea față de anul precedent, mil. lei	+79,8	+304,2	+255,3	+181,3	+241,3	+307,4	+427,1	+98,5	+467,6	+541,0
Ritmul creșterii, %	105,4	120,8	114,4	109,0	110,9	112,6	115,5	103,1	114,7	116,5
Ponderea în veniturile BPN, %	5,6	5,9	6,0	6,0	5,8	6,3	6,9	6,4	6,8	6,8
Ponderea în total impozite şi taxe, %	*	*	*	*	*	7,1	7,5	7,1	7,3	7,3
Ponderea în impozitele directe, %	15,8	16,4	15,3	15,4	15,3	15,3	15,7	14,7	15,3	15,1
Ponderea în impozitele pe venit, %	76,1	75,6	50,7	51,8	50,2	49,5	48,6	47,6	47,2	47,0
Ponderea în PIB, %	2,1	2,1	2,3	2,2	2,2	2,3	2,3	2,2	2,5	2,4

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național, datelor prezentate în CBTM 2018-2020* [online]. [citat 19.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Creșterea în dinamică a încasărilor din impozitul pe veniturile persoanelor fizice este de circa 2104,4 mil. lei în anul 2017 față de anul 2010, iar creșterea medie a indicatorului dat este de circa 11,1 la sută anual.

Cota deținută de impozitul pe veniturile persoanelor fizice în totalul veniturilor bugetare a crescut de la 5,6 la sută în anul 2010 la 6,8 la sută în anul 2017. În totalul impozitelor și taxelor, impozitul analizat reprezintă aproximativ 7,3 la sută. Totodată, din suma totală a impozitelor directe acumulate în BPN, circa 15,6 la sută revin impozitului respectiv. Concomitent, se observă că impozitului pe veniturile persoanelor fizice îi revin doar circa 2,3 la sută din cota impozitelor și taxelor în PIB (de circa 32,2 la sută).

În anul 2017, veniturile din impozitul analizat au fost executate în mărime de 111,3 la sută. Totodată, veniturile respective au crescut cu circa 14,4 la sută în anul 2017 față de anul 2016.

Aspectele de gen aferente impozitului pe veniturile persoanelor fizice

Aspectele de gen aferente impozitării sunt cele mai evidente în cazul impozitării veniturilor personale, respectiv, în cazul aplicării impozitului pe veniturile persoanelor fizice și contribuțiilor de asigurări sociale.[76]

Analizând egalitatea de gen în cazul impozitului pe veniturile persoanelor fizice în baza principiului echității verticale și orizontale, constatăm că în Republica Moldova există egalitate de gen la acest capitol. Respectiv, aplicarea cotelor progresive de impozitare a veniturilor persoanelor fizice asigură posibilitatea distribuirii echitabile a sarcinii fiscale între contribuabili ținând cont de veniturile obținute.

La situația din anul 2018, conform art.15 lit.a) din Codul fiscal, suma totală a impozitului pe venit se determină pentru persoane fizice și întreprinzători individuali, în mărime de: 7% din venitul anual impozabil ce nu depășește suma de 33000 lei; 18% din venitul anual impozabil ce depășește suma de 33000 lei.

Analizând legislația fiscală existentă, putem constata că în Republica Moldova nu există discriminare de gen explicită, în condițiile în care legislația fiscală, inclusiv prevederile Codului fiscal, nu sunt bazate pe un limbaj discriminatoriu.

Concomitent, atestăm faptul că în țara noastră nu se manifestă discriminarea de gen implicită, deoarece impozitul pe veniturile persoanelor fizice este aplicat asupra venitului contribuabilului, dar nu asupra venitului agregat al cuplului.

Pentru a face o analiză mai profundă, nu doar la nivel conceptual, a impozitului pe veniturile persoanelor fizice sub aspect de gen, în baza datelor disponibile, s-a considerat

[76] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 28.03.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf

oportună analiza impozitului pe venit reținut din salariul femeilor și bărbaților care activează în Republica Moldova în calitate de salariați atât în sectorul real, cât și bugetar.

Astfel, analiza încasărilor din impozitul pe venit reținut din salariu (total pe economie) sub aspect de gen este prezentată în următorul tabel.

Tabelul 2.12.

ANALIZA SUB ASPECT DE GEN A IMPOZITULUI PE VENIT REȚINUT DIN SALARIU (total pe economie) pentru anul 2016

Indicatori	Unitatea de măsură	Ambele sexe	Femei	Bărbați
Numărul salariaților la 31 decembrie	persoane	715527	382224	333302
Ponderea în numărul total al salariaților	%	100,0	53,4	46,6
Câștigul salarial mediu brut lunar	lei/salariat	4997,8	4631,4	5414,4
Câștigul salarial mediu brut anual	lei/salariat	59973,6	55576,8	64972,8
Câștigul salarial mediu brut anual pentru numărul total al salariaților	mil. lei	42912,7	21242,8	21655,6
Impozitul pe venit reținut din salariu (anual)	mil. lei	3109,3	1539,2	1569,1
Impozitul pe venit reținut din salariu (anual)	lei/salariat	4345,5	4026,9	4707,7

Sursa: *Elaborat de autor în baza Raportului Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național la situația din 31.12.2016, datelor prezentate de Biroul Național de Statistică* [online]. [citat 29.03.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/

În conformitate cu datele prezentate, constatăm că, în anul 2016, din numărul total al salariaților ce activează în Republica Moldova, circa 53,4 la sută sunt femei și circa 46,6 la sută sunt bărbați. Câștigul salarial mediu brut lunar al bărbaților este cu circa 16,9 la sută mai mare decât al femeilor.

Având numărul salariaților femei și bărbați, precum și câștigul salarial mediu brut lunar a acestora, s-a putut stabili că în anul 2016, toate femeile din Republica Moldova au avut un câștig salarial de circa 21242,8 mil. lei, iar suma respectivă pentru toți bărbații a fost de circa 21655,6 mil. lei. Respectiv, se menționează că din suma totală a câștigului salarial mediu brut anual al tuturor salariaților din țara noastră, circa 49,5 la sută constituie câștigul femeilor și circa 50,5 la sută – cel al bărbaților.

Impozitul pe venit reținut din salariu în anul 2016 pentru ambele sexe a constituit circa 3109,3 mil. lei. În baza calculelor, s-a constatat că impozitul pe venit reținut din salariu în anul 2016 pentru bărbați a fost mai mare cu circa 1,9 la sută față de femei.

Ilustrarea grafică a datelor sistematizate și a concluziilor realizate anterior se prezintă în următoarea figură.

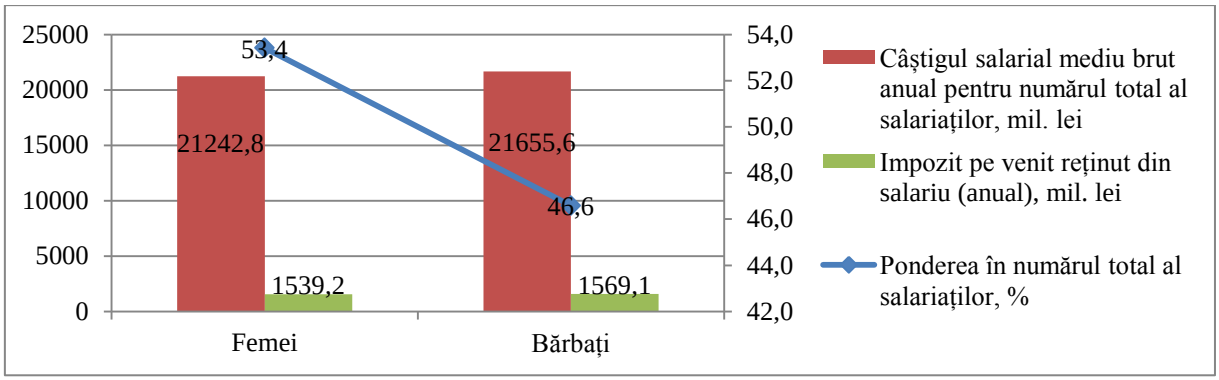

Figura 2.7. Analiza sub aspect de gen a impozitului pe venit reținut din salariu (total pe economie) pentru anul 2016

Sursa: *Elaborat de autor în baza Raportului Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național la situația din 31.12.2016, datelor prezentate de Biroul Național de Statistică* [online]. [citat 29.03.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/

Respectiv, chiar dacă numărul salariaților femei este mai mare decât cel al bărbaților cu circa 14,7 la sută, totuși acestea au un câștig salarial cu circa 16,9 la sută mai mic și, astfel, aportul salariaților bărbați la acumularea veniturilor la BPN din impozitul reținut din salariu este cu circa 1,9 la sută mai mare decât aportul femeilor.

Analiza încasărilor din impozitul pe venit reținut din salariu (sectorul bugetar) sub aspect de gen este prezentată în tabelul ce urmează.

Tabelul 2.13.

ANALIZA SUB ASPECT DE GEN A IMPOZITULUI PE VENIT REȚINUT DIN SALARIU (sectorul bugetar) pentru anul 2016

Indicatori	Unitatea de măsură	Ambele sexe	Femei	Bărbați
Numărul salariaților la 31 decembrie	persoane	183268	122300	60968
Ponderea în numărul total al salariaților	%	25,6	32,0	18,3
Ponderea în numărul salariaților din sectorul bugetar, %	%	100,0	66,7	33,3
Câștigul salarial mediu brut lunar	lei/salariat	4382,0	4110,0	4907,4
Câștigul salarial mediu brut anual	lei/salariat	52584,0	49320,0	58888,8
Câștigul salarial mediu brut anual pentru numărul total al salariaților	mil. lei	9637,0	6031,8	3590,3
Impozit pe venit reținut din salariu (anual)	mil. lei	698,3	437,0	260,1
Impozit pe venit reținut din salariu (anual)	lei/salariat	3810,1	3573,6	4266,9

Sursa: *Elaborat de autor în baza Raportului Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național la situația din 31.12.2016, datelor prezentate de Biroul Național de Statistică* [online]. [citat 29.03.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/

În anul 2016, în sectorul bugetar activează circa 25,6 la sută din numărul total al salariaților din republică. Respectiv, femeile din sectorul bugetar reprezintă circa 32,0 la sută din numărul total de salariați femei din țara noastră, iar bărbații din sectorul bugetar reprezintă circa 18,3 din numărul total de salariați bărbați. Totodată, femeile reprezintă circa 66,7 la sută din numărul total al salariaților din sectorul bugetar, adică de circa 2 ori mai mult decât numărul bărbaților.

Câștigul salarial mediu brut lunar al bărbaților ce activează în sectorul bugetar este cu circa 19,4 la sută mai mare decât al femeilor.

Astfel, se deduce faptul că circa 698,3 mil. lei se acumulează la buget din impozitul reținut din salariu pentru persoanele ce activează în sectorul bugetar. Concomitent, se remarcă faptul că femeile ce activează în sectorul bugetar au un aport la BPN aferent impozitului pe venit reținut din salariu cu circa 68,0 la sută mai mare decât al bărbaților din sectorul menționat.

Reprezentarea grafică a datelor sistematizate și a concluziilor relatate anterior se arată în următoarea figură.

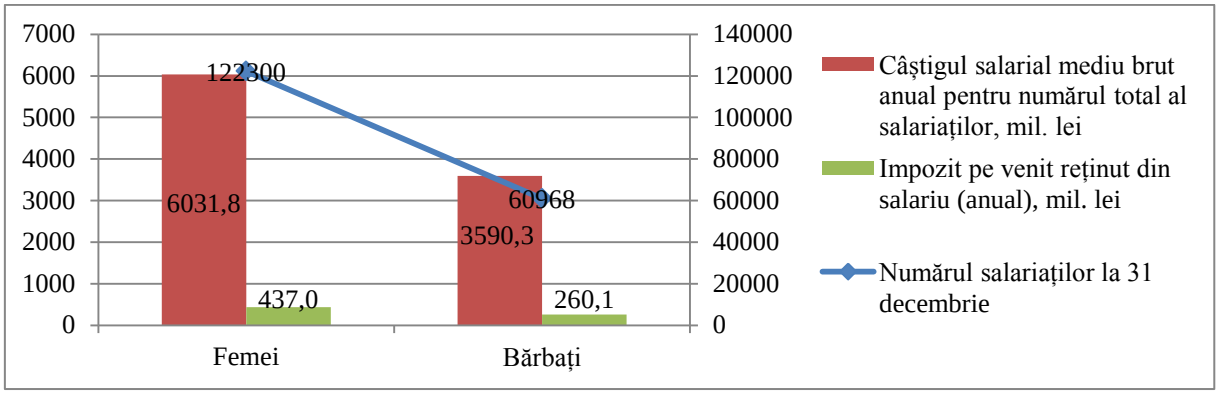

Figura 2.8. Analiza sub aspect de gen a impozitului pe venit reținut din salariu (sectorul bugetar) pentru anul 2016

Sursa: *Elaborat de autor în baza Raportului Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național la situația din 31.12.2016, datelor prezentate de Biroul Național de Statistică* [online]. [citat 29.03.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/

Se constată că numărul salariaților femei este mai mare decât cel al bărbaților din sectorul bugetar de peste 2 ori, totuși acestea au un câștig salarial cu circa 19,4 la sută mai mic. Astfel, aportul salariaților femei din sectorul bugetar la acumularea veniturilor la BPN din impozitul reținut din salariu este cu circa 68,0 la sută mai mare decât aportul bărbaților.

Analiza sub aspect de gen a încasărilor din impozitul pe venit reținut din salariu (sectorul real) este prezentată în tabelul ce urmează.

Tabelul 2.14.

ANALIZA SUB ASPECT DE GEN A IMPOZITULUI PE VENIT REȚINUT DIN SALARIU (sectorul real) pentru anul 2016

Indicatori	Unitatea de măsură	Ambele sexe	Femei	Bărbați
Numărul salariaților la 31 decembrie	persoane	532259	259924	272334
Ponderea în numărul total al salariaților	%	74,4	68,0	81,7
Ponderea în numărul salariaților din sectorul real, %	%	100,0	48,8	51,2
Câștigul salarial mediu brut lunar	lei/salariat	5237,2	4908,1	5544,4
Câștigul salarial mediu brut anual	lei/salariat	62846,4	58897,2	66532,8
Câștigul salarial mediu brut anual pentru numărul total al salariaților	mil. lei	33450,6	15308,8	18119,1
Impozit pe venit reținut din salariu (anual)	mil. lei	2423,7	1109,2	1312,9

Impozit pe venit reținut din salariu (anual)	lei/salariat	4553,7	4267,5	4820,8

Sursa: *Elaborat de autor în baza Raportului Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național la situația din 31.12.2016, datelor prezentate de Biroul Național de Statistică* [online]. [citat 29.03.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/

Se constată că aportul cel mai mare la acumularea încasărilor din impozitul pe venit reținut din salariu îl au salariații din sectorul real, care reprezintă circa 74,4 la sută din numărul total al salariaților ce activează în Republica Moldova în anul 2016. Femeile din sectorul real reprezintă circa 68,0 la sută din numărul total de salariați femei din țara noastră, iar bărbații din sectorul dat reprezintă circa 81,7 din numărul total de salariați bărbați. Totodată, bărbații reprezintă circa 51,2 la sută din numărul total al salariaților din sectorul real, adică cu circa 4,8 la sută mai mult decât numărul femeilor.

Bărbații ce activează în sectorul real au un câștig salarial mediu brut lunar cu circa 13,0 la sută mai mare decât al femeilor.

Se menționează că circa 2423,7 mil. lei se acumulează la bugetul public național din impozitul reținut din salariu pentru persoanele ce activează în sectorul real. În paralel, se constată că bărbații ce activează în sectorul real au un aport la BPN aferent impozitului pe venit reținut din salariu cu circa 18,4 la sută mai mare decât al femeilor din sectorul analizat.

Figura ce urmează reprezintă grafic datele sistematizate anterior.

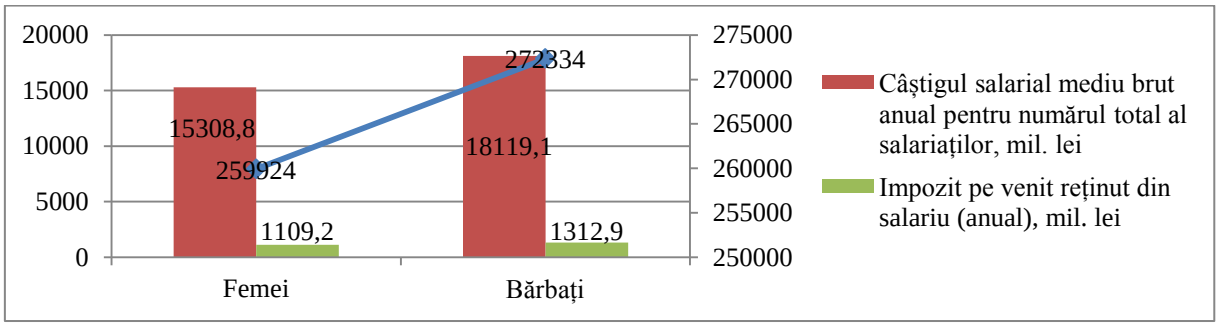

Figura 2.9. Analiza sub aspect de gen a impozitului pe venit reținut din salariu (sectorul real) pentru anul 2016

Sursa: *Elaborat de autor în baza Raportului Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național la situația din 31.12.2016, datelor prezentate de Biroul Național de Statistică* [online]. [citat 29.03.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/

Respectiv, se concluzionează că numărul salariaților bărbați din sectorul real este mai mare decât cel al femeilor cu circa 4,8 la sută. Aceștia au un câștig salarial cu circa 13,0 la sută mai mare decât al femeilor. Astfel, aportul salariaților bărbați din sectorul real la acumularea veniturilor la BPN din impozitul reținut din salariu este cu circa 18,6 la sută mai mare decât aportul femeilor.

Pentru a sistematiza și analiza câștigul salarial lunar al femeilor și bărbaților pe fiecare activitate economică în parte, a ponderii deținute de femei și bărbați în fiecare activitate economică, precum și ecartul salarial, se prezintă următorul tabel.

Tabelul 2.15.

ANALIZA SUB ASPECT DE GEN A CÂȘTIGULUI SALARIAL LUNAR PE ACTIVITĂȚI ECONOMICE pentru anul 2016

Activitatea economică	Câștigul salarial lunar, lei		Ecartul salarial, %	Ponderea salariaților, %	
	Femei	Bărbați	Femei față de bărbați	Femei	Bărbați
Agricultură	2989,1	3420,3	<12,6	27,8	72,2
Industrie	4736,5	5763,2	<17,8	48,2	51,8
Construcții	4269,5	4946,4	<13,7	15,2	84,8
Comerț	3934,6	4557,6	<13,7	49,9	50,1
Transport și depozitare	4574,8	4865,1	<6,0	29,8	70,2
Informații și comunicații	8692,6	12939,5	<32,8	44,7	55,3
Activități financiare și de asigurări	8214,1	14016,0	<41,4	66,6	33,4
Tranzacții imobiliare	4241,3	4865,0	<12,8	43,2	56,8
Activități științifice	6064,1	7226,9	<16,1	55,2	44,8
Administrație publică	5822,1	6445,5	<9,7	42,5	57,5
Învățământ	4042,6	4056,9	<0,4	76,2	23,8
Sănătate	4806,3	5703,9	<15,7	81,5	18,5

Sursa: *Elaborat de autor în baza datelor prezentate pe pagina web Gender Pulse* [online]. [citat 01.04.2018]. Disponibil: http://genderpulse.md/ro/abilitare-economica/castigul-si-ecartul-salarial/castigul-si-ecartul-salarial

În anul 2016, câștigul salarial lunar al femeilor este mai mic decât al bărbaților în toate activitățile economice. Cel mai semnificativ ecart salarial se constată în cazul activităților financiare și de asigurări. Astfel, deși femeile dețin peste 66 la sută din numărul salariaților în domeniul menționat, acestea obțin un câștig salarial cu circa 41,4 la sută mai mic decât al bărbaților. Totodată, un ecart salarial semnificativ se atestă în informații și comunicații (32,8 la sută), industrie (17,8 la sută), activități științifice (16,1 la sută). Cel mai mic ecart salarial se observă în învățământ, și anume de circa 0,4 la sută, domeniu în care femeile dețin circa 76,2 la sută.

Per ansamblu, se atestă o creștere a diferenței aferente câștigului salarial al femeilor și bărbaților.

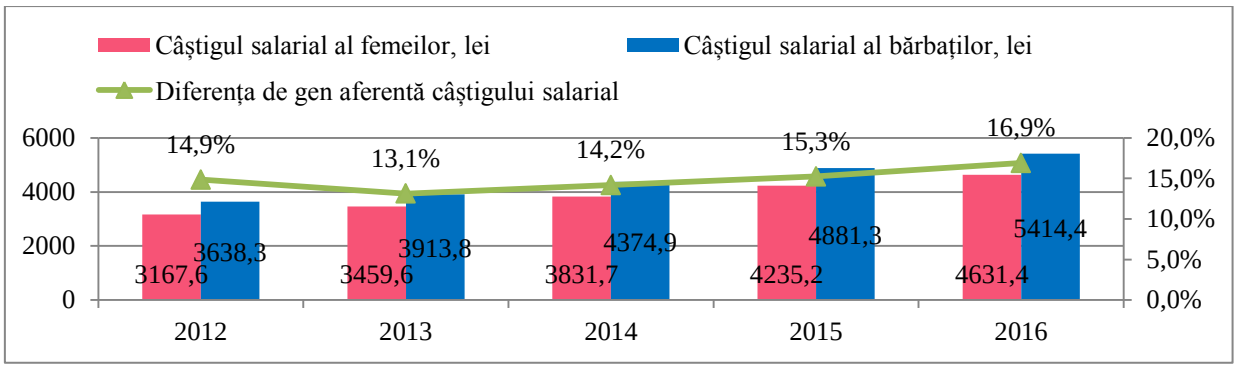

Figura 2.10. Diferența de gen privind câștigul salarial mediu brut lunar în perioada 2010-2016

Sursa: *Elaborat de autor în conformitate cu baza de date a Biroului Național de Statistică* [online]. [citat 14.04.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/

Astfel, dacă în anul 2012 femeile au avut un salariu cu circa 14,9 la sută mai mic decât al bărbaților, atunci în anul 2016, bărbații au câștigat cu 16,9 la sută mai mult decât femeile.

Disparitatea sau inegalitatea veniturilor dintr-o economie poate fi determinată prin intermediul indicelui Gini.

Indicele Gini arată măsura în care distribuția veniturilor între indivizii sau gospodăriile dintr-o economie se abate de la o distribuție perfect egală. Țara în care indicatorul dat are cea mai mare valoare din lume este Africa de Sud, și anume de 0,634. Țara cu cea mai mică valoare din lume este Ucraina, și anume de 0,255.[77]

Altfel spus, acest coeficient este o modalitate prin care se compară distribuția veniturilor într-o societate cu o societate similară în care fiecare ar fi câștigat exact aceeași sumă.

Inegalitatea pe scara Gini este măsurată între 0, unde toată lumea obține venituri egale și 1, unde toate veniturile țării sunt câștigate de o singură persoană.[78]

În conformitate cu datele prezentate de Banca Mondială, coeficientul Gini în Republica Moldova are următoarele valori arătate în figura ce urmează.

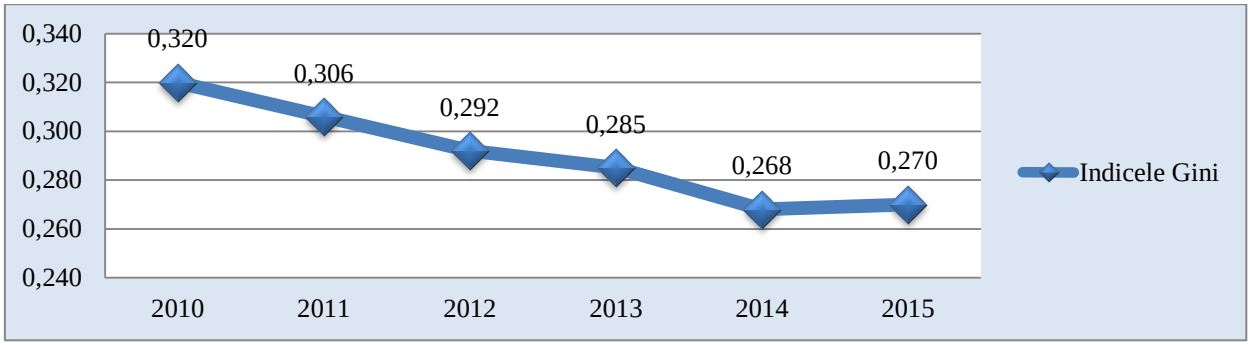

Figura 2.11. Indicele Gini al Republicii Moldova pentru perioada 2010-2015

Sursa: *Elaborat de autor în baza datelor prezentate pe pagina web a Băncii Mondiale* [online]. [citat 01.04.2018]. Disponibil: https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2015&locations=MD&start=1997&view=chart

Constatăm că indicele Gini are o evoluție descendentă până în anul 2014. Astfel acesta scade cu circa 0,05 puncte în anul 2014 față de anul 2010, ceea ce demonstrează creșterea egalității veniturilor în rândul populației. Concomitent, observăm că valoarea indicatorului analizat crește în anul 2015 față de anul 2014, fiind de 0,270.

În contextul informațiilor prezentate anterior, este important să menționăm că, de fapt, între inegalitatea veniturilor și inegalitatea de gen există o legătură directă.

Practicile la nivel mondial demontrează că inegalitatea de gen determină o inegalitate de venituri mai mare. Acest lucru se explică prin următoarele motive:

[77] Pagina web Index mundi. [online]. [citat 01.04.2018]. Disponibil: https://www.indexmundi.com/facts/indicators/SI.POV.GINI

[78] Magazine Monitor. BBC News. *Who, What, Why: What is the Gini coefficient?* [online]. [citat 01.04.2018]. Disponibil: http://www.bbc.com/news/blogs-magazine-monitor-31847943

- diferențele dintre salariile femeilor și bărbaților contribuie direct la inegalitatea veniturilor, iar diferențele mai mari dintre ratele de participare a femeilor și bărbaților în câmpul muncii determină inegaliatea câștigurilor între sexe, astfel, determinând și majorând inegalitatea veniturilor;

- femeile sunt mai predispuse să lucreze în sectorul informal, în care câștigurile sunt mai mici, ceea ce lărgește decalajul dintre veniturile femeilor și bărbaților și sporește inegalitatea veniturilor;

- inegalitatea de oportunități, cum ar fi accesul inegal la educație, servicii de sănătate și finanțe, este predominantă între bărbați și femei și este puternic legată de inegalitatea veniturilor.[79]

Un studiu efectuat de World Economic Forum constată că inegalitatea de gen este strâns asociată cu inegalitatea veniturilor. Principala constatare a studiului este că o creștere a indicelui inegalității de gen de la zero (egalitatea de gen perfectă) la unu (inegalitatea de gen perfectă) este asociată cu o creștere a inegalității veniturilor (măsurată prin coeficientul Gini) de aproape 10 puncte.[80]

O echitate mai mare între sexe și creșterea participării economice a femeilor sunt asociate cu rezultate favorabile asupra dezvoltării și cu o inegalitate a veniturilor mai mică. Astfel, aspirația la egalitatea de șanse și eliminarea obstacolelor juridice și de altă natură care împiedică femeile să-și atingă participarea economică completă, devine o problemă de relevanță macroeconomică, pe lângă argumentul puternic al drepturilor omului: un mediu echitabil ar oferi femeilor opțiunea de a deveni active din punct de vedere economic, dacă acestea aleg acest lucru. Aceasta, la rândul său, ar avea efecte macroeconomice benefice.[81]

Pentru a analiza câștigul salarial mediu în paralel cu veniturile disponibile, precum și valorile reale ale indicatorilor nominalizați atât în rândul femeilor, cât și în rândul bărbaților se prezintă următoarele figuri.

[79] World Economic Forum. *Why gender and income inequality are linked.* [online]. [citat 01.04.2018]. Disponibil: https://www.weforum.org/agenda/2015/10/why-gender-and-income-inequality-are-linked/
[80] Ibidem.
[81] Ibidem.

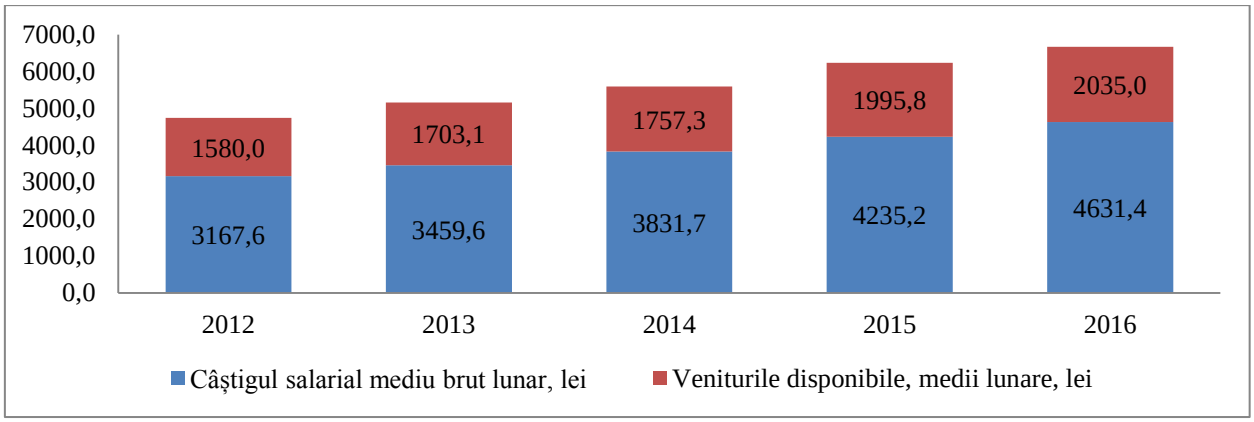

Figura 2.12. Nivelul și dinamica câștigului salarial mediu și venitului disponibil al femeilor pentru anii 2012-2016

Sursa: *Elaborat de autor în baza datelor prezentate pe pagina web a Biroului Național de Statistică* [online]. [citat 05.04.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/

În conformitate cu datele prezentate, constatăm o evoluție ascendentă atât a câștigului salarial mediu, cât și a venitului disponibil al femeilor în perioada 2012-2016. Astfel, câștigul salarial mediu crește cu circa 46,2 la sută, iar venitul disponibil cu circa 28,2 la sută în anul 2016 față de anul 2012. Totodată, creșterea medie anuală a câștigului salarial mediu este de circa 10 la sută, iar a veniturilor disponibile – de circa 6,6 la sută.

Însă, pentru a analiza creșterea în valori reale a indicatorilor menționați, s-a considerat oportună ajustarea acestora la indicele prețurilor de consum pentru anul 2012.

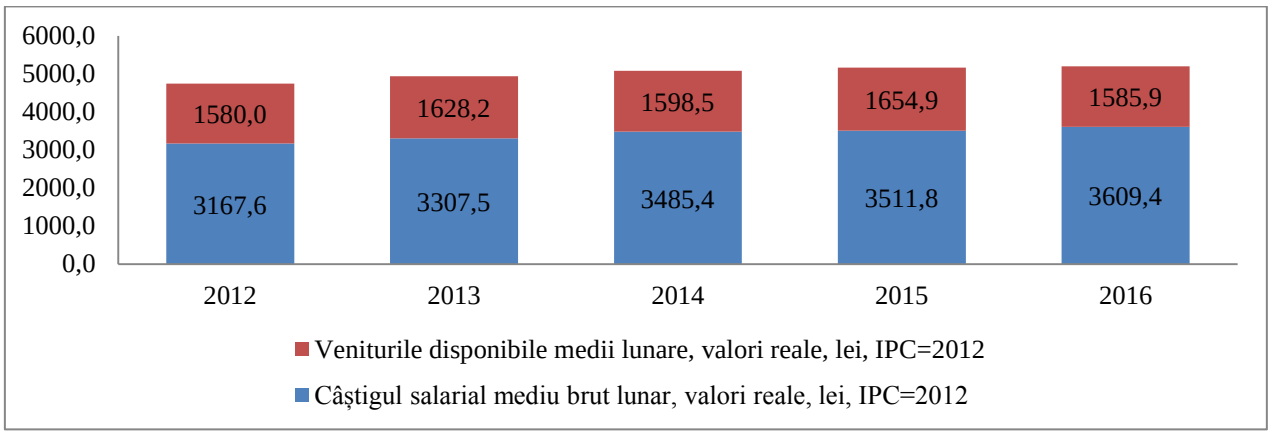

Figura 2.13. Nivelul și dinamica câștigului salarial mediu și venitului disponibil al femeilor pentru anii 2012-2016, valori reale

Sursa: *Elaborat de autor în baza datelor prezentate pe pagina web a Biroului Național de Statistică* [online]. [citat 05.04.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/

Dacă creșterea câștigului salarial mediu al femeilor în valori nominale a fost de circa 46,2 la sută în anul 2016 față de anul 2012, atunci în valori reale, creșterea respectivă a fost de doar 13,9 la sută. Concomitent, dacă veniturile disponibile medii au înregistrat o creștere de circa 28,2 la sută în valori nominale în anul 2016 față de anul 2012, atunci în valori reale, creșterea a fost

de circa 0,4 la sută. Totodată, analiza indicatorilor în valori reale demonstrează că creșterea medie anuală a câștigului salarial mediu al femeilor este de circa 3,3 la sută (față de 10 la sută în valori nominale), iar a veniturilor disponibile – de circa 0,1 la sută (față de 6,6 la sută în valori nominale).

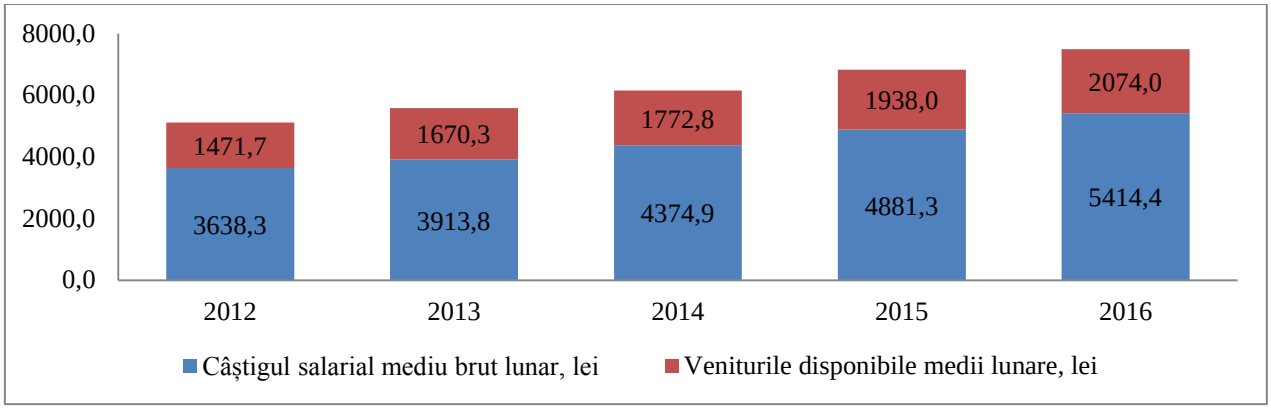

Figura 2.14. Nivelul și dinamica câștigului salarial mediu și venitului disponibil al bărbaților pentru anii 2012-2016

Sursa: *Elaborat de autor în baza datelor prezentate pe pagina web a Biroului Național de Statistică* [online]. [citat 05.04.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/

În valori nominale, câștigul salarial al bărbaților a crescut în anul 2016 comparativ cu anul 2012 cu circa 48,8 la sută, adică cu circa 10,5 la sută anual. Veniturile disponibile ale bărbaților s-au majorat în anul 2016 față de anul 2012 cu circa 40,9 la sută, crescând cu circa 9,0 la sută anual.

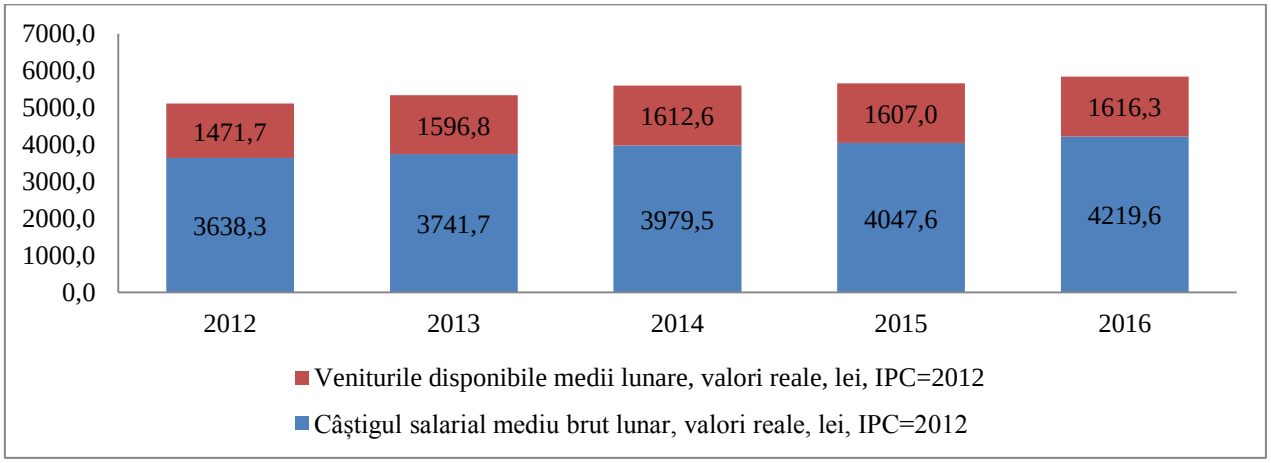

Figura 2.15. Nivelul și dinamica câștigului salarial mediu și venitului disponibil al bărbaților pentru anii 2012-2016, valori reale

Sursa: *Elaborat de autor în baza datelor prezentate pe pagina web a Biroului Național de Statistică* [online]. [citat 05.04.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/

Analiza în baza IPC =2012, demonstrează că deși creșterea câștigului salarial mediu al bărbaților în valori nominale a fost de circa 48,8 la sută în anul 2016 față de anul 2012, totuși în valori reale, creșterea respectivă a fost de doar 16,0 la sută. În paralel, deși veniturile disponibile

medii au înregistrat o creștere de circa 40,9 la sută în valori nominale în anul 2016 față de anul 2012, totuși în valori reale, creșterea a fost de circa 9,8 la sută. Totodată, analiza indicatorilor în valori reale demonstrează că creșterea medie anuală a câștigului salarial mediu al bărbaților este de circa 3,8 la sută (față de 10,5 la sută în valori nominale), iar a veniturilor disponibile – de circa 2,4 la sută (față de 9 la sută în valori nominale).

Comparând cei 2 indicatori analizați în valori reale pe sexe, constatăm că în anul 2016, câștigul salarial mediu al bărbaților a fost cu circa 16,9 la sută mai mare decât al femeilor, iar veniturile disponibile ale bărbaților au fost cu circa 1,9 la sută mai mari decât ale femeilor.

Totodată, referindu-ne la întreaga perioadă analizată, în baza valorilor nominale calculate, constatăm că deși câștigul salarial al bărbaților este mai mare, totuși femeile înregistrează venituri disponibile mai mari.

Tabelul ce urmează reflectă rata de activitate a femeilor și bărbaților de 15 ani și peste în perioada 2010-2017.

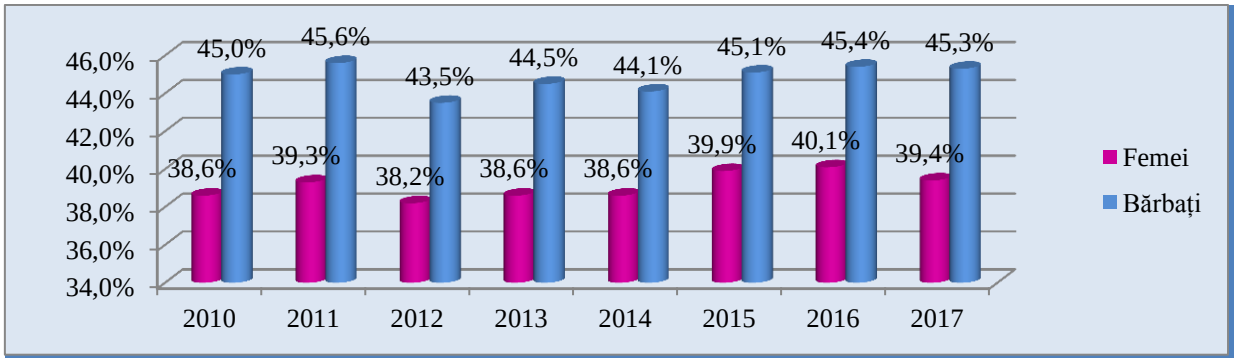

Figura 2.16. Rata de activitate a femeilor și bărbaților pentru perioada 2010-2017

Sursa: *Elaborat de autor în baza datelor prezentate pe pagina web a Biroului Național de Statistică* [online]. [citat 02.05.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/

Rata de activitate a populaţiei de 15 ani şi peste reprezintă proporţia populaţiei active de 15 ani şi peste în populaţia totală în vârstă de 15 ani şi peste, exprimată în procente.

Se constată că pe parcursul întregii perioade analizate, rata de activitate a bărbaților este mai mare decât a femeilor. În mediu, rata de activitate a bărbaților este cu circa 5,7 p.p. mai mare decât a femeilor în perioada 2010-2017.

Rata de activitate atât a femeilor, cât și a bărbaților este fluctuantă în perioada analizată. În anul 2017, observăm că rata de activitate a femeilor se diminuează față de anul precedent, constituind 39,4 la sută. Concomitent, atestăm diminuarea nesemnificativă a ratei de activitate a bărbaților până la 45,3 la sută în anul 2017.

Un indicator relevant sub aspect de gen pentru politica fiscală este rata de ocupare. Astfel, rata de ocupare reprezintă raportul dintre populaţia ocupată în vârstă de 15 ani şi peste şi totalul populaţiei de aceiaşi grupă de vârstă, exprimat procentual.

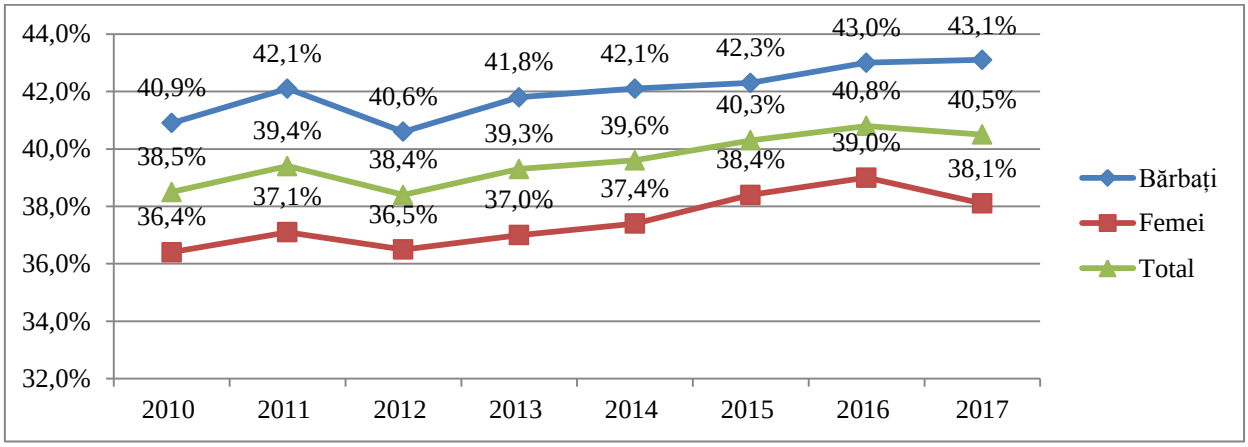

Figura 2.17. Rata de ocupare a populației în perioada 2010-2017

Sursa: *Elaborat de autor în baza datelor prezentate pe pagina web a Biroului Naţional de Statistică* [online]. [citat 02.05.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/

În Republica Moldova, nivelul de ocupare al femeilor este mai scăzut comparativ cu cel al bărbaților. Astfel, se constată că în anul 2017, rata de ocupare a bărbaților era de 43,1%, pe când a femeilor – 38,1%. Respectiv, observăm că în anul 2017 scade, per ansamblu, rata de ocupare a populației (de la 40,8% la 40,5%). Totodată, rata de ocupare a femeilor scade de la 39,0% la 38,1%, pe când cea a bărbaților crește de la 43,0% la 43,1%.

Constatăm că nivelul de ocupare atât al bărbaților, cât și al femeilor din Republica Moldova este mai mic față de media atestată la nivelul Uniunii Europene, și anume: bărbați – 79,6% și femei – 65,3%.

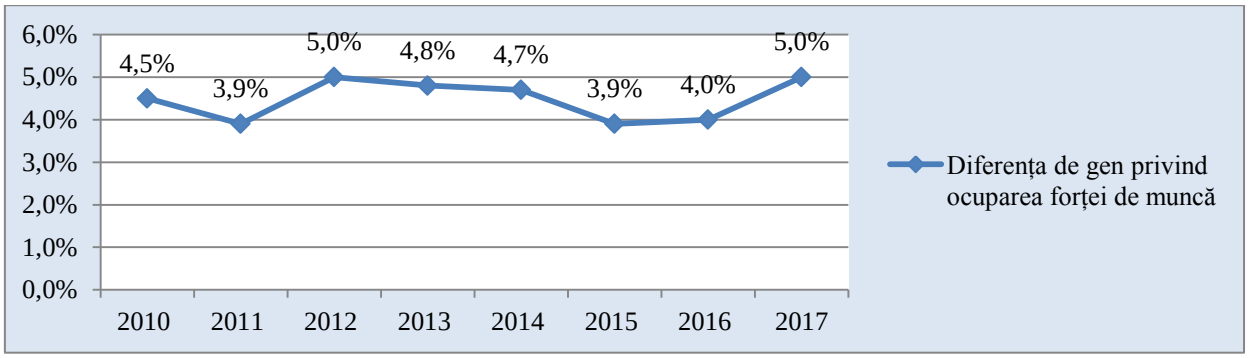

Figura 2.18. Diferența de gen privind ocuparea populației în perioada 2010-2017

Sursa: *Elaborat de autor în conformitate cu baza de date GenderPulse* [online]. [citat 11.04.2018]. Disponibil: http://genderpulse.md/

Analizând diferența de gen privind ocuparea populației, constatăm un trend fluctuant al acesteia. Astfel, se observă creșterea indicatorului dat de la 4,5% în anul 2010 la 5,0% în anul 2016, adică cu 0,5 p.p..

Indicele inegalității de gen este un indice pentru măsurarea disparităților de gen introdus în ediția anuală a Raportului Dezvoltării Umane Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). Potrivit PNUD, acest indice cuantifică pierderea realizărilor într-o țară din cauza inegalității de gen.

Indicele inegalității de gen este un indice care analizează diferența dintre bărbați și femei în patru categorii fundamentale (subindexuri): participarea economică și oportunitatea, nivelul de educație, sănătatea și supraviețuirea și abilitarea politică.[82]

Valoarea indicelui este cuprinsă între 0 (inegalitate totală) și 1 (egalitate totală). Astfel, cu cât indicele calculat este mai aproape de 1, cu atât nivelul egalității de gen pe acel domeniu este mai înalt.

Tabelul 2.16.

INDICELE INEGALITĂȚII DE GEN

Indicatori	Republica Moldova			Media la nivel mondial
	2006	2016	2017	2017
Indicele inegalității de gen	0,713	0,741	0,740	0,680
Participarea economică și oportunitatea	0,760	0,795	0,811	0,580
Nivelul de educație	0,994	0,996	0,992	0,950
Sănătatea și supraviețuirea	0,980	0,979	0,980	0,960
Abilitarea politică	0,117	0,196	0,176	0,230

Sursa: *Elaborat de autor conform World Economic Forum, Global gender gap report 2017.* [online]. [citat 01.04.2018]. Disponibil: http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2017/dataexplorer/#economy=MDA

Constatăm că în anul 2017, Republica Moldova ocupă poziția 30 din 144 țări după valoarea Indicelui inegalității de gen, în scădere față de anul 2016 când s-a situat pe poziția 26 din 144 de țări. Astfel, în anul 2017, indicele respectiv are valoarea de 74%. Cel mai mare nivel al indicelui dat se atestă în domeniul educației, fiind de 99,2%, iar cel mai mic nivel – în domeniul abilitării politice, fiind de 17,6%.

Analizând indicele inegalității de gen al Republcii Moldova în anul 2017 (0,74), constatăm că valoarea acestuia este mai mare comparativ cu media la nivel mondial (0,68).

Astfel, în Republica Moldova, 3 subindici din cei 4 care stau la baza determinării valorii indicelui inegalității de gen sunt mai mari față de media globală. Unicul subindice care este mai mic în țara noastră (0,176) comparativ cu nivelul mondial (0,230) este abilitarea politică.

Totodată, ritmul schimbării a încetinit în ultimii 3 ani și bazându-ne pe ritmul actual, cu toate celelalte rămânând egale, va dura 168 de ani pentru ca în lume să nu existe decalaj economic aferent aspectului de gen.[83]

[82]World Economic Forum. Global gender gap report 2017. http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2017/measuring-the-global-gender-gap/

[83] World Economic Forum. *Gender gap calculator*. http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/infographics/#frame/ac8d4

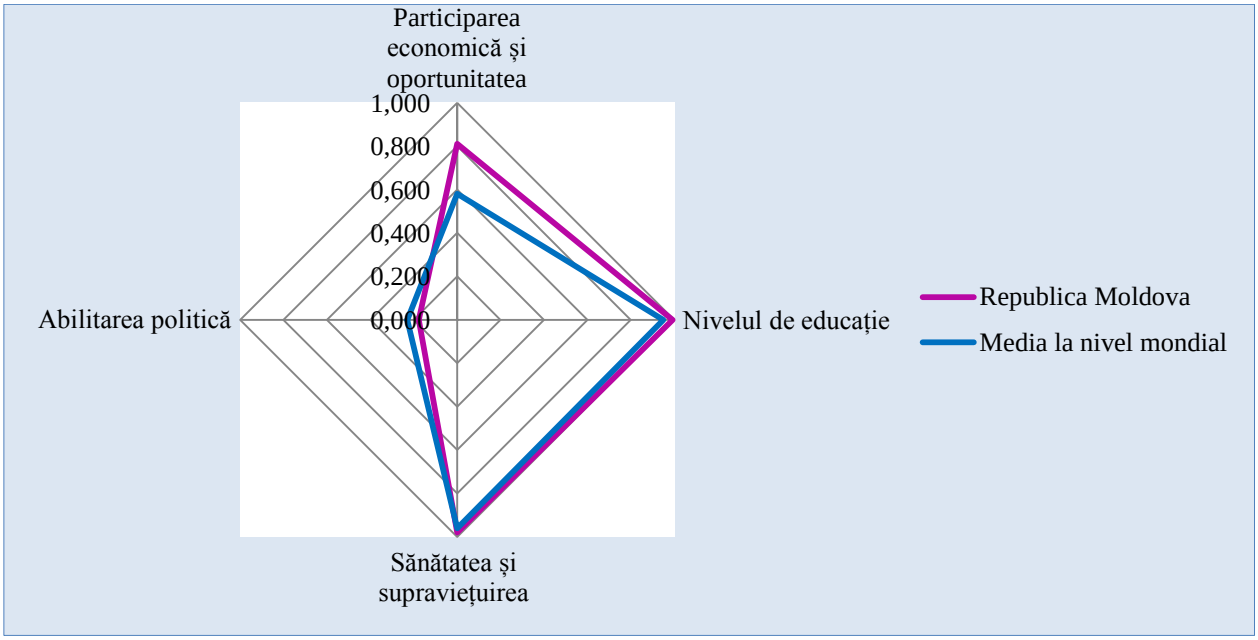

Figura 2.19. Indicele inegalității de gen (Republica Moldova comparativ cu media la nivel mondial) în anul 2017

Sursa: *Elaborat de autor conform World Economic Forum, Global gender gap report 2017.* [online]. [citat 01.04.2018]. Disponibil: http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2017/dataexplorer/#economy=MDA

Analizând măsurile de politică fiscală din țara noastră în domeniul impozitului pe venitul persoanelor fizice, constatăm că acestea sunt orientate spre majorarea scutirilor personale și tranșelor de venit impozabil.

Tabelul 2.17.

SCUTIRILE PERSONALE ȘI TRANȘELE DE VENIT IMPOZABILE pentru anii 2016 și 2017

Indicatori	2017	2018
Scutirea personală **Scutirea personală soț/soție** **Scutirea pentru persoane întreținute majoră**	10 620 lei	11 280 lei
Scutirea personală majoră **Scutirea personală soț/soție**	15 840 lei	16 800 lei
Scutirea pentru persoane întreținute	2 340 lei	2 520 lei
Tranșele de venit impozabile (7%/18%)	31 140 lei	33 000 lei

Sursa: *Elaborat de autor conform Legii cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative (ce vizează politica fiscală și vamală pentru anul 2018) nr.288 din 15.12.2017.* [online]. [citat 02.04.2018]. Disponibil: http://lex.justice.md/md/373510%20/

Astfel, analizând măsurile privind majorarea scutirilor personale și tranșelor de venit impozabil prin prisma egalității de gen, se constată că acestea au un efect benefic asupra persoanelor cu salarii mai mici, în cazul dat, femeile, deoarece câștigul salarial mediu brut lunar al acestora este cu circa 16,9 la sută mai mic decât al bărbaților.

Analiza impozitului pe veniturile persoanelor juridice se prezintă în tabelul ce urmează.

Tabelul 2.18.

NIVELUL ŞI DINAMICA IMPOZITULUI PE VENITURILE PERSOANELOR JURIDICE pe anii 2010-2018

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		2018
	Executat							Aprobat	Executat	Prognozat
Impozitul pe veniturile persoanelor juridice, mil. lei	483,9	571,4	1966,7	2052,5	2430,5	2808,3	3362,6	3615,0	4073,9	4314,0
Abaterea față de anul precedent, mil. lei	+41,0	+128,5	+1395,3	+85,8	+378,0	+377,8	+554,3	+252,4	+711,3	+240,1
Ritmul creșterii, %	109,3	129,0	344,2	104,4	118,4	115,5	119,7	107,5	121,2	105,9
Ponderea în veniturile BPN, %	1,8	1,9	5,9	5,6	5,7	6,4	7,3	7,0	7,6	7,6
Ponderea în total impozite și taxe, %	*	*	*	*	*	7,2	7,9	7,8	8,1	8,2
Ponderea în impozitele directe, %	4,9	5,3	14,9	14,4	15,2	15,6	16,6	16,2	17,1	17,1
Ponderea în impozitele pe venit, %	23,9	24,4	49,3	48,2	49,8	50,5	51,4	52,4	52,8	53,0
Ponderea în PIB, %	0,7	0,7	2,2	2,0	2,2	2,3	2,5	2,4	2,7	2,7

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național, datelor prezentate în CBTM 2018-2020* [online]. [citat 19.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Se atestă o creștere în dinamică cu 3590,0 mil. lei a încasărilor din impozitul pe veniturile persoanelor juridice în anul 2017 față de anul 2010. În anul 2012 se atestă cea mai mare creștere a veniturilor respective, și anume, de circa 3,4 ori, în rezultatul aplicării impozitului în mărime de 12% pentru veniturile persoanelor juridice.

Ca urmare a majorării treptate de la an la an a indicatorului analizat, se majorează și ponderea acestuia în totalul veniturilor BPN în anul 2017 față de anul 2010, de la 1,8 la sută la 7,6 la sută. Ca pondere în totalul impozitelor si taxelor bugetului public național, încasările respective dețin circa 7,8 la sută. Concomitent, crește semnificativ și ponderea încasărilor respective în impozitele directe, fiind în mediu de circa 13,0 la sută în perioada anilor 2010-2017. De asemenea, datele demonstrează că din ponderea de circa 32,2 la sută pe care o dețin impozitele și taxele în PIB, aproximativ 1,9 la sută revin încasărilor din impozitul pe veniturile persoanelor juridice, cotă care este în continuă creștere.

Veniturile din impozitul analizat au fost executate în mărime de 112,7 la sută comparativ cu prevederile anuale în anul 2017. Acestea s-au majorat cu circa 21,2 la sută în anul 2017 față de anul precedent.

Aspectele de gen aferente impozitului pe veniturile persoanelor juridice

Adesea se consideră că impozitul pe venitul persoanelor juridice nu are impact de gen, deoarece întreprinderile se formează în baza cadrului legal și nu au un anumit gen. Astfel, se consideră că numai impozitul pe venitul persoanelor fizice are impact asupra egalității de gen. Însă această abordare nu ia în considerare diferențele de gen în ceea ce privește proprietarii de afaceri și de acțiuni, tipurile diferite de afaceri în dependență de investitori, angajați și consumatori.

Se menționează că nu există un cadru analitic comprehensiv care să examineze implicațiile de gen a impozitului pe venitul persoanelor juridice, ci există doar câteva analize a aspectelor parțiale ale domeniului dat.

Un factor care cauzează lipsa cercetării este insuficiența de date. Un prim pas în analiza impactului de gen a impozitului pe venitul persoanelor juridice este existența datelor suficiente dezagregate pe sexe în ceea ce privește proprietarii de afaceri, acționarii și angajații.[84]

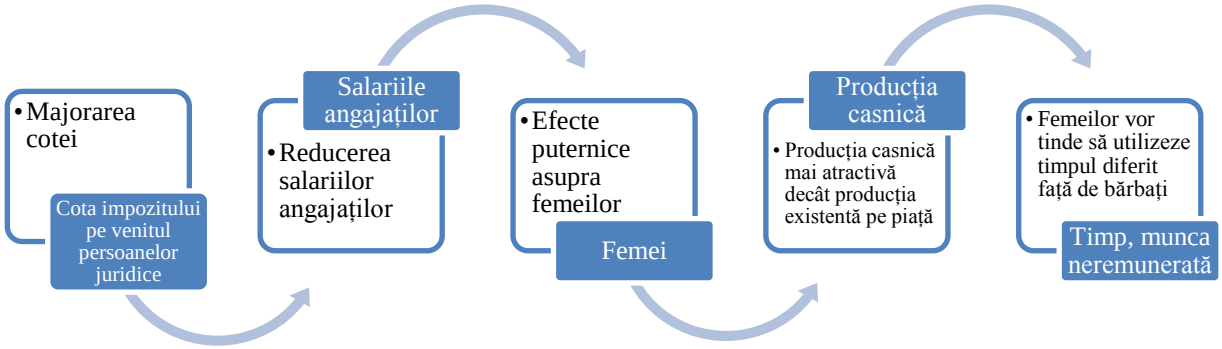

Figura 2.20. Analiza sub aspect de gen a majorării cotei impozitului pe venitul persoanelor juridice

Sursa*: Elaborat de autor*

În numărul total al antreprenorilor autohtoni, ponderea principală o constituie bărbații (72,5%), iar ponderea femeilor constituie 27,5%. Astfel, numărul bărbaților antreprenori este de 2,6 ori mai mare decât numărul femeilor antreprenoare.

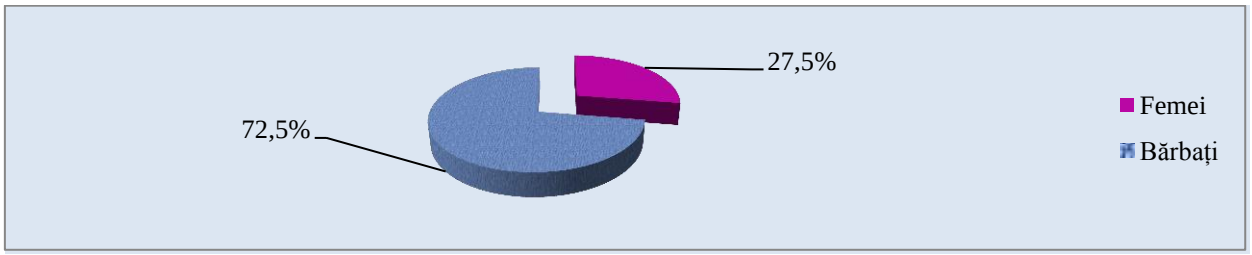

Figura 2.21. Repartizarea întreprinzătorilor după sexe în anul 2016

Sursa*: Elaborat de autor conform studiului realizat de Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii.* [online]. [citat 01.04.2018]. Disponibil: http://baw.odimm.md/files/Studiu%20analiza%20concept%20odimm%20bwa.pdf

[84] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 02.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf

În anul 2016, veniturile acumulate la bugetul public național din impozitul pe venitul obținut din activitatea de întreprinzător a constituit 2441,7 mil. lei. Respectiv, luând în considerare faptul că peste 72 la sută din antreprenorii autohtoni sunt bărbați, se deduce faptul că aceștia sunt cei mai mari contribuabili la impozitul pe venitul obținut din activitatea de întreprinzător.

Nivelul și dinamica veniturilor din impozitele pe proprietate ce se acumulează la bugetul public național se prezintă în tabelul următor.

Tabelul 2.19.

NIVELUL ȘI DINAMICA IMPOZITELOR PE PROPRIETATE
pe anii 2010-2018

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		2018
	Executat							Aprobat	Executat	Prognozat
Impozite pe proprietate, mil. lei	281,0	280,7	300,5	314,0	342,4	359,3	403,5	476,8	546,3	516,7
Abaterea față de anul precedent, mil. lei	+28,3	-0,3	+19,8	+13,5	+28,4	+16,9	+44,2	+73,3	+142,8	-29,6
Ritmul creșterii, %	111,2	99,9	107,1	104,5	109,0	104,9	112,3	118,2	135,4	94,6
Ponderea în veniturile BPN, %	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8	0,8	0,9	0,9	1,0	0,9
Ponderea în total impozite și taxe, %	*	*	*	*	*	0,9	0,9	1,0	1,1	1,0
Ponderea în impozitele directe, %	2,9	2,6	2,3	2,2	2,1	2,0	2,0	2,1	2,3	2,0
Ponderea în PIB, %	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național, datelor prezentate în CBTM 2018-2020* [online]. [citat 19.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Veniturile încasate din impozitele pe proprietate cresc cu 265,3 mil. lei în anul 2017 față de anul 2010. Un spor al creșterii semnificativ de circa 12,3 la sută se atestă în anul 2016 față de anul precedent. La înregistrarea unei asemenea creșteri a contribuit introducerea impozitului pe avere pentru persoanele fizice – proprietari ai bunurilor imobiliare (cu excepția terenurilor) pe teritoriul Republicii Moldova, care au o suprafață mai mare de 120 m^2 și o valoare estimată, apreciată de organele cadastrale teritoriale, ce depășește 1,5 mil. de lei. Astfel, în anul 2016, acest impozit a adus în buget venituri de circa 34,8 mil. lei.

În veniturile totale ale bugetului public național, încasările din impozitele pe proprietate dețin o cotă mai puțin semnificativă, de circa 0,9 la sută în decursul perioadei 2010-2017. Ca pondere în suma totală a impozitelor și taxelor, acestea constituie circa 1,0 la sută, iar ca pondere în impozitele directe - circa 2,3 la sută. Din totalul impozitelor și taxelor în PIB (circa 32,2%) circa 0,3 la sută revin impozitelor pe proprietate.

Veniturile analizate au fost executate în anul 2017 cu 14,6 la sută mai mult față de prevederile anuale. În anul 2017 se înregistrează cel mai înalt spor al creșterii veniturilor din impozitele pe proprietate comparativ cu restul anilor supuși analizei. Respectiv, acestea s-au

majorat cu circa 35,4 la sută comparativ cu anul 2016. Creşterea dată a fost condiţionată de măsurile de politică fiscală promovate, precum: majorarea cotei impozitului pe bunurile imobiliare cu altă destinaţie decât cea locativă sau agricolă de la ,,0,1%" la ,,0,3%". Respectiv, această modificare a influenţat asupra creşterii de circa 2,8 ori a încasărilor din impozitul pe bunurile imobiliare achitat de catre persoanele juridice şi fizice înregistrate în calitate de intreprinzator din valoarea estimată (de piaţă) a bunurilor imobiliare. Modificarea respectivă constituie o măsură de compensare a pierderilor la bugetele locale ca urmare a unei baze impozabile subestimate, asigurând, în acest sens, consolidarea autonomiei financiare a autorităţilor locale.

O evoluţie ascendentă se atestă în cazul veniturilor din contribuţiile de asigurări sociale de stat obligatorii pe parcursul anilor analizaţi. Astfel, tabelul ce urmează reflectă nivelul şi dinamica veniturilor din contribuţiile de asigurări sociale de stat obligatorii ce se acumulează la BPN.

Tabelul 2.20.

NIVELUL ŞI DINAMICA CONTRIBUŢIILOR DE ASIGURĂRI SOCIALE DE STAT OBLIGATORII pe anii 2010-2018

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		2018
	Executat							Aprobat	Executat	Prognozat
Contribuţii de asigurări sociale de stat obligatorii, mil. lei	5985,3	6562,6	7150,0	7756,2	8362,6	9269,2	10036,6	11403,7	11865,6	12650,1
Abaterea faţă de anul precedent, mil. lei	+390,1	+967,4	+587,4	+606,2	+606,4	+906,6	+767,4	+1367,1	+1829,0	+784,5
Ritmul creşterii, %	106,9	117,3	109,0	108,5	107,8	110,8	108,3	113,6	118,2	110,9
Ponderea în veniturile BPN, %	21,7	21,8	21,3	21,0	19,7	21,2	21,8	22,1	22,2	22,4
Ponderea în total impozite şi taxe, %	*	*	*	*	*	23,9	23,6	24,5	23,7	24,2
Ponderea în impozitele directe, %	61,2	60,7	54,0	54,3	52,3	51,4	49,6	51,1	49,9	50,0
Ponderea în PIB, %	8,3	8,0	8,1	7,7	7,5	7,6	7,4	7,7	8,0	7,8

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanţelor privind executarea bugetului public naţional, datelor prezentate în CBTM 2018-2020, Raportului privind executarea bugetului asigurărilor sociale de stat în anul 2017* [online]. [citat 19.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Conform datelor prezentate, se atestă creşterea în dinamică a contribuţiilor de asigurări sociale de stat obligatorii cu circa 5880,3 mil. lei în anul 2017 comparativ cu anul 2010. În

mediu, creșterea medie anuală a indicatorului dat este de aproximativ 832,6 mil. lei sau 10,9 la sută.

În perioada 2010-2017, ponderea contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii în bugetul public național a fost de 21,3 la sută, iar în PIB - de 7,8 la sută. Totodată, ca pondere în impozitele și taxele acumulate la buget, acestea reprezintă circa 23,8 la sută, iar nemijlocit în impozitele directe - aproximativ 54,2 la sută.

În anul 2017, încasările analizate au fost executate în mărime de circa 104,1 la sută. De asemenea, în anul menționat se atestă cel mai mare spor al creșterii veniturilor din contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii, și anume de 18,2 la sută.

Contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii se estimează, pentru anul 2018 la 12650,1 mil. lei sau circa 22,4 la sută din veniturile publice totale. Ca pondere în PIB, acestea vor constitui 7,8 la sută, ceea ce reprezintă cu 0,2 p.p. mai puțin față de anul 2017.

Veniturile încasate din primele de asigurare obligatorie de asistență medicală evoluează după cum este prezentat în tabelul următor.

Tabelul 2.21.

NIVELUL ȘI DINAMICA PRIMELOR PENTRU ASIGURĂRILE OBLIGATORII DE ASISTENȚĂ MEDICALĂ pe anii 2010-2018

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		2018
	Executat							Aprobat	Executat	Prognozat
Prime pentru asigurările obligatorii de asistență medicală, mil. lei	1486,7	1636,1	1797,5	1967,1	2414,5	2854,6	3240,2	3542,0	3648,4	3986,7
Abaterea față de anul precedent, mil. lei	+110,1	+259,5	+161,4	+169,6	+447,4	+440,1	+385,6	+301,8	+408,2	+338,3
Ritmul creșterii, %	108,0	118,9	109,9	109,4	122,7	118,2	113,5	109,3	112,6	109,3
Ponderea în veniturile BPN, %	5,4	5,4	5,4	5,3	5,7	6,5	7,1	6,9	6,8	7,0
Ponderea în total impozite și taxe, %	*	*	*	*	*	7,4	7,6	7,6	7,3	7,6
Ponderea în impozitele directe, %	15,2	15,1	13,6	13,8	15,1	15,8	16,0	15,9	15,3	15,8
Ponderea în PIB, %	2,1	2,0	2,0	2,0	2,2	2,3	2,4	2,4	2,5	2,5

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național, datelor prezentate în CBTM 2018-2020, Raportului privind executarea fondurilor asigurării obligatorii de asistenţă medicală în anul 2017* [online]. [citat 19.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

În decursul perioadei 2010-2017, veniturile aferente primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală atestă o evoluție ascendentă. Creșterea în dinamică a acestora este de 2161,7 mil. lei în anul 2017 față de anul 2010. Sporul anual al creșterii este de circa 14,2 la sută. Cel mai

înalt spor al creșterii se înregistrează în anul 2014, odată cu majorarea cotei primei pentru asigurările obligatorii de asistență medicală până la 9%.

Ca pondere în veniturile bugetare, încasările analizate dețin o cotă de circa 5,9 la sută. În totalul impozitelor și taxelor, acestea reprezintă circa 7,4 la sută, iar în totalul impozitelor directe – circa 15,0 la sută. Se menționează că din cota de circa 32,2 la sută a impozitelor și taxelor în PIB, circa 2,2 la sută constituie primele pentru asigurările obligatorii de asistență medicală.

În anul 2017, indicatorul analizat a fost executat cu 3,0 la sută mai mult față de prevederile anuale. Atestăm creșterea veniturilor respective cu circa 12,6 la sută comparativ cu anul 2016.

Concluzie: Aspirația la egalitatea de șanse este o problemă de relevanță macroeconomică. O echitate mai mare între femei și bărbați și creșterea participării economice a femeilor asigură rezultate mai favorabile asupra dezvoltării, cu efecte macroeconomice benefice.

În Republica Moldova, în anul 2016, rata de ocupare a femeilor a fost de 40,1 la sută, pe când a bărbaților – de 45,4 la sută. Femeile repezintă circa 53,4 la sută din numărul total al salariaților. Câștigul salarial mediu brut lunar al femeilor este cu circa 16,9 la sută mai mic decât al bărbaților. Impozitul pe venit reținut din salariu în anul 2016 pentru bărbați a fost mai mare cu circa 1,9 la sută față de femei. Bărbații sunt cei mai mari contribuabili la impozitul pe venitul obținut din activitatea de întreprinzător.

2.3. Evaluarea politicii fiscale în domeniul impozitelor indirecte sub aspect de gen

Evoluția în dinamică a veniturilor acumulate la bugetul public național ca urmare a aplicării impozitelor indirecte este sistematizată în următorul tabel.

Tabelul 2.22.

NIVELUL ŞI DINAMICA IMPOZITELOR INDIRECTE pe anii 2010-2018

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		2018
	Executat							Aprobat	Executat	Prognozat
Impozite indirecte, mil. lei	12300,7	14310,2	14851,9	17099,5	17738,0	18886,2	20561,9	22351,2	24411,2	25261,1
Abaterea față de anul precedent, mil. lei	+2257,9	+2009,5	+541,7	+2247,6	+638,5	+1148,2	+1675,7	+1789,3	+3849,3	+849,9
Ritmul creșterii, %	122,5	116,3	103,8	115,1	103,7	106,5	108,9	108,7	118,7	103,5
Ponderea în veniturile BPN, %	44,7	47,5	44,3	46,3	41,8	43,3	44,7	43,3	45,7	44,7
Ponderea în total impozite și taxe, %	*	*	*	*	*	48,7	48,4	48,1	48,8	48,3

Ponderea în PIB, %	17,1	17,4	16,8	17,0	15,9	15,5	15,2	15,1	16,5	15,6

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național, datelor prezentate în CBTM 2018-2020* [online]. [citat 20.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

În conformitate cu datele prezentate în analiza efectuată, se atestă faptul că încasările din impozitele indirecte practic s-au dublat în anul 2017 față de anul 2010. Acestea au o creștere anuală de circa 11,9 la sută. Observăm că anul 2010 este marcat de o creștere semnificativă a indicatorului analizat, de circa 22,5 la sută comparativ cu anul precedent.

Impozitele indirecte reprezintă circa 44,8 la sută ca pondere în structura veniturilor publice. Ca pondere în totalul impozitelor și taxelor acumulate la buget, acestea reprezintă circa 48,6 la sută. Totodată, impozitele și taxele reprezintă circa 32,2 la sută din PIB, iar impozitelor indirecte le revin 16,4 la sută din cota dată.

În anul 2017 se atestă un nivel de execuție a veniturilor aferente impozitelor indirecte în mărime de 109,2 la sută față de prevederile anuale. Acestea s-au majorat cu circa 18,7 la sută comparativ cu anul anterior. Creșterea respectivă s-a realizat în condițiile majorărilor de încasări din toate impozitele indirecte, și anume: taxa pe valoarea adăugată – cu circa 15,8 la sută, accizele – cu circa 30,9 la sută, taxele asupra comerțului exterior și operațiunilor externe – cu circa 9,6 la sută. Respectiv, o contribuție semnificativă la majorarea veniturilor din impozitele indirecte în anul 2017 o au încasările din accize. În acest context, se menționează că majorarea cotelor accizelor pentru produsele alcoolice, din tutun, petroliere, azot, oxigen a fost o măsură care a contribuit la înregistrarea majorării încasărilor din accize.

Ponderea în PIB a impozitelor indirecte s-a majorat în anul 2017 comparativ cu anul 2016 cu circa 1,3 p. p., constituind 16,5 la sută.

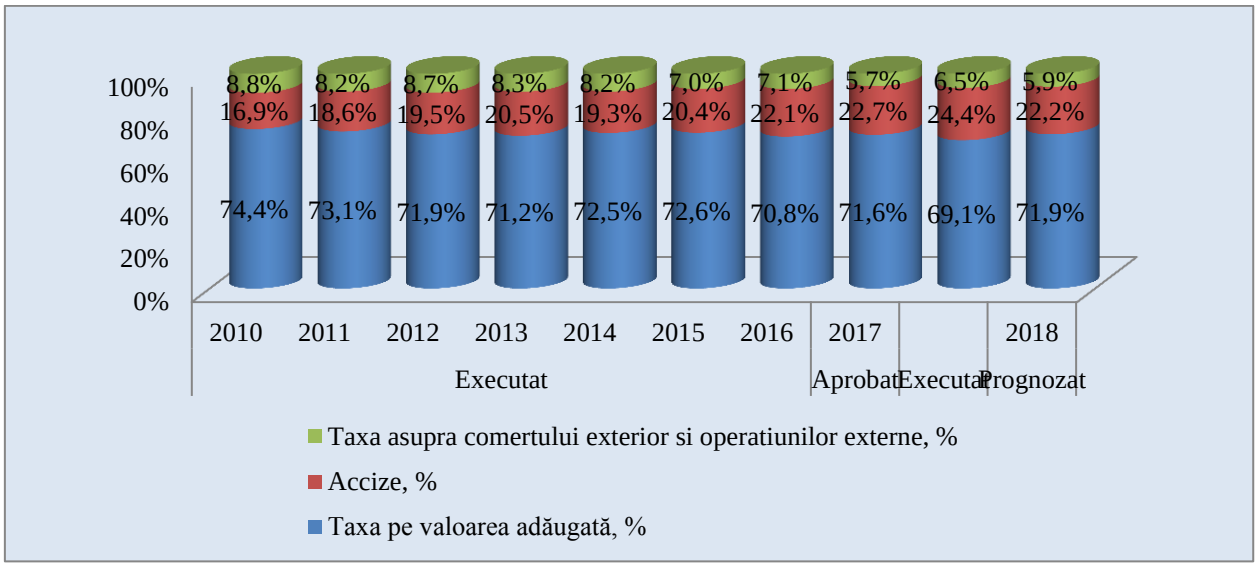

Figura 2.22. Structura impozitelor indirecte pe anii 2010-2018

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național, datelor prezentate în CBTM 2018-2020* [online]. [citat 20.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Veniturile obținute din taxa pe valoarea adăugată ocupă cota cea mai mare în structura impozitelor indirecte, și anume, aproximativ 72,0 la sută în perioada anilor 2010-2017. Încasările din accize se prezintă pe a doua poziție, având o pondere de circa 20,2 la sută în structura impozitelor indirecte, această cotă fiind în continuă creștere pe parcursul perioadei menționate.

Ponderea încasărilor din taxa asupra comerțului internațional și operațiunilor externe este în continuă scădere, fiind de aproximativ 7,8 la sută în decursul perioadei 2010-2017.

În tabelul următor se analizează dinamica încasărilor din taxa pe valoarea adăugată.

Tabelul 2.23.

NIVELUL ȘI DINAMICA TAXEI PE VALOAREA ADĂUGATĂ
pe anii 2010-2018

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		2018
	Executat							Aprobat	Executat	Prognozat
TVA, mil. lei	9146,4	10464,2	10671,8	12174,1	12852,0	13714,0	14563,6	16011,0	16870,1	18155,6
Abaterea față de anul precedent, mil. lei	+1550,8	+1317,8	+207,6	+1502,3	+677,9	+862,0	+849,6	+1447,4	+2306,5	+1285,5
Ritmul creșterii, %	120,4	114,4	102,0	114,1	105,6	106,7	106,2	109,9	115,8	107,6
Ponderea în veniturile BPN, %	33,2	34,7	31,8	33,0	30,3	31,4	31,7	31,0	31,6	32,1
Ponderea în total impozite și taxe, %	*	*	*	*	*	35,4	34,3	34,4	33,7	34,7
Ponderea în impozitele indirecte, %	74,4	73,1	71,9	71,2	72,5	72,6	70,8	71,6	69,1	71,9
Ponderea în PIB, %	12,7	12,7	12,1	12,1	11,5	11,3	10,8	10,8	11,4	11,2

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea bugetului public național, datelor prezentate în CBTM 2018-2020* [online]. [citat 20.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Încasările din TVA au crescut cu 7723,7 mil. lei în anul 2017 comparativ cu anul 2010. Acestea înregistrează o creștere medie anuală de circa 1159,3 mil. lei sau circa 10,7 la sută. Respectiv, s-au majorat atât veniturile din taxa pe valoarea adăugată la mărfurile produse și serviciile prestate pe teritoriul Republicii Moldova, precum și cele din taxa pe valoarea adăugată la mărfurile importate.

Impozitul analizat constituie sursa principală de venituri acumulate la bugetul public național, și anume circa 32,2 la sută din veniturile bugetare totale în perioada 2010-2017. Ca pondere în impozitele și taxele acumulate în buget, încasările din TVA constituie circa 34,5 la sută. În structura impozitelor indirecte, taxa pe valoarea adăugată deține ponderea cea mai mare în decursul întregii perioade analizate și anume, circa 72,0 la sută. Din ponderea de 32,2 la sută a impozitelor și taxelor în PIB, circa 11,8 la sută revin încasărilor din TVA.

În anul 2017, veniturile acumulate din TVA au însumat 16870,1 mil. lei, fiind executate în mărime de 105,4 la sută, ceea ce constituie cu circa 859,1 mil. lei mai mult față de prevederile anuale. Se constată că în anul 2017, încasările din TVA aferente mărfurilor produse și serviciilor prestate pe teritoriul țării au reprezentat 6286,6 mil. lei, ceea ce reprezintă cu 17,0 la sută mai mult față de anul 2016. Ca urmare a aplicării TVA la mărfurile importate, au fost acumulate venituri în sumă de 13226,2 mil. lei, adică cu 12,5 la sută mai mult decât în anul 2016.

Taxa pe valoarea adăugată va rămâne și în continuare cea mai importantă sursă de venituri a bugetului public național. În anul 2018, veniturile din această taxă se prognozează în sumă de 18155,6 mil. lei sau cu o creștere de 7,6 la sută față de sumele executate în anul 2017. Ca pondere în totalul impozitelor și taxelor, TVA va constitui 34,7 la sută, iar în totalul veniturilor bugetului public național – 32,1 la sută.

Aspecte de gen ale taxei pe valoarea adăugată

Luând în considerare faptul că taxa pe valoarea adăugată este un impozit pe consum cu o cotă-standard de 20% în Republica Moldova, concluzionăm că în cazul acestui impozit nu se respectă principiul echității fiscale pe verticală, care presupune că contribuabilii care obțin venituri diferite, ar trebui să fie tratați diferit în scopuri fiscale.

De asemenea, inegalitatea de gen în cazul impozitului dat tinde să fie mai mult implicită decât explicită, adică determină un impact diferit asupra bărbaților și femeilor din cauza aranjamentelor sociale diferite și comportamentului economic.

Inegalitatea de gen în cazul TVA poate fi cauzată de modelul de consum diferit al femeilor. În general, s-a constatat că femeile tind să consume bunuri și servicii care facilitează sănătatea familiei, educația și nutriția, pe când bărbații consumă mai mult din venitul lor pentru bunuri personale. De aceea, se poate crea situația în care femeile suportă o povară fiscală mai mare eferentă impozitelor indirecte.[85]

În acest context, în conformitate cu prevederile Codului fiscal al Republicii Moldova, se prezintă lista facilităților fiscale aferente TVA, care pot avea efecte asupra egalității de gen.

Tabelul 2.24.

FACILITĂȚILE FISCALE AFERENTE TAXEI PE VALOAREA ADĂUGATĂ CARE PREZINTĂ IMPLICAȚII DE GEN pentru anul 2018

Nr. d/o	Descrierea facilității	Temei legal de acordare a facilității
	Codul fiscal nr.1163-XIII din 24.04.1997	
1	8% – la pâinea şi produsele de panificaţie (190120000, 190540, 190590300, 190590600, 190590900), la laptele şi produsele lactate (0401, 0402, 0403, 0405, 040610200), livrate pe teritoriul Republicii Moldova, cu excepţia produselor	Art.96 lit.b)

[85] Caren GROWN. *What gender advocates should know about taxation*. 2006.

	alimentare pentru copii care sunt scutite de T.V.A. în conformitate cu art.103 alin.(1) pct.2);	
2	mărfurile de la poziţiile tarifare 040229110, 190110000, precum şi produsele alimentare pentru copii de la poziţiile tarifare 160210001, 200510001, 200710101, 200710911, 200710991;	Art.103 alin.(1) pct.2)

Sursa: *Elaborat de autor conform prevederilor Codului fiscal al Republicii Moldova nr. nr.1163-XIII din 24.04.1997* [online]. [citat 02.04.2018]. Disponibil: http://www.sfs.md/CodFiscal/CodulfiscalInterm_ro.aspx

Există o dezbatere de lungă durată și o preocupare crescândă asupra faptului că povara fiscală aferentă TVA este suportată în mare parte de femei. Însă, actualmente, este o lipsă generală a cercetării bazate pe date aferente aspectului de gen dezagregate, care să arate impactul cotelor specifice și scutirilor în raport cu anumite modele de consum.

Femeile reprezintă, în general, populația cea mai săracă într-o societate și, din cauza diferenței de remunerare între femei și bărbați, acestea reprezintă de asemenea, populația cu cel mai mic venit. De aceea, se deduce ideea că ele cheltuie un procent mai mare din venitul lor pentru consum comparativ cu grupurile de populație cu venituri mai mari. Există ipoteza că femeile și bărbații au modele diferite de consum și că femeile sunt, în mod prioritar, responsabile de procurările de bunuri și servicii de bază.[86]

Efectele aplicării cotei TVA de 20% asupra mărfurilor livrate, serviciilor prestate care sunt supuse impozitării pe teritoriul Republicii Moldova sunt suportate mai mult de femei, în condițiile în care câștigul salarial mediu brut lunar al acestora este cu circa 16,9 la sută mai mic decât al bărbaților.

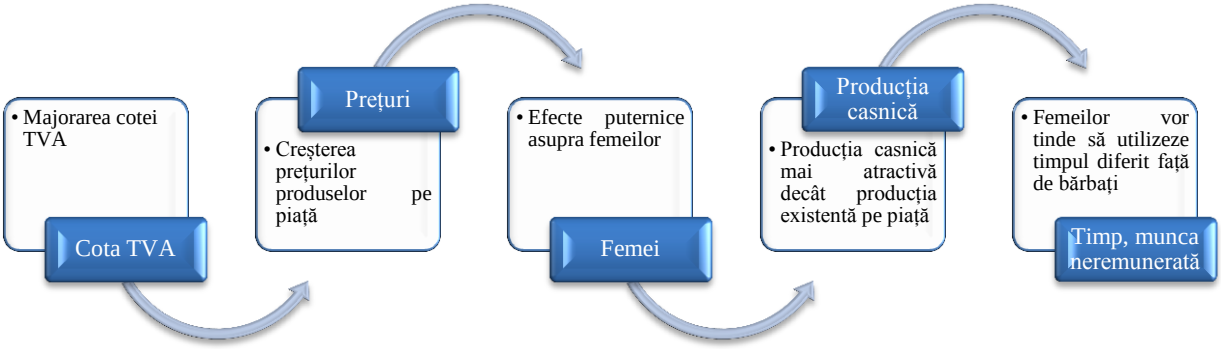

Figura 2.23. Analiza sub aspect de gen a majorării cotei TVA

Sursa: *Elaborat de autor conform studiului „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne.* [online]. [citat 02.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf

O posibilă majorare a cotei TVA în țara noastră va avea implicații de gen. Aceasta va determina creșterea prețurilor produselor pe piață, afectând puternic femeile. Producția casnică va deveni mai atractivă decât producția existentă pe piață. Femeile vor tinde să utilizeze timpul diferit față de bărbați în ceea ce privește munca plătită, munca neplătită și timpul liber. Drept

[86] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 02.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf

consecință, femeile vor fi orientate spre realizarea muncii neremunerate, obținând venituri mai mici.

Pentru a sistematiza constatările rezultate în urma analizei încasărilor acumulate în BPN ca urmare a aplicării accizelor, este prezentat tabelul următor.

Tabelul 2.25.

NIVELUL ŞI DINAMICA ACCIZELOR
pe anii 2010-2018

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		2018
	Executat							Aprobat	Executat	Prognozat
Accize, mil. lei	2074,0	2666,7	2893,6	3508,2	3428,1	3843,9	4546,4	5074,7	5950,0	5605,4
Abaterea față de anul precedent, mil. lei	+534,4	+592,7	+226,9	+614,6	-80,1	+415,8	+702,5	+528,3	+1403,6	-344,6
Ritmul creşterii, %	134,7	128,6	108,5	121,2	97,7	112,1	118,3	111,6	130,9	94,2
Ponderea în veniturile BPN, %	7,5	8,8	8,6	9,5	8,1	8,8	9,9	9,8	11,1	9,9
Ponderea în total impozite şi taxe, %	9,4	10,6	10,3	11,2	9,6	10,1	10,7	10,9	11,9	10,7
Ponderea în impozitele indirecte, %	16,9	18,6	19,5	20,5	19,3	20,4	22,1	22,7	24,4	22,2
Ponderea în PIB, %	2,9	3,2	3,3	3,5	3,1	3,2	3,4	3,4	4,0	3,5

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanţelor privind executarea bugetului public naţional, datelor prezentate în CBTM 2018-2020* [online]. [citat 20.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

Veniturile din accize s-au majorat cu 3876,0 mil. lei în anul 2017 față de anul 2010. Analizând ritmul creşterii încasărilor din accize, constatăm că până în anul 2014 acesta este unul fluctuant, ulterior, se atestă majorarea acestuia de la an la an.

Ponderea încasărilor din accize în structura veniturilor bugetare este de circa 9,0 la sută, iar ponderea în impozitele şi taxele totale – circa 10,5 la sută. În suma totală a impozitelor indirecte, veniturile din accize constituie circa 20,2 la sută. Având în vedere faptul că impozitele şi taxele deţin o pondere de circa 32,2 la sută din PIB, se remarcă faptul că accizele deţin circa 3,3 la sută din cota menţionată.

Referitor la anul 2017, se constată că încasările din accize au fost executate în mărime de 117,2 la sută față de prevederile anuale. Respectiv, acestea au însumat 5050,0 mil. lei, ceea ce constituie 20,2 la sută din suma impozitelor indirecte. În anul 2017 comparativ cu anul 2016, încasările din accize s-au majorat cu circa 30,9 la sută. Creşterea dată a fost condiţionată preponderent de majorarea încasărilor aferente următoarelor mărfuri accizabile: autoturisme; produsele petroliere; produsele de tutun; rachiu, lichioruri, divinuri şi alte băuturi spirtoase produse pe teritoriul Republicii Moldova; gazele lichefiate. În aceeaşi ordine de idei, majorarea respectivă a fost determinată de măsurile de politică fiscală promovate, precum ar fi majorarea cotelor accizelor pentru produsele alcoolice, din tutun, petroliere.

Nivelul şi dinamica încasărilor din taxa asupra comerţului exterior şi operaţiunilor externe este prezentată în conformitate cu tabelul de mai jos.

Tabelul 2.26.

NIVELUL ŞI DINAMICA TAXEI ASUPRA COMERŢULUI EXTERIOR ŞI OPERAŢIUNILOR EXTERNE pe anii 2010-2018

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		2018
	Executat							Aprobat	Executat	Prognozat
Taxa asupra comerţului exterior si operatiunilor externe, mil. lei	1080,3	1179,3	1286,5	1417,2	1457,9	1328,3	1451,9	1265,5	1591,1	1500,1
Abaterea faţă de anul precedent, mil. lei	+172,7	+99,0	+107,2	+130,7	+40,7	-129,6	+123,6	-186,4	+139,2	-91,0
Ritmul creşterii, %	119,0	109,2	109,1	110,2	102,9	91,1	109,3	87,2	109,6	94,3
Ponderea în veniturile BPN, %	3,9	3,9	3,8	3,8	3,4	3,0	3,2	2,5	3,0	2,7
Ponderea în total impozite şi taxe, %	*	*	*	*	*	3,4	3,4	2,7	3,2	2,9
Ponderea în impozitele indirecte, %	8,8	8,2	8,7	8,3	8,2	7,0	7,1	5,7	6,5	5,9
Ponderea în PIB, %	1,5	1,4	1,5	1,4	1,3	1,1	1,1	0,9	1,1	0,9

Sursa: *Elaborat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanţelor privind executarea bugetului public naţional, datelor prezentate în CBTM 2018-2020* [online]. [citat 20.03.2018]. Disponibil: http://www.mf.gov.md/

În perioada anilor 2010-2017 se înregistrează creşterea în dinamică cu circa 510,8 mil. lei a încasărilor din taxa asupra comerţului internaţional şi operaţiunilor externe. Observăm că ritmul creşterii indicatorului dat este unul fluctuant. Constatăm reducerea treptată a ponderii încasărilor analizate în veniturile bugetare, în mediu, fiind de circa 3,4 la sută. Ca pondere în impozitele şi taxele încasate la BPN, acestea constituie circa 3,3 la sută. Se atestă reducerea treptată a cotei acestora în suma impozitelor indirecte, astfel încât pe parcursul perioadei 2010-2017, în mediu, este de circa 7,7 la sută. Din cota de circa 32,2 la sută pe care o au impozitele şi taxele în PIB, circa 1,3 la sută revin încasărilor din taxa asupra comerţului exterior şi operaţiunilor externe.

Veniturile din taxa asupra comerţului exterior şi operaţiunilor externe au însumat 1591,1 mil. lei în anul 2017, ceea ce reprezintă 6,5 la sută din impozitele indirecte totale. Încasările respective au fost executate în mărime de 125,7 la sută faţă de prevederile anuale, iar comparativ cu anul 2016, aceste venituri au crescut cu circa 139,2 mil. lei sau cu circa 9,6 la sută.

Concluzie: În Republica Moldova, atât în domeniul impozitelor directe, cât şi indirecte lipsesc analizele sub aspect de gen. Luând în considerare faptul că în statele membre ale UE la fel se atestă lipsa unor studii aferente politicii fiscale sub aspect de gen, putem evidenţia faptul că ulterioarele analize ale domeniului respectiv în ţara noastră urmează a fi realizate în paralel cu dezvoltarea practicilor europene. În vederea evidenţierii tendinţelor de integrare a aspectului de gen în procesul de elaborare a politicii fiscale la nivel european, precum şi a direcţiilor strategice de dezvoltare a abordării integratoare a egalităţii de gen în politicile publice din Republica Moldova, se prezintă capitolul III.

CAPITOLUL III. PROMOVAREA ABORDĂRII INTEGRATOARE A EGALITĂȚII DE GEN ÎN CADRUL POLITICILOR PUBLICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

3.1. Tendințele de integrare a aspectului de gen în procesul de elaborare a politicii fiscale la nivel european

3.1.1. Sistematizarea indicatorilor socio-economici sub aspect de gen relevanți pentru politica fiscală în Uniunea Europeană

Egalitatea între femei și bărbați reprezintă un aspect esențial pentru viitoarele politici orientate spre sustenabilitate la nivelul statelor membre ale UE și la nivel european.

Reglementările fiscale și politicile fiscale au impact asupra egalității de gen, care încă nu este luat în considerare în mod corespunzător de către factorii de decizie implicați în elaborarea politicilor din statele membre ale UE și la nivel european.[87]

Egalitatea de gen este una dintre valorile și obiectivele fundamentale ale Uniunii Europene. În cel mai recent angajament pentru implementarea Obiectivelor de dezvoltare durabilă 2030, Comisia Europeană a identificat egalitatea de gen drept una dintre principalele probleme pentru viitoarele politici orientate spre sustenabilitate. Politicile active sunt considerate necesare pentru o utilizare mai bună a talentului femeilor și pentru a consolida participarea femeilor pe piața forței de muncă, ca o condiție esențială pentru îmbunătățirea independenței economice a acestora și pentru a elimina diferențele de remunerare și de pensii. Orice astfel de intenție trebuie să fie legată de întregul sistem de impozitare, în special în ceea ce privește poziția salariatului secundar.

Cu toate acestea, dimensiunea egalității de gen în materie de impozitare nu poate fi redusă la aspectele alocative legate de măsurile de descurajare fiscală privind participarea femeilor pe piața forței de muncă.

Inegalitățile socio-economice între bărbați și femei aduc un aspect de gen în impactul distributiv și alocativ al reglementărilor și politicilor fiscale.

În ciuda angajamentelor și obligațiilor internaționale, europene și naționale de a interzice discriminarea și de a asigura egalitatea de gen în toate domeniile de politică publică, aspectele de gen în domeniul politicii fiscale rareori sunt luate în considerare.[88]

Majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene au eliminat reglementările fiscale care implică diferențieri între bărbați și femei. Totuși, sistemele fiscale și măsurile de politică fiscală afectează bărbații și femeile în mod diferit, deoarece reglementările fiscale interacționează cu

[87] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 10.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf
[88] Ibidem.

aspectele socio-economice. Astfel, persistă diferențele de gen în domenii precum: ratele de ocupare a forței de muncă, distribuția muncii neremunerate, veniturile, sărăcia, averea.[89]

Ocuparea forței de muncă

În ultimele decenii, majoritatea statelor membre au înregistrat o creștere a oportunităților de angajare pentru femei. Totuși, nivelul de ocupare al femeilor rămâne mai jos comparativ cu cel al bărbaților din toate statele membre.

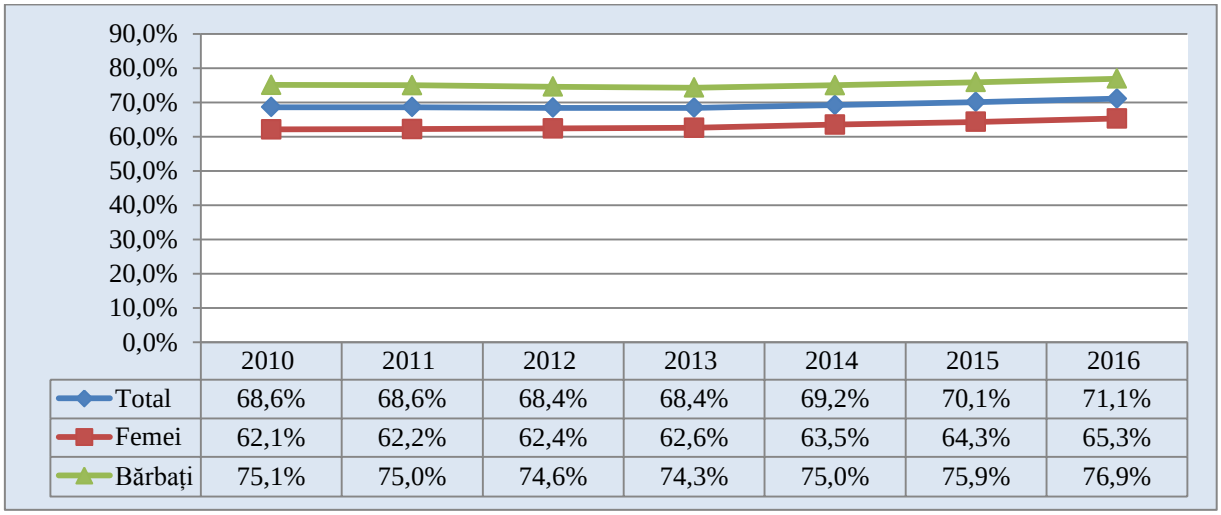

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Total	68,6%	68,6%	68,4%	68,4%	69,2%	70,1%	71,1%
Femei	62,1%	62,2%	62,4%	62,6%	63,5%	64,3%	65,3%
Bărbați	75,1%	75,0%	74,6%	74,3%	75,0%	75,9%	76,9%

Figura 3.1. Rata de ocupare a forței de muncă la nivelul Uniunii Europene în perioada 2010-2016

Sursa: *Elaborat de autor în conformitate cu baza de date Eurostat* [online]. [citat 11.04.2018]. Disponibil: http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tesem010&language=en

Astfel, se constată că în anul 2016, la nivel european, rata de ocupare a bărbaților era de 76,9%, pe când a femeilor – 65,3%. Per ansamblu, se observă creșterea ratei de ocupare atât în rândul bărbaților, cât și al femeilor.

Ratele de ocupare a femeilor diferă în statele membre de la 46,8% în Grecia la 79,2% în Suedia (a se vedea anexa nr.4).

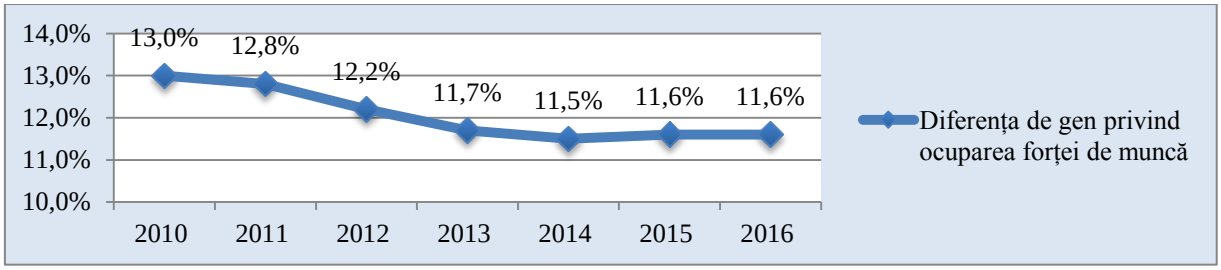

Figura 3.2. Diferența de gen privind ocuparea forței de muncă la nivelul Uniunii Europene în perioada 2010-2016

Sursa: *Elaborat de autor în conformitate cu baza de date Eurostat* [online]. [citat 11.04.2018]. Disponibil: http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tesem060

[89] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 10.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf

Se constată o reducere a diferenței de gen privind ocuparea forței de muncă la nivelul Uniunii Europene în perioada 2010-2016. Astfel, indicatorul respectiv s-a redus de la 13,0% în anul 2010 la 11,6% în anul 2016, adică cu circa 1,4 p.p..

Deci, există diferențe de gen privind ocuparea forței de muncă. Acestea variază între 1,9% (Lituania) și 27,7% (Malta) (a se vedea anexa nr.4). Suedia este singurul stat membru care a atins obiectivul Strategiei Europa 2020 de 75% pentru ocuparea forței de muncă în rândul femeilor.

Femeile sunt, de asemenea, subreprezentate în rândul persoanelor care se ocupă de propria afacere. Ratele privind practicarea muncii „full-time" indică faptul că femeile au mai multe șanse să lucreze „part-time". Încadrarea femeilor în munca „part-time" are drept rezultat câștiguri mai mici și crește riscul sărăciei. Femeile care se încadrează pe piața muncii după concediul de maternitate se confruntă cu riscul de a fi încadrate în muncă „part-time".[90]

Diviziunea muncii neremunerate

Munca neremunerată se referă la lucrările casnice, cum ar fi curățenia și pregătirea bucatelor. În timp ce bărbații efectuează mai multe ore de muncă remunerată, femeile contribuie considerabil la munca neremunerată în toate statele membre ale UE. Diferența de gen în ceea ce privește munca neremunerată și cota totală a orelor de muncă diferă considerabil între țări (a se vedea anexa nr.5).

Femeile în Portugalia și Italia petrec aproape cu 4 ore mai mult pentru munca neremunerată decât bărbații și, de asemenea, lucrează în general cu aproximativ 1,5 ore pe zi mai mult. Numărul total al orelor petrecute pe munca remunerată și neremunerată de către femei este aproape egal în Suedia, dar femeile mai petrec încă aproape o oră pe zi mai mult pe munca neremunerată.

Diferențele de gen în ceea ce privește munca neremunerată (și remunerată) sunt legate de tradițiile și valorile familiale, responsabilitățile de muncă și diviziunea profund înrădăcinată a muncii în sfera privată și publică. Reducerea nivelului venitului disponibil și a cheltuielilor sociale, în perioadele de restrângere fiscală, pot, prin urmare, să sporească diferențele în ceea ce privește munca neremunerată, în special în țările în care disparitățile de gen în ceea ce privește munca casnică sunt deosebit de pronunțate.

Distribuirea venitului

În toate statele membre, femeile câștigă în medie cu 16% mai puțin decât bărbații. Acest lucru este cauzat de a serie de factori, precum: munca „part-time", întreruperile de carieră, repartizarea muncii neremunerate și sistemele de remunerare discriminatorie.

[90] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 10.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf

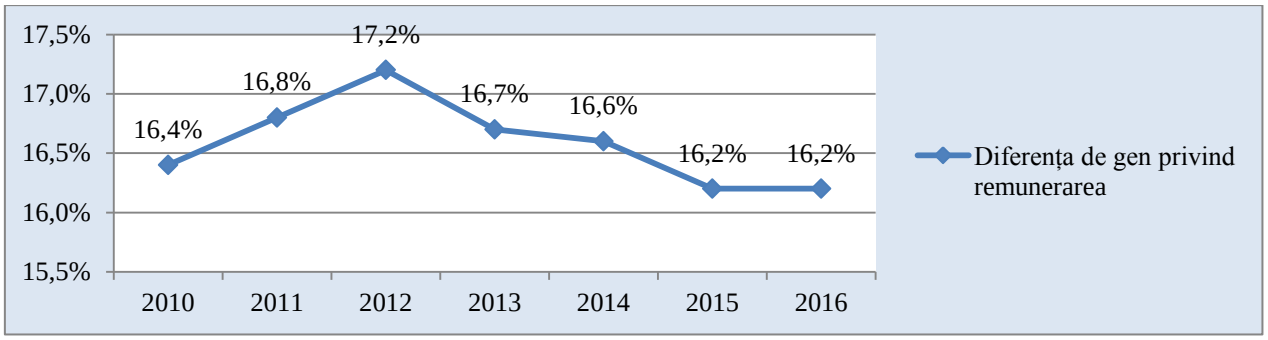

Figura 3.3. Diferența de gen privind remunerarea la nivelul Uniunii Europene în perioada 2010-2016

Sursa: *Elaborat de autor în conformitate cu baza de date Eurostat* [online]. [citat 11.04.2018]. Disponibil: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_pay_gap_statistics#Gender_pay_gap_levels

Diferența de remunerare între femei și bărbați (neajustată) este măsurată ca diferența între veniturile brute pe oră pentru angajații de sex masculin și feminin. La nivel european, indicatorul dat a fost de 16,2% în anul 2016, fiind în scădere față de anii precedenți.

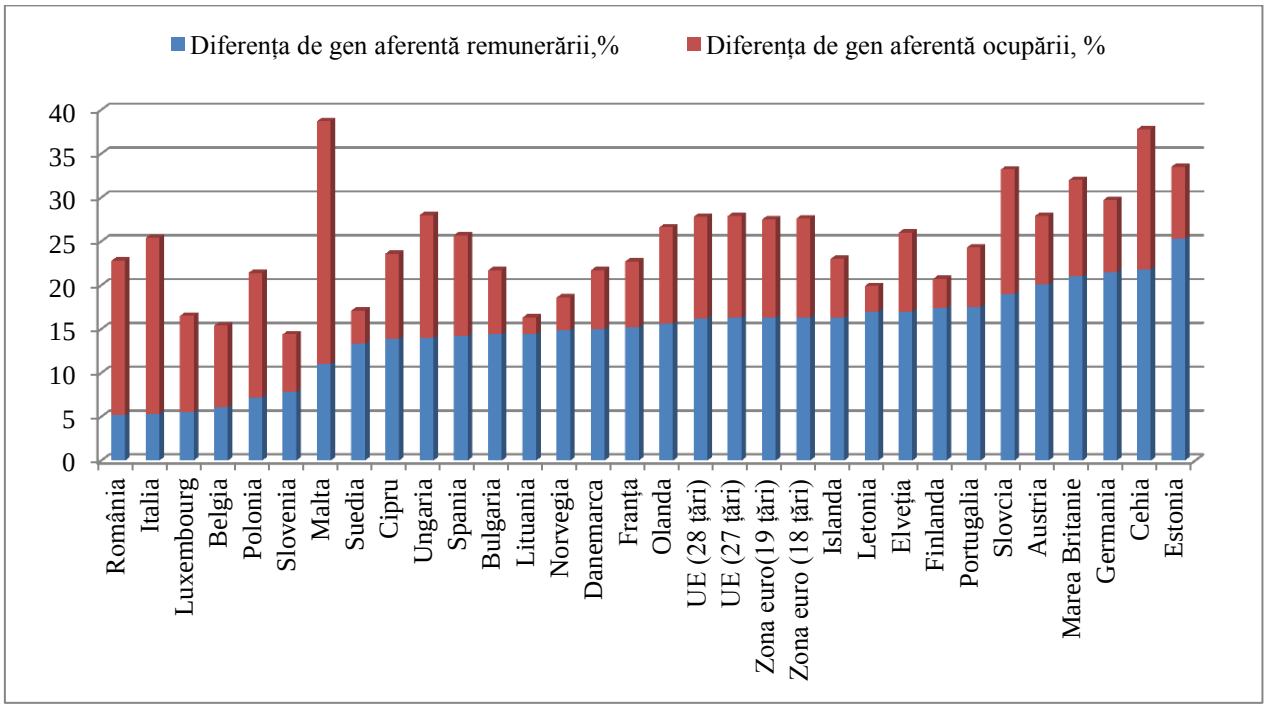

Figura 3.4. Diferența de gen aferentă remunerării și diferența de gen aferentă ocupării la nivelul Uniunii Europene în anul 2016

Sursa: *Elaborat de autor în conformitate cu baza de date Eurostat* [online]. [citat 11.04.2018]. Disponibil: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_pay_gap_statistics#Gender_pay_gap_levels

Diferența de remunerare diferă de la un stat la altul. În anul 2016, cea mai mică valoare a indicatorului dat este în România, și anume de 5,2%, iar cea mai mare valoare – în Estonia, și anume de 25,3%.

Diferențele de gen există și pentru alte tipuri de venit, cum ar fi veniturile din capital sau veniturile din chirie.

Securitatea persoanelor în vârstă

Inegalitățile socio-economice cu care se confruntă femeile de-a lungul vieții determină un nivel mai scăzut al pensiilor. Nivelul pensiei depinde în mare măsură de perioada angajării și de nivelul veniturilor. Pensiile minime sau subvențiile de stat care suplimentează perioadele de îngrijire a copiilor sau a bătrânilor, compensează doar parțial diferențele existente în cursul vieții.

Mai mult ca atât, multe state membre se bazează pe scheme suplimentare de pensii private care tind să strângă legătura dintre nivelul contribuțiilor și beneficiilor. Femeile sunt adesea subreprezentate în cadrul sistemelor de pensii suplimentare și importanța crescândă a celui de-al doilea și a celei de-al treilea pilon al sistemului de pensii ar putea majora diferența de pensii deja existentă.

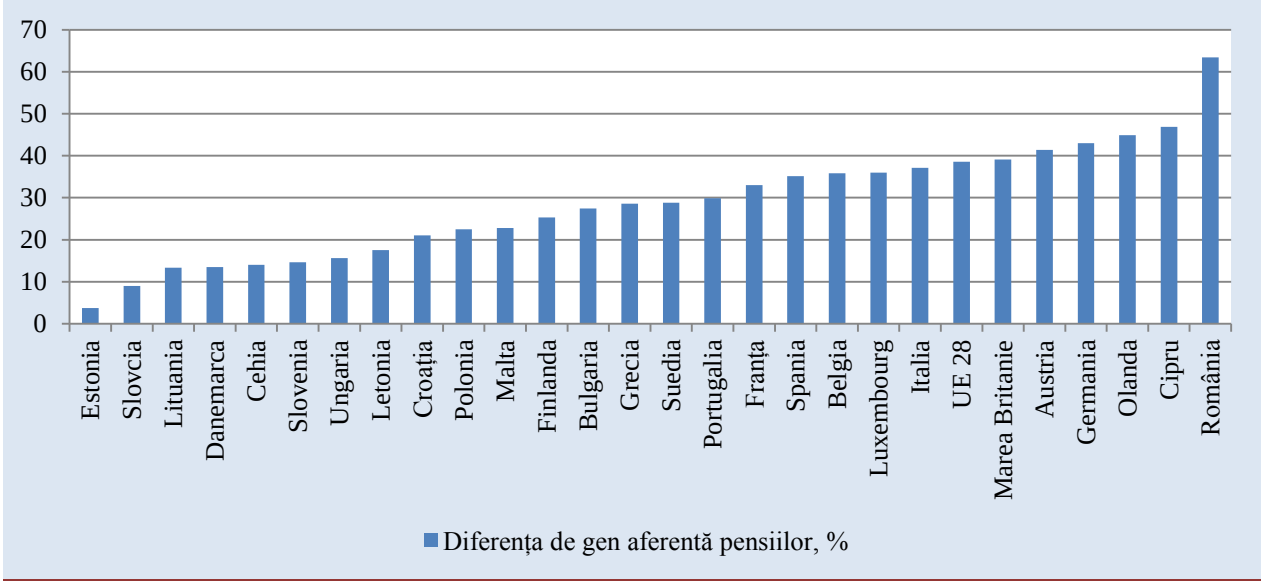

Figura 3.5. Diferența de gen aferentă pensiilor la nivelul Uniunii Europene în anul 2015

Sursa*: Elaborat de autor în conformitate cu Raportul privind egalitatea între femei și bărbați în UE, anul 2017* [online]. [citat 12.04.2018]. Disponibil: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/2017_report_equality_women_men_in_the_eu_en.pdf

Diferența de pensii, comparând pensiile femeilor și bărbaților, reprezintă, în medie, 39,0% în toate statele membre ale UE. Acesta diferă de la 3,7% în Estonia la 46,9% în Cipru și 63,4% în România.

Respectiv, putem evidenția că diferențele de gen care există în domeniile socio-economice specifice precum: ocuparea forței de muncă, divizarea muncii neremunerate, distribuirea venitului, securitatea persoanelor în vârstă, au influență asupra impactului de gen al impozitării.

De aceea, atunci când se analizează politica fiscală sub aspect de gen este necesar să fie evidențiate aspectele socio-economice. Obligația de asigurare a egalității de gen accentuează necesitatea schimbărilor de ordin socio-economic. Aceasta implică identificarea inegalităților de gen și implementarea măsurilor de depășire a lor, inclusiv a celor de ordin fiscal.

3.3.2. Tendințele de integrare a aspectului gen în politica fiscală a UE

Aspectele privind egalitatea de gen în politica fiscală la nivelul UE se concentrează aproape exclusiv pe povara fiscală pentru salariații secundari și factorii care descurajează participarea femeilor în câmpul muncii. Există, de asemenea, o lipsă de atenție asupra aspectelor de gen ale impozitării la nivelul statelor membre ale UE.

Este necesar ca instituțiile europene și statele membre să analizeze, să evalueze și, dacă este cazul, să revizuie politicile fiscale privind diferențele socio-economice de gen, în conformitate cu obligațiile legale europene, naționale și internaționale, precum și acordurile de eliminare a discriminării și asigurarea unei egalități de gen substanțiale.

Până în prezent, nici instituțiile europene, nici statele membre nu se conformează obligațiilor legale sau angajamentelor politice de a interzice discriminarea și de a asigura principiul egalității de gen în materie de impozitare.[91]

Egalitatea de gen în politicile fiscale ale UE și la nivelul statelor membre

În ultimele decenii, un set considerabil de reglementări și legi vizând promovarea egalității de gen a apărut la nivelul UE.

Uniunea Europeană a introdus mai multe directive privind nediscriminarea în ceea ce privește tratarea egală în domeniul angajării și ocupării și în furnizarea de bunuri și servicii.

Dificultățile legate de introducerea măsurilor legislative în domeniul impozitării la nivelul UE sunt legate de competențele legislative limitate generale ale UE în domeniul impozitării. Impozitarea rămâne o componentă esențială a suveranității statelor membre. Până în prezent, activitățile legislative ale UE implică mai multe reglementări secundare, în special în ceea ce privește impozitarea indirectă (de exemplu: Directiva 2006/112/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată (TVA), mai multe directive referitoare la accizele pentru alcool, tutun și energie), pentru care Uniunea are competențe explicite. Măsurile legislative privind impozitarea directă rămân excepționale.

Egalitatea între femei și bărbați în abordările legislative neobligatorii privind politica fiscală la nivelul UE se concentrează aproape exclusiv pe factorii ce descurajează participarea în câmpul muncii. Elaborarea politicilor fiscale este o trăsătură esențială a Strategiei europene pentru o creștere „inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii" (Europa 2020), implementată și monitorizată în cadrul Semestrului European. Obiectivele și măsurile privind egalitatea de gen în mare parte lipsesc din documentele esențiale ale Semestrului European.

[91] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 12.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf

„Angajamentul strategic pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați (2016 - 2019)”, emis în 2015, identifică domeniile-cheie pentru egalitatea de gen, inclusiv independența economică egală, remunerarea egală și integrarea dimensiunii de gen, dar acest document nu conține dispoziții obligatorii sau solicitări de angajamente la adresa statelor membre.

Pactul european pentru egalitatea de gen (2011-2020), adoptat de Consiliul Uniunii Europene în 2011, recomandă implementarea unei perspective de gen în documentele esențiale ale Semestrului European, dar nu stipulează anumite obligații legale. Una dintre puținele excepții sunt țintele, orientările și prioritățile care se referă la politicile de ocupare a forței de muncă.

Drept rezultat, egalitatea de gen în domeniul impozitării este, de asemenea, redusă la diferența de gen în ceea ce privește ocuparea forței de muncă și inactivitatea sau veniturile mici pentru salariații secundari cauzate de prevederile fiscale. În afară de aceasta, aspectele de gen sunt ignorate în totalitate în prioritățile și recomandările privind impozitarea în Semestrul European.

De asemenea, există o lipsă de atenție la aspectele de gen ale impozitării la nivelul statelor membre. Inițiativele de bugetare sensibilă la gen tind să se concentreze pe partea de cheltuieli ale bugetului. Austria este una dintre puținele țări în care guvernul a definit obiective specifice pentru sistemul fiscal, cum ar fi promovarea unei divizări mai egale a muncii remunerate și neremunerate între femei și bărbați, sporirea participării femeilor în câmpul muncii și reducerea diferenței de remunerare între femei și bărbați. Există mai multe guverne, inclusiv Spania, Finlanda și Irlanda, care au pus la dispoziție studii care să analizeze aspectele de gen ale politicilor de venituri, dar nu abordează aspectele de gen în sistemul fiscal.[92]

Dispoziții privind egalitatea de gen în domeniul impozitării

În măsura în care UE acționează în domeniul impozitării, aceasta este obligată să interzică discriminarea și asigurarea egalității de gen. Dispozițiile privind egalitatea de gen presupun ca mecanismele de guvernanță europeană să coordoneze politicile fiscale ale statelor membre, cum ar fi Semestrul european și Strategia Europa 2020. Dacă politicile fiscale naționale sunt guvernate de reglementările europene, atunci statele membre trebuie să respecte obligațiile europene. Tratatele naționale și internaționale privind drepturile omului impun obligații care afectează politicile fiscale naționale.[93]

Nediscriminarea și egalitatea de gen

[92] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union”, anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 12.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf

[93] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union”, anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 10.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf

Evaluările privind egalitatea de gen în domeniul impozitării fac de multe ori o distincție între discriminarea de gen explicită și implicită. Discriminarea explicită se referă la dispozițiile fiscale care explicit tratează bărbații și femeile în mod diferit. Discriminarea implicită se referă la reglementările fiscale care sunt scrise în termeni neutri din punct de vedere al genului, dar care afectează în mod diferit bărbații și femeile, datorită inegalităților de ordin socio-economic.

Distincția dintre discriminarea explicită și implicită corespunde, în principiu, conceptului juridic de discriminare directă și indirectă, stipulate în legislația europeană, națională și internațională.

Discriminarea directă este situația în care o persoană este tratată într-un mod mai puțin favorabil din cauza sexului în comparație cu o altă persoană care este, a fost sau ar fi într-o situație comparabilă. Discriminarea indirectă este situația în care o dispoziție, un criteriu sau o practică aparent neutră ar dezavantaja în special persoanele de un anumit sex în raport cu persoanele de celălalt sex, în afară de cazul în care această dispoziție, acest criteriu sau această practică este justificată în mod obiectiv de un scop legitim, iar mijloacele pentru a atinge acest scop sunt corespunzătoare și necesare.[94]

Respectiv, din definiția dată rezultă că discriminarea de gen indirectă este condiționată de diferențele socio-economice. Astfel, nediscriminarea nu este suficientă pentru a asigura egalitatea de gen substanțială, fiind necesară asigurarea egalității în realitățile socio-economice.

Totodată, conform definiției menționate supra, discriminarea indirectă este acceptabilă dacă reglementarea este justificată de un scop legitim, iar mijloacele pentru a atinge acest scop sunt corespunzătoare și necesare. În condițiile în care guvernele au discreție legislativă largă în ceea ce privește obiectivele politice, diferențele de gen adesea persistă. Obligația de a asigura egalitatea de gen accentuează necesitatea de schimbare a realităților socio-economice. Acest lucru necesită identificarea decalajelor persistente între femei și bărbați și punerea în aplicare a măsurilor adecvate pentru a le depăși. Atingerea egalității necesită măsuri pozitive, cum ar fi avantajele specifice pentru femei.[95]

Obligațiile la nivel european

Ambele dimensiuni ale egalității de gen sunt consacrate în legea de bază europeană. Art.2 din *Tratatul privind Uniunea Europeană* (TUE), recunoaște nediscriminarea și egalitatea între femei și bărbați ca valori esențiale și obiective ale Uniunii. Art.8 din *Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene* (TFUE) menționează că „Uniunea urmărește să elimine

[94] DIRECTIVA 2006/54/CE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ŞI A CONSILIULUI din 5 iulie 2006 privind punerea în aplicare a principiului egalității de şanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă (reformă), art.2 lit. a), b) [online]. [citat 12.04.2018]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0054&from=EN

[95] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 12.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf

inegalitățile și să promoveze egalitatea între bărbați și femei". *Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene* (CDFUE), încorporate în legea de bază europeană în 2009, conține, de asemenea, prevederi care se referă la interzicerea discriminării directe și indirecte (art.21 CFREU) și egalitatea între bărbați și femei (art.23 CDFUE). Drepturile și principiile stipulate în CDFUE sunt obligatorii din punct de vedere juridic pentru toate instituțiile europene.

Până în prezent, obligațiile legale nu au avut succes în ceea ce privește implementarea perspectivei de gen în politicile fiscale la nivel european. Acest lucru este cauzat de o lipsă de voință și de cunoștințe, dar și de absența mecanismelor de punere în aplicare a obligațiilor privind egalitatea de gen.

Formularea de la art.23 din CDFUE, depășește obligația prevăzută la art.8 din TFUE, deoarece aceasta presupune faptul că „egalitatea între femei și bărbați trebuie asigurată *în toate domeniile*". Prin urmare, nu este suficientă integrarea aspectului de gen în anumite domenii și formularea politicilor destinate să asigure mai multă egalitate. Dimpotrivă, formularea subliniază relevanța schimbării rezultatelor socio-economice și reducerii efective a inegalităților de gen în statele membre ale UE.

Uniunea are o largă putere de decizie în ceea ce privește deciziile privind obiectivele și măsurile de asigurare a egalității de gen. Puterea de decizie este, desigur, dependentă de analiza comprehensivă a impactului asupra genului. Respectarea obligației de a asigura egalitatea necesită cel puțin analiza de gen a rezultatelor politicilor, permițând părților interesate să inițieze măsuri adecvate. Acest lucru presupune o obligație procedurală de a analiza, evalua și, dacă este necesar, revizui politicile în ceea ce privește impactul socio-economic asupra decalajelor de gen.[96]

Dispoziții europene privind politicile fiscale ale statelor membre

Principiul egalității de gen stipulat în art.8 din TFUE se aplică numai instituțiilor europene. Drepturile prevăzute în CDFUE sunt relevante pentru statele membre atunci când „implementează legislația Uniunii" (art.51 CDFUE). Aceasta presupune punerea în aplicare a directivelor fiscale în statele membre, dar se poate aplica și politicilor fiscale naționale reglementate de legislația europeană, cum ar fi reglementările naționale în materie de TVA.

Principiul remunerării egale prevăzut la art.157 din TFUE conține un alt drept aplicabil individual. Până în prezent, impozitarea salariilor sau a pensiilor nu sunt considerate ca un element de salarizare, deoarece definiția salarizării este limitată la salariile aferente angajaților.[97]

[96] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 12.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf
[97] Ibidem.

În acest context, putem remarca faptul că principiul egalității în ceea ce privește remunerarea va fi eficient doar în condițiile în care vor fi luate în considerare prevederile naționale discriminatorii aferente impozitului pe venit, deoarece venitul net al salariatului depinde de impozitul aplicat asupra acestuia.

Politicile fiscale ale statelor membre trebuie să respecte Directiva 2006/54/CE privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă (reformă). Impozitarea nu este inclusă în mod explicit în sfera de aplicare.

Dispozițiile privind drepturile omului referitoare la politicile fiscale ale statelor membre

Mai multe state membre au introdus obligații naționale privind egalitatea de gen aplicabile pentru impozitare, de exemplu Germania. Interzicerea discriminării de gen și promovarea egalității de gen este stipulată în Constituție, care este obligatorie pentru toate acțiunile statului, inclusiv în domeniul impozitării.[98]

Germania a făcut un pas spre încercarea de a combate diferențele semnificative de remunerare între femei și bărbați printr-o nouă lege. Începând cu data de 6 ianuarie 2017, angajații vor putea să afle ce fac colegii lor. Diferența de salarizare între bărbați și femei în Germania este de 21%, puțin mai mare decât media UE, de 16,3%.

Legea privind transparența salariilor stipulează că bărbații și femeile care au același serviciu trebuie să primească aceeași sumă și spune că introducerea unei transparențe mai mari va contribui la reducerea diferenței de salarizare și la asigurarea de șanse egale pentru femei. Legea funcționează în ambele sensuri, adică bărbații pot verifica și salariile medii ale colegilor de sex feminin.

Cu toate acestea, legea, care a fost adoptată în luna ianuarie 2017, se aplică numai companiilor cu mai mult de 200 de angajați. Numai firmele cu mai mult de 500 de angajați vor fi obligate din punct de vedere legal să prezinte un raport privind structura salarizării și egalitatea de gen.

În plus, femeile nu pot cere să afle cât de mult câștigă un coleg de sex masculin - legea permite doar să afle remunerația medie (inclusiv lucruri precum mașini și bonusuri) a cel puțin șase colegi de sex opus cu aceeași funcție sau una comparabilă. Legea germană este o măsură pe jumătate comparativ cu reglementările actuale din Islanda.[99]

[98] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 12.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf

[99] Pagina web Quartz at work. Articolul „By law, women in Germany can now find out what their male peers are earning" [online]. [citat 12.04.2018]. Disponibil: https://work.qz.com/1171514/by-law-women-in-germany-can-now-find-out-what-their-male-peers-are-earning/

Islanda este prima țară din lume care în ianuarie 2018 a consfințit prin lege faptul că este ilegal să se plătească bărbaților mai mult decât femeilor. Companiile și agențiile guvernamentale care angajează mai mult de 25 de persoane vor trebui să obțină certificarea guvernamentală a politicilor lor de salarizare egală. Cele care nu vor respecta egalitatea în domeniul salarizării vor trebui să facă față unor amenzi. Legea a fost susținută de coaliția de centru-dreapta din Islanda, precum și de opoziția din parlamentul țării, unde aproape 50% dintre membri sunt femei.[100]

Norvegia este țara în care fiecare poate vedea declarațiile fiscale ale tuturor. Cetățenii din Norvegia au putut inspecta declarațiile fiscale de hârtie la birourile autorităților de la începutul anilor 1800.[101]

În Norvegia, nimeni nu poate să-și ascundă câștigurile, deoarece fiecare cetățean le pune la dispoziția tuturor celor din țară pentru a le inspecta. Muncitorii pot vedea ce câștigă colegii și vecinii și totul se face în mod legal și online. La o anumită dată în fiecare an, în octombrie, imediat după miezul nopții, declarațiile fiscale anuale ale cetățenilor norvegieni sunt trimise online.

Există doar o singură rezervă, introdusă în 2014. Atunci când o persoană intenționează să afle câștigul altcuiva, atunci cel din urmă va primi un e-mail care informează că a fost verificat de persoana în cauză. De la intrarea noii reguli, numărul cererilor a scăzut considerabil. Cu toate acestea, mass-media din Norvegia are acces la declarațiile fiscale fără ca acea persoană să fie informată. Există și câteva limite privind modul în care datele sunt dezvăluite, și anume, se dezvăluie numai venitul total și impozitul total plătit.[102]

Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW), semnată și ratificată de toate statele membre este de o importanță deosebită pentru drepturile femeilor. Deși Convenția nu menționează în mod explicit impozitarea, obligația de a interzice discriminarea față de femei și asigurarea egalității se aplică tuturor politicilor guvernamentale, incluzând și impozitarea.

Există mai multe dispoziții relevante pentru politicile fiscale. De exemplu, CEDAW atribuie drepturi femeilor ca indivizi. Nici căsătoria, nici relațiile de familie nu permit nici un fel de discriminare. Prin urmare, statele trebuie să analizeze impactul impozitării asupra persoanelor. Elaborarea politicilor fiscale ar trebui să promoveze împărțirea egală a muncii

[100] Pagina web Independent. Articolul „Iceland makes it illegal to pay men more than women" [online]. [citat 12.04.2018]. Disponibil:https://www.independent.co.uk/news/business/news/iceland-gender-pay-gap-illegal-men-pay-more-women-income-salary-earn-a8139141.html

[101] Pagina web The guardian. Articolul „Norway, the country where you can see everyone's tax returns" [online]. [citat 12.04.2018]. Disponibil: https://www.theguardian.com/money/blog/2016/apr/11/when-it-comes-to-tax-transparency-norway-leads-the-field

[102] Ibidem.

remunerate și neremunerate între bărbați și femei și să nu genereze discriminare în domeniul angajării și în alte domenii economice și ale vieții sociale.

În cazul Germaniei, comitetul CEDAW a recomandat, de exemplu, în mod repetat evaluarea dispozițiilor legale actuale privind impozitarea cuplurilor căsătorite.

Recent, comisia CEDAW și-a exprimat îngrijorarea cu privire la politicile Elveției privind secretul financiar și normele privind raportarea și impozitarea companiilor, deoarece aceste reglementări pot diminua capacitatea altor state de a mobiliza maximul de resurse necesare pentru îndeplinirea drepturilor femeilor. Comitetul a recomandat efectuarea unor evaluări de impact independente, participative și periodice a efectelor extrateritoriale asupra drepturilor femeilor și a egalității de gen, care să fie realizate într-un mod imparțial, cu publicarea metodologiei și constatărilor.

Platforma de acțiune de la Beijing subliniază necesitatea de a analiza politicile fiscale din perspectivele de gen (de exemplu, cu privire la impactul lor asupra sărăciei și inegalității) și ajustarea acestora în așa fel încât să promoveze o distribuție mai echitabilă a averii, oportunităților, veniturilor, serviciilor. Mai mult decât atât, relevanța analizelor de gen este evidențiată în ceea ce privește impozitul pe venit, impozitul pe moștenire și sistemele de securitate socială, precum și în ceea ce privește dezvoltarea economică și socială.

Acordurile politice

În plus, există acorduri politice care adaugă cadrului legal al egalității de gen aferent impozitării un alt nivel. Obiectivele de dezvoltare durabilă adoptate de ONU la sfârșitul anului 2015 se aplică tuturor domeniilor politice și definesc rezultatele specifice care sunt, de asemenea, relevante pentru impozitare. Scopul privind egalitatea de gen este format din nouă obiective specifice. De exemplu: eliminarea tuturor formele de discriminare a femeilor și fetelor; recunoașterea și evaluarea muncii neremunerate și muncii casnice; asigurarea participării depline și efective a femeilor la toate nivelurile de luare a deciziilor.[103]

UE s-a angajat într-un stadiu incipient să integreze ODD-urile în cadrul legal al politicii europene și prioritățile Comisiei. Însă integrarea obiectivelor de gen în politicile fiscale se rezumă la atenția actuală asupra factorilor ce descurajează participarea femeilor în câmpul muncii. De asemenea, statele membre nu au o implementare comprehensivă care să includă egalitatea de gen în politicile fiscale.

Tendințele generale în evoluția veniturilor fiscale în statele membre ale UE

[103] Pagina web a Națiunilor Unite . Sustenable development knowledge platform [online]. [citat 10.04.2018]. Disponibil: https://sustainabledevelopment.un.org/sdg5

În ultimele decenii, politicile fiscale din Uniunea Europeană au fost influențate de raționamentele economice privind impozitarea optimă și „impozitarea pentru creștere”. Această dezvoltare a condiționat schimbări structurale multilaterale, care determină aprofundarea inegalităților în general și, afectând egalitatea de gen.

În ciuda tendințelor recente de creștere a inegalităților de venituri și de avere, aspectele de gen sunt complet neglijate în evaluările fundamentale ale politicii fiscale.

Impozitele asupra muncii constituie aproape jumătate din veniturile fiscale globale și din total. Ponderea impozitelor pe avere rămâne limitată, creșterile fiind, în principal, determinate de impozitarea bunurilor imobiliare. Ponderea impozitelor pe capital a scăzut, fiind cauzată de cotele moderate în majoritatea statelor membre. În schimb, taxa pe valoarea adăugată a câștigat din importanță.

Poverile fiscale ridicate asupra veniturilor (în special pentru grupurile cu venituri mici și medii) și pe consum, precum și pe scăderea impozitării veniturilor de capital și a veniturilor ridicate în general, implică o schimbare a sarcinii fiscale de la bărbați la femei.[104]

Pentru a sistematiza nivelul, evoluția și ponderea veniturilor fiscale în PIB la nivelul Uniunii Europene în perioada 2010-2016, se prezintă următoarea figură.

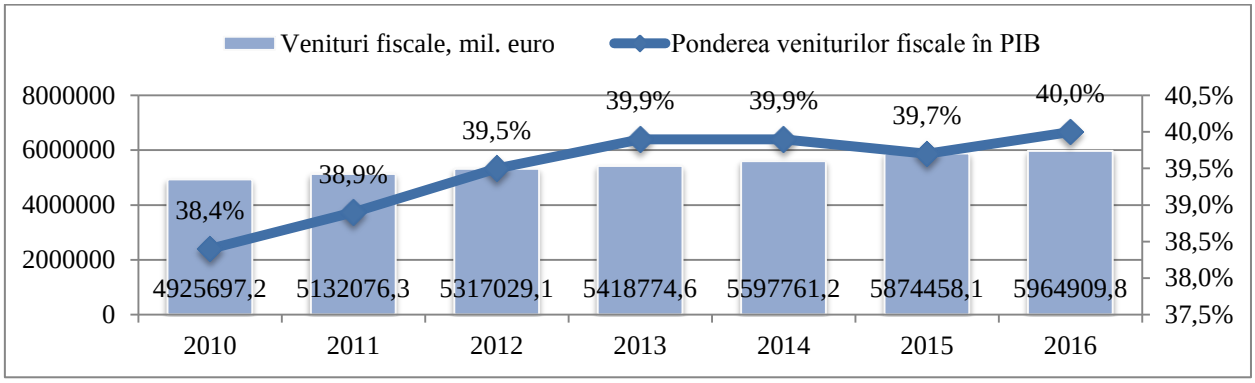

Figura 3.6. Nivelul, dinamica și ponderea veniturilor fiscale în PIB la nivelul Uniunii Europene în perioada 2010- 2016

Sursa: *Elaborat de autor în conformitate cu Eurostat* [online]. [citat 14.04.2018]. Disponibil: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_10a_taxag&lang=en

Concluzionăm că în perioada 2010-2016, în cadrul UE se atestă creșterea cotei deținute de veniturile fiscale în PIB până în anul 2014, urmând o ușoară reducere în anul 2015, urmată la rândul ei de o creștere în anul 2016. Astfel, de la 38,4 la sută în anul 2010, ponderea respectivă a atins nivelul de 40 la sută în anul 2016, fiind totodată cu 0,3 p.p. mai mare comparativ cu anul 2015.

[104] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union”, anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 10.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf

În vederea analizei ponderii veniturilor fiscale în PIB în statele membre ale UE (a se vedea anexa nr.7), se prezintă următoarea figură.

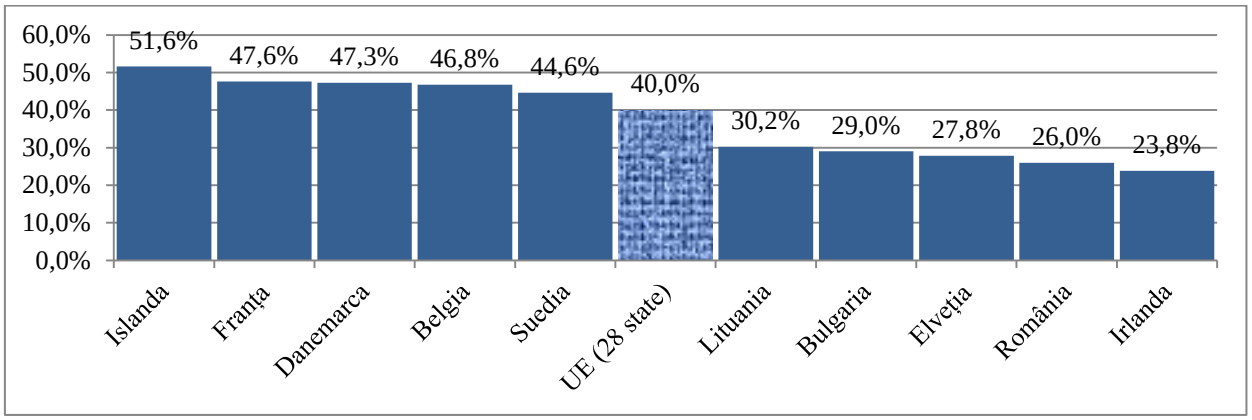

Figura 3.7. Ponderea veniturilor fiscale în PIB în statele membre ale Uniunii Europene în anul 2016

Sursa: *Elaborat de autor în conformitate cu Eurostat* [online]. [citat 14.04.2018]. Disponibil: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_10a_taxag&lang=en

Cele mai mari ponderi ale veniturilor fiscale în PIB se atestă în Islanda, Franța, Danemarca, Belgia, Suedia. În particular, cea mai mare creștere a cotei veniturilor fiscale în PIB în anul 2016 față de anul 2015 se atestă în Islanda, și anume cu circa 15,2 p.p.

Pe ultimele poziții privind ponderea veniturilor fiscale în PIB se situează Lituania, Bulgaria, Elveția, România și Irlanda. Constatăm că în România, indicatorul analizat a scăzut cu 2 p.p. în anul 2016 față de anul 2015, iat în Irlanda – cu 0,1 p.p.

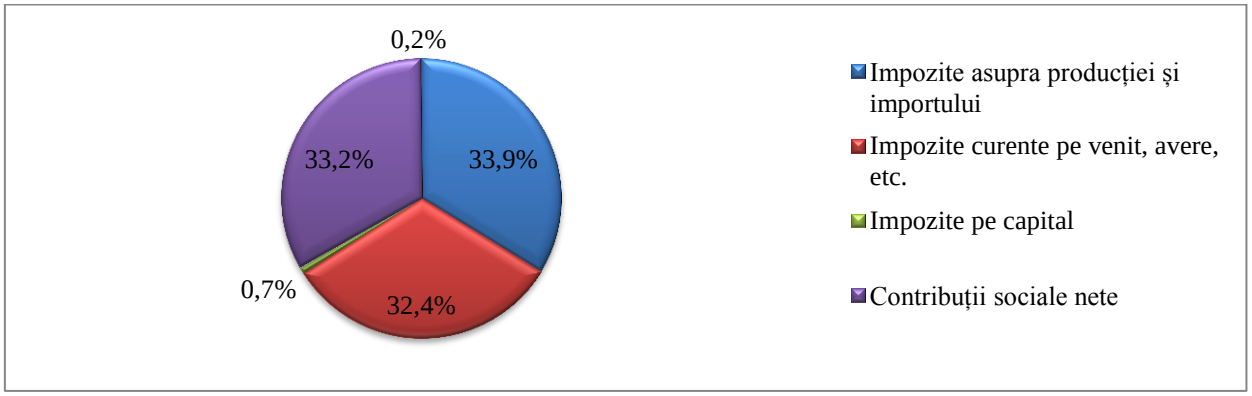

Figura 3.8. Structura veniturilor fiscale la nivelul Uniunii Europene în anul 2016

Sursa: *Elaborat de autor în conformitate cu Eurostat* [online]. [citat 14.04.2018]. Disponibil: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tax_revenue_statistics#Direct_taxes_increased_in_2016.2C_while_indirect_taxes_remained_stable_and_social_contributions_decreased

În structura veniturilor fiscale ale UE, ponderea cea mai mare de 33,9 la sută este deținută de impozitele asupra producției și importurilor.

Datorită diferitelor structuri fiscale naționale, impozitele indirecte, impozitele directe și contribuțiile sociale nete variază considerabil de la o țară la alta în ceea ce privește veniturile fiscale pe care le generează.

În UE-28, ponderea impozitelor curente pe venit, avere etc. crește ușor până la 13,0% din PIB în 2016. Acest lucru se datorează, în primul rând, creșterii impozitelor pe profiturile corporațiilor, precum și creșterii numărului de locuri de muncă (impozite pe venitul personal), mai degrabă decât a unor măsuri de impozitare.

Ponderea impozitelor pe producție și importuri în veniturile fiscale a crescut din 2010 până în 2016. Aceasta se datorează, parțial, creșterii cotelor de TVA în multe țări și introducerii unor noi impozite. Între 2014 și 2016, impozitele pe producție și pe import, în raport cu PIB-ul, au rămas stabile la 13,6%.

Cel mai important tip de impozite pe producție și import este TVA. În 2016, în UE-28, TVA a constituit aproximativ 52% din totalul impozitelor pe producție și importuri.

Cea mai mare pondere a impozitelor pe producție și importuri în raport cu PIB a fost înregistrată în Suedia (22,6%). Cea mai mică cotă a acestor impozite indirecte a fost înregistrată în Irlanda (8,7%).

Impozitele curente pe venit, avere etc., la nivelul UE-28 în 2016, în raport cu PIB-ul au fost de 13,0%. În Danemarca, acestea au constituit 30% din PIB în 2016. Raportul relativ ridicat pentru Danemarca se datorează faptului că cele mai multe cheltuieli pentru bunăstare sunt finanțate din impozitele pe venit și, prin urmare, cifrele pentru contribuțiile sociale nete sunt foarte scăzute în comparație cu alte țări.

Impozitul pe veniturile persoanelor fizice

Aspectele de gen ale impozitării sunt cele mai evidente în cazul impozitării veniturilor persoanelor fizice. Sistemele de impozitare cu cotă fixă, care de cele mai multe ori au cote fixe ridicate, pot afecta femeile ca salariați cu venituri mai mici.

Actualmente, există o distribuire inegală a veniturilor și averii între bărbați și femei. Astfel, tendința de eliminare a cotelor progresive de impozitare are un impact negativ asupra egalității de gen, deoarece cotele progresive de impozitare diminuează inegalitatea de venituri și avere.[105]

Analizând sistemele de impozitare ale statelor europene, constatăm că majoritatea aplică cote progresive de impozitare a veniturilor persoanelor fizice (a se vedea mai multe detalii în anexa nr.3).

[105] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 10.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf

Astfel, tabelul următor reflectă clasificarea statelor europene după modalitatea de impozitare a veniturilor persoanelor fizice (cotă unică sau cote progresive).

Tabelul 3.1.

ANALIZA PRACTICILOR EUROPENE PRIVIND IMPOZITAREA VENITURILOR PERSOANELOR FIZICE

Nr. d/o	Impozitarea veniturilor persoanelor fizice	Statele europene
1	Cote progresive	Austria, Belgia, Cipru, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Islanda, Irlanda, Italia, Luxembourg, Malta, Olanda, Polonia, Portugalia, Slovacia, Slovenia, Spania, Suedia, Marea Britanie
2	Cotă unică	Bulgaria, Cehia, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, România.

Sursa: *Elaborat de autor în baza informațiilor disponibile pe pagina web https://europa.eu* [online]. [citat 11.04.2018]. Disponibil: https://europa.eu/youreurope/citizens/work/taxes/income-taxes-abroad/index_en.htm

Analiza practicilor de impozitare a veniturilor persoanelor fizice în ceea ce privește aplicarea cotelor progresive sau a cotelor unice de impozitare demonstrează că, din 27 de state analizate, 20 aplică cote progresive și doar 7 aplică cota unică de impozitare.

Totodată, constatăm că în 15 state se utilizează sisteme de impozitare a veniturilor persoanelor fizice care presupun aplicarea a mai mult de 2 tranșe de venit impozabile, în 5 state se aplică 2 tranșe de venit impozabile.

De asemenea, se remarcă faptul că în Luxembourg se aplică cote progresive asupra a 23 de tranșe de venit impozabile, fapt ce se apreciază pozitiv din punct de vedere a egalității de gen.

În același timp, sistemele progresive de impozitare a veniturilor din salariu în multe țări prevăd cote ridicate, astfel, afectând în special femeile. În patru state membre care impozitează în mod progresiv veniturile persoanelor fizice, prima cotă de impozitare este mai mare de 20% (Belgia 25%, Grecia 22%, Islanda 22,5%, Italia 23%). Atfel, impozitarea muncii impune o povară fiscală considerabilă asupra persoanelor cu venituri mici, care de obicei sunt femei.

Un alt model de impozitare a veniturilor s-a dezvoltat într-o serie de foste țări europene socialiste, începând cu mijlocul anilor 1990 - în statele baltice. În aceste țări, sistemul global de impozitare a venitului a fost înlocuit cu sisteme de impozitare cu cotă fixă pentru toate tipurile de venituri la un nivel relativ scăzut. Aceste cote fixe variază de la 10% în Bulgaria la 15% în Cehia, Ungaria și Lituania, 16% în România, 20% în Estonia, 23% în Letonia. Prin acordarea scutirilor personale, sistemele de impozitare a veniturilor cu cotă fixă au un efect progresiv indirect de distribuire, care, totuși, rămâne destul de limitat în comparație cu sistemele progresive de impozitare a veniturilor.

În primul rând, în ceea ce privește efectele distributive ale impozitului pe venit, se menționează că un sistem fix de impozitare a venitului are o capacitate foarte limitată de a

diminua distribuția inegală a veniturilor între bărbați și femei. În al doilea rând, influența unui sistem fix de impozitare a veniturilor depinde în mod esențial de nivelul cotei unice de impozitare. Astfel, cotele unice de impozitare care sunt mai mari de 20% (ca în Estonia și Letonia) ar putea afecta stimulentele de muncă pentru salariații secundari.

Contribuțiile de asigurări sociale sunt relevante din punct de vedere al perspectivei de gen, datorită impactului lor de distribuție. În general, acestea presupun cote fixe, și, prin urmare, impun o povară fiscală substanțială în cazul veniturilor mici. Astfel, acestea contribuie semnificativ la majorarea poverii fiscale pentru femeile angajate, precum și pentru persoanele cu venituri mici. Există țări în care este stabilită o limită superioară a veniturilor după care nu se achită contribuții, însă de lucrul dat beneficiază bărbații, deoarece ei fac parte din grupurile cu venituri mari. În general, contribuțiile de asigurări sociale diminuează sau neutralizează impactul redistributiv al impozitării progresive.

Sistemele fiscale care prevăd impozitarea în comun a veniturilor familiale au implicații de gen evidente. Acestea creează inegalitate de gen. Femeile obțin venituri mai mici decât bărbații, însă odată ce venitruile sunt impozitate în comun, sarcina fiscală suportată de femei este mai mare. Numărul de țări care aplică sistemul de impozitare comună este în scadere. Sistemele privind impozitarea venitului în mod individual sunt susținute de Comisia Europeană.

Conform unui studiu recent (2016), cinci din cele 28 de state membre ale UE (Germania, Luxemburg, Portugalia, Irlanda și Franța) aplică modelul comun de impozitare a veniturilor, utilizând gospodăria ca unitate fiscală. Patru state membre (Spania, Estonia, Malta și Polonia) au un sistem voluntar, oferind posibilitatea cuplului să aleagă sistemul comun sau individual de impozitare. Totodată, studiul conchide că în UE numai Suedia și Finlanda are un sistem strict individualizat de impozitare a veniturilor.[106]

O altă problemă este impactul impozitării asupra participării femeilor pe piața muncii. Reformele fiscale nu au fost îndreptate spre încadrarea în câmpul muncii a femeilor în ultimele decenii. În particular, există prevederi fiscale care creează „capcane" fiscale pentru salariații secundari (predominant femei), dar sunt și o mulțime de prevederi fiscale care susțin actuala distribuție inegală a muncii remunerate și neremunerate sau determină creșterea diferențelor de gen în ceea ce privește veniturile, sărăcia, securitatea persoanelor în vârstă, averea.[107]

[106] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 10.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf
[107] Ibidem.

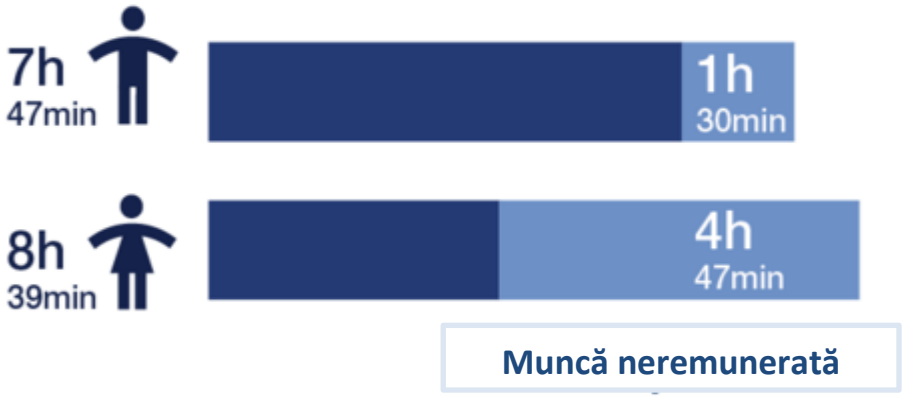

Figura 3.9. O zi de muncă pentru bărbați și femei

Sursa: Global Gender Gap Index 2016. World Economic Forum. [online]. [citat 03.04.2018]. Disponibil: https://www.weforum.org/agenda/2017/09/gender-equality-it-starts-with-data

Eliminarea obstacolelor fiscale legate de încadrarea în câmpul muncii a femeilor și a inegalităților privind distribuția muncii remunerate și neremunerate rămâne unul dintre cele mai importante obiective în domeniul impozitării. Fără sporirea eforturilor pentru eliminarea inactivității legate de impozite la nivelul statelor membre ale UE, egalitatea de gen nu va fi atinsă.

Suedia a înlocuit cu succes modelul comun de impozitare cu sistemul de impozitare individuală în anul 1971 cu efecte pozitive asupra ocupării femeilor. Concomitent, atunci când analizăm transformarea suedeză la un sistem de impozitare individuală pură este important să se menționeze că aceasta a fost însoțită de reforme ale politicii familiale. Astfel, costurile suportate de femei pentru îngrijirea copiilor prin munca neremunerată au fost înlocuite prin introducerea serviciilor publice de îngrijire și serviciilor generale pentru bunăstarea copiilor.

Încadrarea în câmpul muncii a femeilor este influențată de costurile pentru îngrijirea copiilor, care pot fi văzute ca o impozit indirect.

Povara fiscală ridicată pentru salariații secundari în majoritatea statelor membre ale UE rămâne unul din principalele elemente care descurajează femeile să participe pe piața muncii, adesea fiind cauzat de prevederile comune privind impozitele și prestațiile și costurile pentru îngrijirea copiilor. Aproape toate sistemele fiscale naționale cuprind numeroase prevederi comune care influențează deciziile aferente muncii remunerate și neremunerate.[108]

Impozitul pe venitul persoanelor juridice

Unul din puținele exemple de analiză sub aspect de gen a impozitului pe profit în Europa este cel realizat de Women´s Budget Group din Marea Britanie.

[108] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 02.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf

În primul rând, femeile beneficiază mai puțin de pe urma reducerii impozitului pe profit decât bărbații, în condițiile în care femeile sunt puțin prezente în grupul proprietarilor de afaceri și acționarilor. Datorită ponderii mici a femeilor în consiliile de administrare (în aprilie 2016, femeile reprezentau circa 23,3% din membrii consiliilor de administrare a celor mai mari companii cotate la bursă înregistrate în țările UE) și printre managerii de rang înalt, femeile beneficiază mai puțin de reducerile aferente impozitului pe profit.

În al doilea rând, facilitățile fiscale care se acordă întreprinderilor și proprietarilor de afaceri pot implica efecte diferențiate de gen, dacă cota de participare a femeilor într-un anumit subgrup de întreprinderi diferă de cea bărbaților. De exemplu, facilitățile fiscale pentru antreprenori începători, printre care femeile sunt puțin prezente. De asemenea, un rol important îl au mărimea firmei și profitabilitatea, deoarece de îndemnizații fiscale nu beneficiază firmele care sunt prea mici pentru a plăti impozite. Datele pentru Marea Britanie demonstrează că, în mediu, afacerile deținute de femei sunt mai mici decât cele deținute de bărbați. De aceea, facilitățile fiscale pot majora diferențele existente între bărbați și femei în ceea ce privește crearea de noi întreprinderi.

În al treilea rând, impozitul pe profit poate avea efecte asupra angajaților. Una din cele mai discutate probleme în teoria fiscală este „cine suportă povara fiscală aferentă impozitului pe profit". Totuși, dovezile empirice recente demonstrează că o parte semnificativă a poverii fiscale aferente impozitului pe profit este suportată de angajați sub forma salariilor reduse. În acest context, impactul de gen depinde de ponderea angajaților bărbați și femei, care poate să difere în dependență de mărimea companiei și sectorul industrial.[109]

Impozitele pe proprietate și avere

Impozitele pe proprietate și avere rămân scăzute în întreaga Uniune Europeană. În afară de faptul că impozitarea veniturilor din proprietate și facilităților fiscale pentru bunurile imobiliare este slab studiată, lipsește de asemenea și studierea empirică comprehensivă a impactului de gen al acestora. Diferențele de gen privind impozitele pe proprietate devin din ce în ce mai importante în literatura de specialitate, dar necesită o cercetare mai amplă.

Taxa pe valoarea adăugată

În Suedia, s-a realizat o reforma fiscală cuprinzătoare în 1991, care a presupus o trecere de la impozitele pe veniturile forței de muncă la TVA. Experiența suedeză rezultată din reforma dată a confirmat faptul că o creștere a TVA pentru serviciile care substitute munca casnică, cum ar fi servicii de curățenie și de restaurant, face în așa fel încât, lucrul casnic (realizat de femei) să

[109] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 02.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf

aibă un cost mai mic decât prețul pe piață. Respectiv, pentru multe gospodării cu venituri reduse, este mai convenabil să producă aceste servicii desinestătător decât să le cumpere de pe piață.[110]

Facilitățile fiscale

Facilitățile fiscale se referă la măsurile fiscale care se abat de la impozitarea standard a veniturilor personale. Acestea sunt utilizate pe scară largă în cazul impozitării veniturilor persoanelor fizice, dar și în cazul impozitelor asupra veniturilor persoanelor juridice și impozitelor de consum. Facilitățile fiscale reduc baza de impozitare sau obligația fiscală având ca scop crearea de stimulente fiscale pentru anumite aspecte economice, sociale sau de mediu. Acestea pot lua diverse forme, cum ar fi scutirile de taxe, indemnizațiile, reducerea bazei de impozitare, reducerea datoriei fiscale, dar și scăderea ratelor de impozitare pentru veniturile din anumite surse.

Principalele facilități fiscale din sistemele de impozitare a venitului persoanelor fizice în statele membre ale UE sunt deducerile legate de muncă, pensii, locuințe, contribuții la asigurările sociale, îngrijirea copiilor.

Facilitățile fiscale sunt tot mai discutate în contextul consolidării fiscale, deoarece acestea pot reduce în mod semnificativ valoarea veniturilor fiscale. De exemplu, creditele fiscale aferente impozitului pe venitul persoanelor fizice în Cehia au costat mai mult decât veniturile colectate prin intermediul sistemului de impozitare a venitului persoanelor fizice. De asemenea, veniturile pierdute ca urmare a cotelor de impozitare sau creditelor fiscale depășesc 10% din totalul veniturilor fiscale din Danemarca, Germania și Spania. De asemenea, se pare că facilitățile fiscale existente sunt deseori ineficiente, deoarece nu dau efectele pe care se presupune că le vor realiza.

Analiza impactului de gen aferent facilităților fiscale este complexă, deoarece rezultatele depind de scopul măsurii specifice și al proiectului. Cercetările existente, bazate pe datele dezagregate pe sexe, indică faptul că adesea femeile beneficiază mai puțin. Diferențele sunt legate de scopul și modul de elaborare a facilităților fiscale. De exemplu, prevederile fiscale referitoare la ocuparea forței de muncă, cum ar fi scutirile de taxe pentru suplimentele salariale sau ore suplimentare, cheltuieli pentru călătoriile în străinătate sunt mai des folosite de angajații de sex masculin decât de angajații de sex feminin, deoarece deducerile corespund mai mult tiparelor de angajare ale bărbaților.

Cercetările din Germania indică faptul că facilitățile pentru suplimentele salariale sau planurile de pensie prevăzute de angajator care permit scutiri de taxe, tind să fie mai mult

[110] Studiul „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. [online]. [citat 02.04.2018]. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf

specifice pentru sucursalele și companiile dominate de bărbați. Unul dintre motive este încheierea contractelor respective în sucursalele dominate de bărbați.

Anumite facilități fiscale oferă beneficii financiare mai mari contribuabililor cu venituri mai mari. Având în vedere diferențele de încadrare în câmpul muncii și veniturile bărbaților și femeilor, este evident că femeile beneficiază mai puțin de facilitățile fiscale.

Privilegiile fiscale pentru orele suplimentare creează elemente de descurajare pentru o distribuție mai echitabilă a muncii remunerate și neremunerate. În schimb, creditele fiscale sau deducerile pentru cheltuielile de îngrijire a copiilor pot compensa unele costuri pentru munca casnică neremunerată și, astfel, contribuind la eliminarea obstacolelor pentru o distribuție mai echitabilă a muncii plătite și neplătite.

Un alt exemplu sunt indemnizațiile fiscale individuale, deducerile fiscale și creditele fiscale pentru pensiile suplimentare, destinate să creeze stimulente pentru a investi în garanția suplimentară pentru limită de vârstă.

În Germania, femeile adesea nu au acces la acest tip de prestații fiscale, deoarece angajatorii prevăd mai rar planuri de pensii în sectoarele de ocupare a forței de muncă dominate de femei și în firmele mici. În plus, bărbații au tendința să deducă cheltuieli mai mari, cauzate de venituri mai mari. Astfel, facilitățile aferente fondurilor de pensii suplimentare pot contribui, prin urmare, la o creștere a decalajelor existente între femei și bărbați în materie de pensii.

3.2. Direcțiile strategice de dezvoltare a abordării integratoare a egalității de gen în politicile publice din Republica Moldova

Integrarea dimensiunii de gen implică o metodologie de aplicare a aspectelor de gen la nivel de strategii, politici, programe, proiecte. Aceasta se referă la realizarea continuă a unei analize a efectelor acestor strategii, politici şi programe asupra femeilor și bărbaților, înainte de luarea oricăror decizii. Integrarea dimensiunii de gen în politicile publice presupune evaluarea sistematică a nevoilor și priorităților femeilor și bărbaților şi abordarea inegalităţilor existente în documentele de politici, astfel încât rezultatele să aibă un impact pozitiv asupra situaţiei lor.[111]

În general, din perspectiva nivelului de integrare a dimensiunii de gen, există 3 tipuri de politici.

[111] Analiza *„De ce nu am redus inegalitățile de gen? Indexul integrării dimensiunii de gen în politicile publice 2013-2016”*, realizată de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare. [online]. [citat 20.04.2018]. Disponibil: http://www.progen.md/files/3229_index__dimensiunea_de_gen_in_politici_2013-2016.pdf

Tabelul 3.2.

TIPURILE DE POLITICI EXISTENTE DIN PERSPECTIVA NIVELULUI DE INTEGRARE A DIMENSIUNII DE GEN ŞI CARACTERISTICA ACESTORA

Nr. d/o	Tipuri de politici	Caracteristica
1	Politici insensibile la gen (gender blind policies)	Ignoră rolurile, responsabilităţile şi capacităţile diferite ale femeilor şi bărbaţilor, determinate social. Se bazează pe informaţiile derivate din activităţile bărbaţilor şi/sau pleacă de la premisa că persoanele afectate de politică au aceleaşi nevoi şi interese.
2	Politici neutre din punctul de vedere al genului (gender neutral policies)	Nu se adresează în mod specific nici bărbaţilor, nici femeilor şi pleacă de la premisa că au aceleaşi efecte şi pentru femei şi pentru bărbaţi. La o examinare mai atentă, de cele mai multe ori, acestea sunt politici insensibile la gen.
3	Politici sensibile la gen (gender sensitive policies)	Recunosc diferenţele de gen şi tratează în mod egal nevoile şi interesele femeilor şi bărbaţilor.

Sursa: *Elaborat de autor în baza analizei „De ce nu am redus inegalităţile de gen? Indexul integrării dimensiunii de gen în politicile publice 2013-2016", realizată de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare.* [online]. [citat 20.04.2018]. Disponibil: http://www.progen.md/files/3229_index__dimensiunea_de_gen_in_politici_2013-2016.pdf

Politicile sensibile la gen, la rândul lor sunt de 2 tipuri.

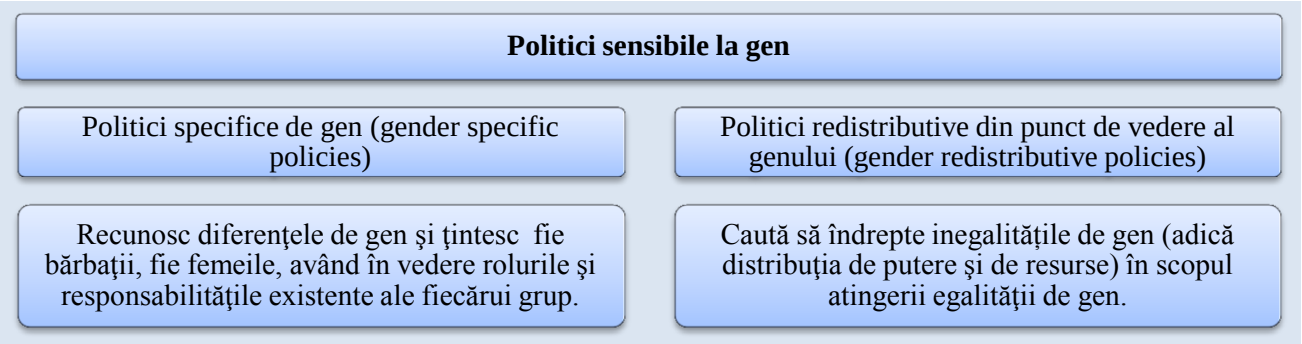

Figura 3.10. Tipurile de politici sensibile la gen și caracteristica acestora

Sursa: *Elaborat de autor în baza analizei „De ce nu am redus inegalităţile de gen? Indexul integrării dimensiunii de gen în politicile publice 2013-2016", realizată de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare.* [online]. [citat 20.04.2018]. Disponibil: http://www.progen.md/files/3229_index__dimensiunea_de_gen_in_politici_2013-2016.pdf

Politicile publice sensibile la gen sunt cele care asigură un impact echitabil la nivelul întregii populații afectate de măsurile politicii, fiind cele mai eficiente, deoarece nu produc decalaje. Mai mult, acestea chiar pot ameliora decalajele existente și, respectiv, pot îmbunătăți viața cetățenilor în mod durabil.[112]

În conformitate cu analiza realizată de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, media nivelului de integrare a dimensiunii de gen în politicile publice din 2015-2016 a fost de 0,88 puncte. Luând în considerare faptul că punctajul maximal este de 4 puncte, media 0,88 este una foarte mică, demonstrând un nivel redus de integrare a dimensiunii de gen în politicile publice.

[112] Analiza *„De ce nu am redus inegalităţile de gen? Indexul integrării dimensiunii de gen în politicile publice 2013-2016", realizată de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare.* [online]. [citat 20.04.2018]. Disponibil: http://www.progen.md/files/3229_index__dimensiunea_de_gen_in_politici_2013-2016.pdf

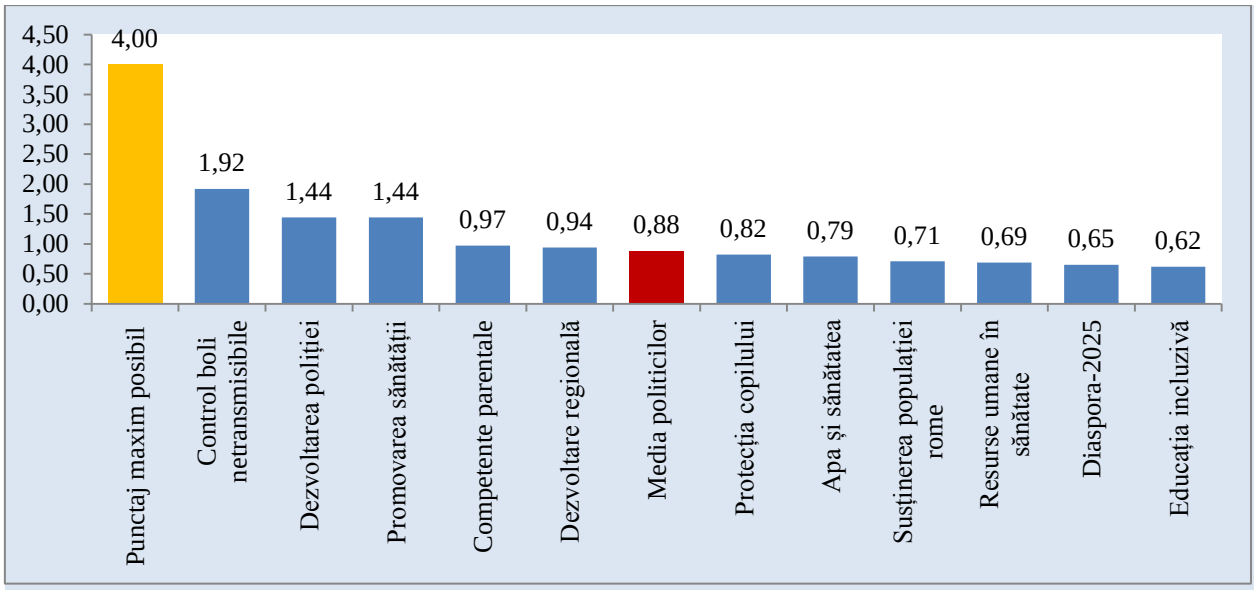

Figura 3.11. Mediile de integrare a dimensiunii de gen în politicile publice, 2015-2016

Sursa: *Elaborat de autor în baza datelor prezentate în analiza „De ce nu am redus inegalitățile de gen? Indexul integrării dimensiunii de gen în politicile publice 2013-2016", realizată de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare.* [online]. [citat 20.04.2018]. Disponibil: http://www.progen.md/files/3229_index__dimensiunea_de_gen_in_politici_2013-2016.pdf

În conformitate cu rezultatele analizei, din 13 politici evaluate, 8 se află la un nivel incipient, iar 5 – la nivel intermediar de integrare a dimensiunii de gen.

Figura prezentată demonstrează că 10 politici nu ating nivelul 1 de integrare a dimensiunii de gen. Se evidențiază doar 3 excepţii în acest sens, și anume: Planul național de acțiuni pentru anii 2016-2020 privind implementarea Strategiei naționale de prevenire și control al bolilor netransmisibile pe anii 2012-2020, având o medie de 1,92 (aproape de nivelul consolidat), Programul național de promovare a sănătății pentru anii 2016-2020 și Strategia de dezvoltare a Poliției pentru anii 2016-2020, ambele având media de 1,44 (nivel intermediar de integrare a dimensiunii de gen). Nici una dintre politici nu se află la un nivel consolidat de integrare a dimensiunii de gen. Acest lucru este îngrijorător, ținând cont de faptul că o parte dintre acestea abordează domenii unde aspectele de gen au o importanță fundamentală.

În Raportul privind Indexul global al egalității de gen pentru anul 2017, elaborat de Forumul Economic Mondial, se menționează că Moldova continuă progresul său puternic de mai mulți ani în ceea ce privește numărul femeilor politicieni, înalți oficiali și manageri, precum și pe deplin își diminuează diferențele de gen în ceea ce privește sănătatea și supraviețuirea.

Pentru a putea vedea evoluția Indexului global al egalității de gen și a subindicilor aferenți acestuia în Republica Moldova, se prezintă următoarea figură.

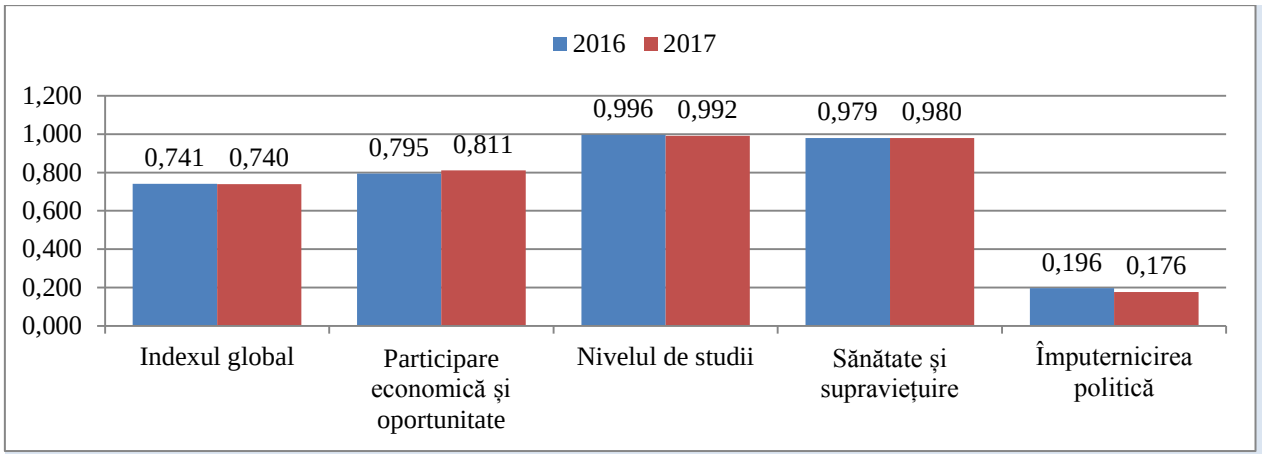

Figura 3.12. Indexul global al egalității de gen și subindicii aferenți acestuia, 2016-2017

Sursa: *Elaborat de autor în baza datelor prezentate în Rapoartele privind Indexul global al egalității de gen pentru anul 2016 și 2017, elaborate de Forumul Economic Mondial.* [online]. [citat 20.04.2018]. Disponibil: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf

Conform Indexului global al egalității de gen, în anul 2017, Moldova s-a plasat pe poziția 30 din 144 de state evaluate. Astfel, țara noastră se plasează cu o poziție mai sus decât Belgia, cu 28 de poziții mai sus decât România și cu tocmai 31 poziții mai sus decât Ucraina. Concomitent, se remarcă faptul că în anul 2017, primele 3 poziții în ceea ce privește indicatorul nominalizat sunt ocupate de Islanda (0,878), Norvegia (0,830) și Finlanda (0,822).

Indexul global al egalității de gen s-a redus nesemnificativ în anul 2017 față de anul 2016. Astfel, dacă în anul 2016, țara noastră avea un index al egalității de 0,741 (poziția 26 din 144 state), atunci în anul 2017, acestea era de 0,740 (poziția 30 din 144 state).

Se observă o îmbunătățire a situației în următoarele aspecte:

- participarea economică și oportunitatea, astfel încât subindicele aferent domeniului dat a crescut de la 0,795 la 0,811 (de la poziția 15 la poziția 11). Rezultatul pozitiv menționat se datorează atât programelor de susținere a femeilor în antreprenoriat, implementate cu suportul partenerilor pentru dezvoltare[113], precum și măsurilor întreprinse în economie în ultimii ani[114].

- sănătatea și supraviețuirea, astfel încât subindicele a crescut de la 0,979 la 0,980 (de la poziția 40 la poziția 1). În paralel, subindicii s-au redus în următoarele domenii: nivelul de studii (de la poziția 52 la poziția 66) și împuternicirea politică (de la poziția 58 la poziția 72).

[113] Programul „Femei în afaceri" implementat de BERD în țările Parteneriatului Estic. http://dcfta.md/ue-si-berd-sporesc-sprijinul-acordat-imm-urilor-si-femeilor-antreprenoare-din-tarile-parteneriatului-estic Programul pentru Atragerea Remitențelor în Economie (PARE1+1) http://odimm.md/menu-types/despre-program.html Fondul de Garantare a Creditelor (FGC) http://finantare.gov.md/ro/content/fondul-de-garantare-creditelor Programul național de Abilitare Economică a Tinerilor (PNAET) http://www.odimm.md/ro/instruiri/instruiri-pnaet.html Programul „Abilitarea economică a femeilor prin creșterea oportunităților de angajare în câmpul muncii în Republica Moldova, UN WOMEN; http://www.anofm.md/ru/node/300 ș.a.

[114] Capitolul „Prioritatea VII-a „Dezvoltarea antreprenoriatului feminin în Republica Moldova" din Strategia de Dezvoltare a Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii 2012-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.685 din 13 septembrie 2012; „Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020", aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.409 din 4 iunie 2014; instituirea Consiliului de coordonare a dezvoltării antreprenoriatului feminin în Republica Moldova prin Ordinul ministrului Economiei nr.89 din 04.05.2015; Art.5 (h) cu privire la ajutorul pentru înființarea de întreprinderi de către femeile antreprenor din Legea nr.139 din 15.06.2012 cu privire la ajutorul de stat; Hotărârea Consiliului Concurenței nr.7 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul pentru înființarea de întreprinderi de către femeile antreprenor.

La 28 aprilie 2017, prin Hotărârea Guvernului nr.259 a fost aprobată Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021. Aceasta are drept scop cultivarea respectului față de rolul legii în realizarea protecției drepturilor omului, asigurării valorilor unui stat de drept, creșterii economice și durabilității societății în general (a se vedea anexa nr.8).

Comisia Europeană, în anul 2016, a adoptat Angajamentul strategic pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați 2016-2019, care urmărește punerea în aplicare a unui cadru coerent pentru politicile privind egalitatea de gen în statele membre (a se vedea anexa nr.9).

În acest sens, se prezintă o analiză comparativă a priorităților Angajamentului strategic pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați 2016-2019 elaborat de Comisia Europeană și a celor din Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021.

Tabelul 3.3.

ANALIZA COMPARATIVĂ A PRIORITĂȚILOR ANGAJAMENTULUI STRATEGIC PENTRU EGALITATEA DE ȘANSE ÎNTRE FEMEI ȘI BĂRBAȚI 2016-2019 ȘI A CELOR DIN STRATEGIA PENTRU ASIGURAREA EGALITĂȚII ÎNTRE FEMEI ȘI BĂRBAȚI 2017-2021

Nr. d/o	Comisia Europeană	Republica Moldova
	Angajamentului strategic pentru egalitatea șanse între femei și bărbați 2016-2019	Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021
1	Creșterea gradului de participare a femeilor pe piața forței de muncă și independența economică egală pentru femei și bărbați.	Asigurarea abordării complexe a egalității între femei și bărbați.
2	Reducerea diferenței de remunerare, de câștiguri și de pensii între femei și bărbați și, prin urmare, combaterea sărăciei în rândul femeilor.	Armonizarea legislației naționale la standardele europene privind plățile egale pentru muncă de valoare egală. Modificarea și armonizarea cadrului normativ privind politicile de asigurări sociale echitabile pentru femei și bărbați.
3	Promovarea egalității în procesul decizional.	Consolidarea mecanismelor instituționale și legale cu privire la promovarea femeilor în procesul de luare a deciziilor.
4	Combaterea violenței bazate pe gen și protejarea și sprijinirea victimelor.	Combaterea stereotipurilor în societate și promovarea comunicării nonviolente.

Sursa: *Elaborat de autor conform Strategiei pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021* . [online]. [citat 21.04.2018]. Disponibil: http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=370442&lang=1 și *Angajamentului strategic pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați 2016-2019.* [online]. [citat 21.04.2018]. Disponibil: https://eeas.europa.eu/delegations/un-rome_is/25623/Strategic%20Engagement%20for%20Gender%20Equality%202016-2019

Ca urmare a analizei o analiză comparative a priorităților Angajamentului strategic pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați 2016-2019 elaborat de Comisia Europeană și a celor din Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021, se constată următoarele:

- unul din obiectivele Angajamentului european este „atingerea obiectivului UE de 75% femei și bărbați încadrați în muncă în 2020 și reducerea decalajului de încadrare în muncă pentru

femei". Strategia R.Moldova, deși face referire la acest indicator, nu cuprinde prevederi referitoare la realizarea acestuia.

- ambele documente pledează pentru împărțirea echilibrată a muncii casnice. Angajamentul european prevede „o împărțire mai echilibrată între femei și bărbați a timpului alocat responsabilităților casnice și îmbunătățirea posibilităților de echilibrare a responsabilităților profesionale și familiale". Strategia R. Moldova prevede „îmbunătățirea cadrului de politici destinate familiilor cu copii în vederea asigurării implicării echitabile a părinţilor în creşterea şi educarea copiilor".

- ambele acte se orientează spre reducerea diferenței de remunerare, însă Angajamentul european conține obiectivul privind creșterea numărului total de ore de muncă al femeilor, pe când Strategia R. Moldova – nu.

- Angajamentul strategic european include un obiectiv specific care presupune „furnizarea de servicii de îngrijire pentru 33% din copiii cu vârste sub 3 ani și pentru 90% din copiii de peste 3 ani și până la vârsta de școlarizare obligatorie". Strategia națională, deși cuprinde prevederi aferente subiectului dat, acestea sunt de ordin general, precum „creșe create și funcționale la nivel de întreprinderi".

- Angajamentul strategic european prevede „continuarea eforturilor de a îmbunătăți echilibrul de gen în pozițiile de conducere în sectorul economic, în special în rândul directorilor neexecutivi ai societăților cotate la bursă (cel puțin 40 % din sexul subreprezentat)". Strategia națională nu conține prevederi aferente pozițiilor de conducere în sectorul economic. Este de remarcat faptul că Legea cu privire la asigurarea egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi nr.5 din din 09.02.2006 prevede că „partidele politice sînt obligate să contribuie la asigurarea egalităţii de drepturi şi de şanse între membrii săi femei şi bărbaţi, respectînd o cotă minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe".

- Ambele strategii pun accentul pe sensibilizarea opiniei publice, încurajarea schimbării de atitudine și promovarea prevenirii violenței.

Demersurile pe care le realizează Republica Moldova, începute odată cu proclamarea independenţei, legate de armonizarea legislaţiei naţionale la standardele internaţionale şi europene, prevederile comunitare referitoare la egalitatea de şanse şi de tratament egal pentru femei şi bărbaţi sunt considerabile, dar nicidecum suficiente.[115]

Pe parcursul ultimilor două decenii, atât la nivel național, cât și internațional, au fost asumate o serie de angajamente semnificative în vederea sporirii participării femeilor la procesul

[115] D. TERZI-BARBĂROȘIE. *Participarea femeilor la viața publică și politică în Republica Moldova: raport elaborat în cadrul Parteneriatului Estic de Facilitare al Consiliului Europei.*Chișinău: 2013. Disponibil: https://rm.coe.int/1680599098

decizional. Angajamentele Guvernului Republicii Moldova pentru promovarea egalității de gen sunt explicit formulate în Programul Guvernului, în prevederi specifice din cadrul legal, fiind implementate prin intermediul mecanismelor instituționale naționale care funcționează destul de eficient.

Egalitatea de gen este, în primul rând, un drept fundamental. Femeile au dreptul la o viață demnă și liberă, au dreptul de a-și valorifica potențialul lor, fără constrângeri, precum și dreptul de a se bucura de șanse egale în orice domeniu de activitate. Participarea egală a femeilor la procesul decizional este o precondiție esențială pentru creșterea economică a țării și consolidarea democrației în Republica Moldova. Din acest considerent, se recomandă ca politicile publice să prevadă măsuri de responsabilizare din perspectiva de gen, dar și sprijin bugetar; contribuțiile partenerilor internaționali de dezvoltare sunt foarte apreciate, însă sprijinul financiar al statului este unul absolut necesar în promovarea politicilor sensibile la gen.

Chiar dacă în ultimii ani subiectul sporirii participării femeilor în politică și procesele decizionale în Republica Moldova a beneficiat de o atenție deosebită, participarea deplină a femeilor în structurile de putere și de luare a deciziilor este destul de redusă în comparație cu media mondială. Femeile rămân să fie sub-reprezentate în structurile superioare de luare a deciziilor, la nivel național și raional. Abilitarea politică a femeilor este o strategie fundamentală pentru dezvoltarea țării, motiv pentru care este o stringență adoptarea unor măsuri pentru îmbunătățirea cadrului legislativ în scopul creșterii participării femeilor în viața politică.

Mobilizarea femeilor din sfera politică este un instrument necesar pentru o mai bună reprezentare a preocupărilor, nevoilor și intereselor femeilor (de ex. constituirea alianțelor sau Grupul Femeilor Parlamentare, consolidarea platformelor de comunicare și colaborare în rândul femeilor politiciene; dintre femeile din Guvern/Parlament și femeile din societatea civilă; dintre politiciene și alegătoare; dintre deputate/ministre și sectorul privat).

Femeile din Republica Moldova continuă să se confrunte cu o serie de obstacole în calea participării lor la viața publică și politică – discriminare în societate și în partidele politice, barierele sociale, economice și culturale. Astfel, rolul și influența educației și mass-media trebuie să sporească în vederea promovării unei bune guvernări sensibile la dimensiunea de gen și îmbunătățirii reprezentării sociale cu privire la participarea politică a femeilor (de ex., revizuirea curriculei școlare, în vederea considerării nu doar a rolului reproductiv al femeilor, dar și a celui productiv).

Atitudinile tradiționale și barierele culturale sunt printre cele mai dificil de eliminat, iar organizațiile non-guvernamentale constituie o forță importantă în modelarea atitudinilor culturale. Sprijinul familiei și al comunității sunt factori determinanți pentru participarea și

succesul femeilor în politică. De aceea, se recomandă implementarea unor activități specifice care vizează schimbarea culturii, precum furnizarea programelor de formare axate pe adoptarea atitudinilor anti-discriminatorii. E necesar ca organizațiile societății civile să desfășoare diverse activități de advocacy și lobby pentru femei, în vederea considerării nevoilor și intereselor femeilor la nivelul politicilor publice.

Integrarea dimensiunii de gen în reformele guvernamentale este un pas important în consolidarea egalității de gen. Este importantă realizarea majorării numărului de femei în funcții de conducere, precum și susținerea în poziții de conducere a acelor persoane - bărbați și femei - care sunt dedicați si angajați plenar în promovarea egalității de gen în Republica Moldova.[116]

Concluzie: Chiar dacă în Republica Moldova există un cadru legislativ menit să asigure egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi în sfera politică, economică, socială, culturală, totuși se atestă lacune la acest capitol. În pofida angajamentelor politice de realizare a egalității de șanse, nu întotdeauna se observă conștientizarea faptului că politicile publice au relevanță mai mică sau mai mare de gen.

[116] D. TERZI-BARBĂROȘIE. *Participarea femeilor la viața publică și politică în Republica Moldova: raport elaborat în cadrul Parteneriatului Estic de Facilitare al Consiliului Europei.*Chișinău: 2013. Disponibil: https://rm.coe.int/1680599098

Concluzii și recomandări

În conformitate cu informațiile prezentate în CAPITOLUL I, concluzionăm:

1. Conceptul de „gender mainstreaming" sau abordare integratoare a egalității de gen presupune includerea aspectului de gen în cadrul tuturor programelor și politicilor, atât până la luarea unor decizii, cât și ca urmare a aplicării lor, în vederea analizării consecințelor acestora asupra bărbaților și femeilor. Este necesar şi important ca politica egalităţii dintre femei şi bărbaţi să se fundamenteze pe o analiză statistică comprehensivă a situaţiei femeilor şi bărbaţilor în diferite domenii ale vieţii sociale, dar şi pe analiza schimbărilor ce se manifestă la nivelul societăţii. Prin realizarea unei analize minuționase, poate fi demonstrat faptul că politicile care, par a fi neutre din perspectiva de gen, de fapt, au o influență diferită asupra femeilor şi bărbaţilor. Aceasta, deoarece există diferenţe considerabile între vieţile femeilor şi ale bărbaţilor într-o multitudine de domenii, diferenţe care pot face ca politicile aparent neutre să consolideze inegalităţile existente.

2. Egalitatea de gen este obiectivul nr.5 din cele 17 Obiective Globale care formează Agenda de Dezvoltare Durabilă - 2030. În anul 2015, Republica Moldova, ca și alte state membre ale ONU, s-a angajat să pună în aplicare Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030 prin adoptarea Declarației Summit-ului privind Dezvoltarea Durabilă, care a avut loc la New York. O participare deplină a femeilor pe piața forței de muncă contribuie la creșterea PIB-ului, deoarece în procesul de producție sunt implicate mai multe resurse umane calificate. Actualmente, studiile de gen s-au transformat într-un domeniu de cercetare recunoscut, practic, în toate ţările lumii.

3. Legislația UE care reglementează egalitatea de șanse pentru femei și bărbați cuprinde o serie de directive, la care se mai adaugă alte numeroase recomandări, rezoluții, decizii, declarații, pe teme precum: participarea femeilor în cadrul procesului de luare a deciziilor, prevenirea și combaterea violenței domestice, reprezentarea femeilor în mass-media și publicitate. Responsabilitatea pentru implementarea principiului egalității de gen ar trebui să se realizeze cu întregul personal al instituțiilor publice, sub conducerea managerilor de top. În Republica Moldova, promovarea egalității de gen se realizează treptat, regăsindu-se în strategiile naționale de dezvoltare, documentele de politici sau planuri, dar și proiectele promovate prin intermediul organismelor internaționale. În perioada ultimilor 15 ani au fost atinse progrese la nivelul cadrului legal și instituțional aferent promovării egalității de gen în țara noastră. Cu toate acestea, cadrul legal și reglementările existene sunt insuficiente pentru garantarea realizării egalității de gen.

Conform analizei realizate în CAPITOLUL II, pot fi subliniate următoarele concluzii:

1. Veniturile bugetului public național dețin o cotă de circa 36,4 la sută în PIB. Veniturile bugetului de stat reprezintă circa 62,9 la sută din veniturile BPN. În suma totală a veniturilor bugetare, impozitele și taxele ocupă cea mai mare parte, astfel, cota medie a acestora pe parcursul perioadei analizate fiind de circa 91,6 la sută.

2. Aspirația la egalitatea de șanse este o problemă de relevanță macroeconomică. O echitate mai mare între femei și bărbați și creșterea participării economice a femeilor asigură rezultate mai favorabile asupra dezvoltării, cu efecte macroeconomice benefice.

Aspectele de gen aferente impozitării sunt cele mai evidente în cazul impozitării veniturilor persoanelor fizice. Astfel, analizând egalitatea de gen în cazul impozitului pe veniturile persoanelor fizice în baza principiului echității verticale și orizontale, constatăm că în Republica Moldova există egalitate de gen la acest capitol.

Respectiv, cu referire la impozitele directe, constatăm că aplicarea cotelor progresive de impozitare a veniturilor persoanelor fizice asigură posibilitatea distribuirii echitabile a sarcinii fiscale între contribuabili, ținând cont de veniturile obținute.

Analiza cadrului legal în domeniul impozitării în Republica Moldova demonstrează lipsa discriminării de gen explicite, în condițiile în care legislația fiscală, inclusiv prevederile Codului fiscal, nu sunt bazate pe un limbaj discriminatoriu. Concomitent, în țara noastră nu se manifestă discriminarea de gen implicită, deoarece impozitul pe veniturile persoanelor fizice este aplicat asupra venitului contribuabilului, dar nu asupra venitului agregat al cuplului.

Totuși, măsurile de politică fiscală afectează bărbații și femeile în mod diferit, deoarece aspectele fiscale interacționează cu realitățile socio-economice. Astfel, persistă diferențele de gen în domeniii precum: ocuparea forței de muncă, salariul, munca neremunerată, venitul disponibil.

În Republica Moldova, în anul 2016, rata de ocupare a femeilor a fost de 40,1 la sută, pe când a bărbaților – de 45,4 la sută. Femeile repezintă circa 53,4 la sută din numărul total al salariaților. Câștigul salarial mediu brut lunar al femeilor este cu circa 16,9 la sută mai mic decât al bărbaților. Impozitul pe venit reținut din salariu în anul 2016 pentru bărbați a fost mai mare cu circa 1,9 la sută față de femei. Bărbații sunt cei mai mari contribuabili la impozitul pe venitul obținut din activitatea de întreprinzător.

3. În Republica Moldova, atât în domeniul impozitelor directe, cât și indirecte lipsesc analizele sub aspect de gen. Luând în considerare faptul că în statele membre ale Uniunii Europene la fel se atestă lipsa unor studii aferente politicii fiscale sub aspect de gen, putem

evidenția faptul că ulterioarele analize ale domeniului respectiv în țara noastră urmează a fi realizate în paralel cu dezvoltarea practicilor europene.

Cu referire la analiza efectuată în CAPITOLUL III, constatăm:

Majoritatea statelor membre au eliminat reglementările fiscale care fac diferența între bărbați și femei. Totuși, sistemele fiscale și deciziile de politică fiscală afectează diferit femeile și bărbații, deoarece reglementările fiscale interacționează cu realitățile socioeconomice diferențiate în funcție de gen și, astfel, diferențele de gen persistă. În ciuda obligațiilor internaționale, europene și naționale și angajamente de a interzice discriminarea și de a asigura egalitatea de gen în toate domeniile politice, aspectele de gen legate de impozitare sunt rareori luate în considerare.

Crearea stimulentelor pentru o distribuire egală a muncii remunerate și neremunerate rămâne unul dintre cele mai importante obiective în domeniul impozitării la nivel european.

Schimbările la nivel european în domeniul impozitării muncii, consumului și averii din ultimile decenii, implică creșterea presiunii fiscale pentru persoanele cu venituri reduse și, în special, pentru femei. Aceasta, din cauza distribuției inegale a averii între femei și bărbați, cota redusă a femeilor printre persoanele cu cele mai mari venituri, ratele înalte ale femeilor în ceea ce privește consumul, precum și ponderea relativ mare a acestora în ceea ce privește impozitul pe venitul persoanelor fizice și o cotă mică în veniturile din capital.

În conformitate cu concluziile efectuate, se înaintează următoarele recomandări:

1. Menținerea practicii de impozitare a veniturilor persoanelor fizice în baza sistemului progresiv în Republica Moldova.

Anume *sistemele progresive de impozitare* a venitului diminuează distribuția inegală a veniturilor între bărbați și femei. De aceea, este bine-venită menținerea practicii Republicii Moldova de impozitare a veniturilor persoanelor fizice în baza sistemului progresiv de impozitare. Dar, în paralel, se remarcă faptul că nu doar măsurile de politică fiscală sunt responsabile de asigurarea unei distribuiri echitabile a veniturilor între bărbați și femei. O importanță majoră o are politica economică în general, și anume, prin asigurarea unor câștiguri salariale echitabile.

2. Consolidarea politicii fiscale pentru a promova distribuirea egală a muncii remunerate și neremunerate.

Se consideră necesar ca obiectivul privind crearea stimulentelor pentru o distribuire egală a muncii remunerate și neremunerate să fie unul prioritar în cadrul elaborării politicilor din Republica Moldova, inclusiv a politicii fiscale. O soluție în acest sens este acordarea de *credite fiscale* pentru costurile de îngrijire a copiilor.

3. Consolidarea impactului redistributiv al impozitării.

Un alt moment important este revizuirea și eliminarea facilităților fiscale aferente TVA ineficiente, fapt care ar oferi posibilitatea diminuării cotei TVA (de remarcat că Republica Moldova are circa 77 facilități în domeniul TVA). În acest mod, de pe urma diminuării respective ar putea beneficia persoanele cu venituri mici și, respectiv, femeile.

4. Luarea în considerare a impactului facilităților fiscale.

Impactul facilităților fiscale, care sunt acordate pentru diferite impozite, este adesea mai puțin benefic pentru femei, datorită scopului facilităților fiscale care corespunde mai mult bărbaților decât femeilor luând în considerare realitățile socio-economice. Facilitățile fiscale adesea contribuie la consolidarea diferențelor de gen existente.

5. Promovarea și desfășurarea studiilor privind aspectele de gen în domeniul impozitării și asigurarea disponibilității informațiilor/datelor dezagregate pe sexe.

Există numeroase lacune în materie de cercetare referitoare la aspectele de gen ale impozitării. Sunt necesare studii suplimentare în ceea ce privește aspectele de gen ale fiecărui impozit în parte.

Atât în Republica Moldova, cât în statele membre ale UE lipsesc datele dezagregate pe sexe privind impozitarea veniturilor. În acest context, ar fi necesară furnizarea unor date sub aspect de gen precum:

- impozitarea veniturilor persoanelor juridice: date dezagragate pe sexe privind: veniturile obținute de persoanele juridice pe forme de proprietate (ex. întreprinzători individuali), precum și impozitele pe venit achitate de acestea; veniturile agenților economici pe principalele tipuri de activitate (ex. agricultură, industrie); numărul agenților economici; numărul agenților economici pe principalele tipuri de activități;

- impozitarea consumului: date dezagregate pe sexe privind utilizarea cotelor reduse de TVA;

- impozitarea veniturilor persoanelor fizice: date dezagregate privind: impozitul pe venit reținut din salariu (anual) achitat de femei; impozitul pe venit reținut din salariu (anual) achitat de bărbați; venituri din achitarea taxei pentru patenta de întreprinzător de către femei; venituri din achitarea taxei pentru patenta de întreprinzător de către bărbați.

6. Sistematizarea indicatorilor sensibili la dimensiunea de gen aferenți veniturilor bugetului public național.

În acest context, pot fi propuși următorii indicatori: ponderea agenților economici care au achitat impozitul pe veniturile persoanelor juridice pe sexe (%); ponderea persoanelor care au

achitat impozitul pe venit reținut din salariu pe sexe (%); ponderea persoanelor care au achitat taxa pentru patenta de întreprinzător pe sexe (%).

7. Definirea obiectivelor pentru atingerea egalității de gen în ceea ce privește impozitarea.

Este necesar ca la nivel european să fie elaborată o strategie care să definească obiectivele, indicatorii și mecanismele de asigurare a egalității de gen în domeniul impozitării, care să reprezinte un cadru legal pentru statele europene.

Luând în considerare inegalitățile de gen care există în toate statele UE, precum și în Republica Moldova, sistemul fiscal și politica fiscală ar trebui să contribuie la:

- promovarea încadrării în câmpul muncii prin asigurarea unei securități economice pe tot parcursul vieții;
- distribuirea egală a muncii remunerate și neremunerate între bărbați și femei;
- reducerea diferenței de gen în distribuirea veniturilor;
- reducerea decalajelor între sexe în ceea ce privește sărăcia și distribuirea averilor.

8. Asigurarea implementării analizelor de gen și a obiectivelor privind egalitatea de gen în ceea ce privește impozitarea.

Deși există strategii de gen aferente egalității între femei și bărbați, aspectele de gen în materie de impozitare rămân nevalorificate la nivelul statelor membre ale UE, precum și în Republica Moldova. Implementarea unor obligațiilor legale, cum ar fi analizele de gen pentru toate propunerile cu privire la impozitare, necesită, prin urmare, mecanisme eficiente la nivel național și la nivelul UE.

Schimbul de experiență între statele membre, partenerii sociali și instituțiile UE privind prioritățile și măsurile corespunzătoare în domeniu trebuie să asigure participarea egală a femeilor. Fondurile europene care facilitează implementarea recomandărilor în domeniul egalității de gen, ar trebui să fie extinse și asupra studiilor privind impactul de gen în domeniul impozitării.

Bibliografie

ACTE NORMATIVE

1. Codul fiscal: nr. 1163-XIII din 24.04.97. *Monitor Oficial al Republicii Moldova*. 1997, nr. 62/522, 18 septembrie.
2. Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei şi bărbaţi: nr.5 din 09.02.2006. *Monitor oficial al Republicii Moldova.* 2006, nr. 47-50.
3. Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale: nr. 181 din 25.07.2014. *Monitor Oficial al Republicii Moldova*. 2014, nr. 223-230.
4. Legea cu privire la modificarea şi completarea unor acte legislative: nr. 288 din 15.12.2017. *Monitor Oficial al Republicii Moldova*. 2017, 464-470/808.
5. Legea cu privire la modificarea şi completarea unor acte legislative: nr.281 din 16.12.2016 (privind realizarea măsurilor de politică fiscală şi vamală pe anul 2017). *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2017, 472-477 /947.
6. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative: nr. 71 din 14.04.2016. *Monitor oficial al Republicii Moldova.* 2016, nr. 140-149.
7. Legea bugetului de stat pentru anul 2018: nr. 289 din 15.12.2017. *Monitor Oficial al Republicii Moldova*. 2017, nr. 464-470.
8. Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pentru anul 2018: nr. 281 din 15.12.2018. *Monitor Oficial al Republicii Moldova*. 2017, nr. 464-470.
9. Legea fondurilor asigurării obligatorii de asistenţă medicală pe anul 2018: nr. 280 din 15.12.2018. *Monitor Oficial al Republicii Moldova*. 2017, nr. 464-470.
10. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Planului de acţiuni al Guvernului pentru anii 2016-2018: nr. 890 din 20.07.2016. *Monitor oficial al Republicii Moldova.* 2016, nr. 217-229.
11. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Strategiei pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia: nr. 259 din 28.04.2017. *Monitor oficial al Republicii Moldova*. 2017, nr. 171-180.
12. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Cadrului bugetar pe termen mediu (2018-2020): nr.609 din 28 iulie 2017. *Monitor oficial al Republicii Moldova*. 2017, nr. 274-276.
13. Hotărârea Guvernului cu privire la Cadrul bugetar pe termen mediu (2017-2019): nr. 1011 din 26.08.2016. *Monitor Oficial al Republicii Moldova*. 2016, nr. 347-352.

MANUALE, MONOGRAFII, LUCRĂRI DIDACTICE, BROȘURI

1. A. BAURCIULU, A. CASIAN, I. PÂRȚACHI, A.PETROIA, V. SAINSUS, D. VACULOVSCHI. *Bugetare sensibilă la gen.* Chișinău: ASEM, 2016. ISBN 978-9975-89-028-1.
2. Caren GROWN. *What gender advocates should know about taxation*. 2006.
3. Publicație a Centrului pentru drepturile omului din Moldova. *Principiul egalității și nondiscriminării*. Chișinău: 2012.

ARTICOLE DIN EDIȚII PERIODICE

1. Articolul „Bugetul 2018: granturi mai mari”. Monitorul fiscal din 06.12.2017 [online]. [citat 17.03.2018]. Disponibil: https://monitorul.fisc.md/editorial/bugetul-2018-granturi-mai-mari.html

RESURSE ELECTRONICE

1. UN Women – United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women. *Short history of Convention on the Elimination of All Forms of Discrimation against Women (CEDAW).* Disponibil: http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/history.htm
2. *Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei* (adoptată de Adunarea Generală a NațiuniIor Unite prin Rezoluția 34/180 din 18 decembrie 1979 și intrată în vigoare la 3 septembrie 1981, conform dispozițiilor art.27(1)). Disponibil: http://msmps.gov.md/sites/default/files/legislation/cedaw_md.pdf
3. F. BOCIOC, D. DIMITRIU, R. TEȘIU, C. VĂILEANU. *Gender mainstreaming: metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoare a egalității de gen.* București: NEVA, 2004. ISBN 973-9035-13-2, pag.9. Disponibil: http://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Gender-Mainstreaming.pdf
4. *The Policy on Gender Equality in Sweden*. European Parliament: Directorate – general for internal policies, Policy Department – Citizens rights and constitutional affairs. *Study for the FEMM Comitee,* 2015. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/510011/IPOL_STU(2015)510011_EN.pdf
5. Government Office of Sweden. Gender equality. Disponibil: http://www.government.se/government-policy/gender-equality/
6. *Prezentare generală a principiilor de egalitate de șanse și dezvoltare durabilă.* „ e - ANFP - Întărirea capacităţii instituţionale a ANFP în vederea asigurării unui management performant al funcţiei publice şi funcţionarilor publici la nivelul administraţiei publice centrale şi al serviciilor publice din subordinea/coordonarea autorităţilor publice centrale şi locale prin implementarea de instrumente inovatoare”: proiect finanţat din Fondul Social European prin Programul Operaţional Dezvoltarea Capacităţii Administrative. Disponibil: http://www.anfp.gov.ro/R/Doc/36675_ES%20si%20DD.pdf
7. D. TERZI-BARBĂROȘIE. *Participarea femeilor la viața publică și politică în Republica Moldova: raport elaborat în cadrul Parteneriatului Estic de Facilitare al Consiliului Europei.*Chișinău: 2013. Disponibil: https://rm.coe.int/1680599098
8. L. ANINOȘANU, F. BOCIOC, D. MARȚIȘ, I. SORESCU. *Egalitatea de șanse pentru femei și bărbați.* Centrul Partenerial pentru Egalitate: 2005. Disponibil: http://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Egalitatea-de-sanse-pentru-femei-si-barbati-valoare-europeana.pdf
9. Pagina web a Națiunilor Unite în Moldova. Obiectivele de Dezvoltare Durabilă. Disponibil: http://md.one.un.org/content/unct/moldova/ro/home/our-work/sdgs.html
10. Pagina web a Guvernului Republicii Moldova. Rubrica Media, 16 martie 2017. Disponibil: http://gov.md/ro/content/agenda-nationala-de-politici-va-fi-aliniata-la-obiectivele-de-dezvoltare-durabila-2030
11. European Institute for Gender Equality. Christine Lagarde, Director General al FMI. Discurs în Tokyo. Disponibil: http://eige.europa.eu/
12. Portalul Consiliului Europei. Egalitatea de gen. Rubrica News „Women in power: major inequalities remain across Europe”. Disponibil: https://www.coe.int/en/web/genderequality/-/women-in-power-major-inequalities-remain-across-euro-3
13. Portalul „e – European Justice”. Disponibil: https://e-justice.europa.eu/content_gender_equality-312-ro.do
14. Portalul Moldova Europeană. Disponibil: http://www.infoeuropa.md/femei/implementarea-strategiei-consiliului-europei-privind-egalitatea-de-sanse-intre-femei-si-barbati-pentru-perioada-2014-2017/

15. European Institute for Gender Equality. Gender mainstreaming: institutions and structures. Disponibil: http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/institutions-and-structures/european-union
16. Pagina web a Guvernului Republicii Moldova. Disponibil: http://www.gov.md/ro/content/noi-masuri-pentru-combaterea-violentei-fata-de-femei-si-violentei-familie
17. Macroeconomic policies. Knowledge Grab. Disponibil: http://knowledgegrab.com/learners-zone/study-support/decision-making-financial-management/external-considerations/macroeconomic-policies/
18. Macroeconomic policy. The World Bank. Disponibil: http://www.worldbank.org/en/topic/macroeconomics/brief/macroeconomic-policy
19. Baza de date a Biroului Național de Statistică. Disponibil: http://www.statistica.md/
20. Baza de date World Bank. Disponibil: http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.MKTP.KD.ZG&id=1ff4a498&report_name=Popular-Indicators&populartype=series&ispopular=y, https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=MD&view=map
21. Articol „Diferența dintre salariul bărbaților și cel al femeilor crește alarmant, studiu". Disponibil: http://ipn.md/ro/societate/89547
22. Memorandumul suplimentar cu privire la politicile economice si financiare. Republica Moldova - Fondul Monetar Internațional. Scrisoarea de intenţii: Chişinău, 05.12.2017. Disponibil: https://www.imf.md/press/MoldovaLOI_SMEFP_TMU_Mar2017_rom.pdf
23. Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2017. Compartimentul Finanțe [online]. [citat 26.02.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/
24. Baza de date, informații și rapoarte a Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova. Disponibil: http://www.mf.gov.md/
25. „Indexul egalității de gen 2016". Analiză realizată de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare. Disponibil: http://progen.md/files/6369_indexul_egalitatii_de_gen_2016.pdf
26. Studiul „Gender equality and taxation in the European Union", anul 2017. Parlamentul European, Direcția Generală Politici Interne. Disponibil: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583138/IPOL_STU(2017)583138_EN.pdf
27. Pagina web Gender Pulse. Disponibil: http://genderpulse.md/ro/abilitare-economica/castigul-si-ecartul-salarial/castigul-si-ecartul-salarial
28. Pagina web a Băncii Mondiale. Disponibil: https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2015&locations=MD&start=1997&view=chart
29. Pagina web Index mundi. Disponibil: https://www.indexmundi.com/facts/indicators/SI.POV.GINI
30. Magazine Monitor. BBC News. *Who, What, Why: What is the Gini coefficient?* Disponibil: http://www.bbc.com/news/blogs-magazine-monitor-31847943
31. World Economic Forum. *Why gender and income inequality are linked.* Disponibil: https://www.weforum.org/agenda/2015/10/why-gender-and-income-inequality-are-linked/
32. Baza de date GenderPulse. Disponibil: http://genderpulse.md/
33. World Economic Forum. *Global gender gap report 2017*. http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2017/measuring-the-global-gender-gap/
34. World Economic Forum, *Global gender gap report 2017*. Disponibil: http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2017/dataexplorer/#economy=MDA

35. World Economic Forum. *Gender gap calculator*. http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/infographics/#frame/ac8d4
36. Studiul realizat de Organizaţia pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici şi Mijlocii. Disponibil: http://baw.odimm.md/files/Studiu%20analiza%20concept%20odimm%20bwa.pdf
37. Baza de date Eurostat. Disponibil: http://ec.europa.eu/
38. Raportul privind egalitatea între femei și bărbați în UE, anul 2017. Disponibil: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/2017_report_equality_women_men_in_the_eu_en.pdf
39. Pagina web Quartz at work. Articolul „By law, women in Germany can now find out what their male peers are earning". Disponibil: https://work.qz.com/1171514/by-law-women-in-germany-can-now-find-out-what-their-male-peers-are-earning/
40. Pagina web Independent. Articolul „Iceland makes it illegal to pay men more than women". Disponibil:https://www.independent.co.uk/news/business/news/iceland-gender-pay-gap-illegal-men-pay-more-women-income-salary-earn-a8139141.html
41. Pagina web The guardian. Articolul „Norway, the country where you can see everyone's tax returns". Disponibil: https://www.theguardian.com/money/blog/2016/apr/11/when-it-comes-to-tax-transparency-norway-leads-the-field
42. Pagina web a Națiunilor Unite . Sustenable development knowledge platform [online]. [citat 10.04.2018]. Disponibil: https://sustainabledevelopment.un.org/sdg5
43. Global Gender Gap Index 2016. World Economic Forum. Disponibil: https://www.weforum.org/agenda/2017/09/gender-equality-it-starts-with-data
44. Analiza *„De ce nu am redus inegalitățile de gen? Indexul integrării dimensiunii de gen în politicile publice 2013-2016"*, realizată de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare. Disponibil: http://www.progen.md/files/3229_index__dimensiunea_de_gen_in_politici_2013-2016.pdf
45. Rapoartele privind Indexul global al egalității de gen pentru anul 2016 și 2017, elaborate de Forumul Economic Mondial. Disponibil: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf
46. Angajamentul strategic pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați 2016-2019. Disponibil: https://eeas.europa.eu/delegations/un-rome_is/25623/Strategic%20Engagement%20for%20Gender%20Equality%202016-2019

ALTE SURSE

1. L. PRODAN-ȘESTACOVA. Cursul „Elaborarea și evaluarea politicilor publice" organizat de Academia de Administrare Publică în temeiul Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 49 din 16.01.2018 cu privire la comanda de stat privind dezvoltarea profesională a funcționarilor publici în anul 2018.

Adnotare (în limba română)
la teza de master

„Analiza politicii fiscale prin prisma sensibilității la gen în Republica Moldova”

elaborată de către Inga Catana

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie din 64 titluri, 10 anexe, 118 pagini de text de bază, 36 figuri, 31 tabele.

Cuvintele-cheie: abordare integratoare, gen, venituri bugetare, impozite directe, impozite indirecte, politica fiscală, femei, bărbați, salarii, egalitate de gen.

Domeniul de studiu: finanțe.

Scopul și obiectivele lucrării: analiza politicii fiscale și a evoluției veniturilor bugetului public național prin prisma sensibilității la gen, stabilirea și sistematizarea tendințelor de integrare a aspectului de gen în procesul de elaborare a politicii fiscale la nivel european, aprecierea direcțiilor strategice de dezvoltare a abordării integratoare a egalității de gen în politicile publice din Republica Moldova, precum și formularea concluziilor și recomandărilor privind asigurarea egalității de gen și realizarea analizelor de gen în domeniul impozitării.

Metodologia cercetării: au fost utilizate metodele clasice de cercetare, care se bazează pe: analiză dinamică a realității – fiind analizați indicatorii socio-economici relevanți pentru politica fiscală prin descompunerea lor în componentele esențiale, comparație – fiind analizate datele statistice aferente femeilor și bărbaților pe un interval de timp selectat, sinteză – fiind prezentat aspectul de gen integral al impozitării, ilustrare grafică, ilustrare tabelară a materialelor cercetate.

Elementele de inovație și originalitatea științifică: evaluarea politicii fiscale în domeniul impozitelor directe și indirecte sub aspectul sensibilității la gen; evidențierea tendințelor de integrare a aspectului de gen în procesul de elaborare a politicii fiscale la nivel european; sistematizarea indicatorilor socio-economici sub aspect de gen relevanți pentru politica fiscală; abordarea sistemului indicatorilor de gen aferenți veniturilor bugetului public național.

Contribuția personală a autorului: analiza detaliată a veniturilor bugetare prin prisma politicii fiscale, evidențierea aspectelor de gen ale principalelor impozite, evaluarea indicatorilor socio-economici sub aspect de gen relevanți pentru politica fiscală, formularea concluziilor și recomandărilor privind asigurarea egalității de gen prin prisma măsurilor de politică fiscală.

Concluziile și recomandările: menținerea practicii de impozitare a veniturilor persoanelor fizice în baza sistemului progresiv în Republica Moldova, promovarea și desfășurarea studiilor privind aspectele de gen în domeniul impozitării, definirea obiectivelor și indicatorilor pentru atingerea egalității de gen în ceea ce privește impozitarea.

Annotation (English)
to the master 's thesis

„Gender analysis of the tax policy in the Republic of Moldova"

developed by Inga Catana

Thesis structure: introduction, three chapters, conclusions and recommendations, bibliography of 64 titles, 10 annexes, 118 pages of basic text, 36 figures, 31 tables.

Key words: gender mainstreaming, gender, budget revenues, direct taxes, indirect taxes, fiscal policy, women, men, wages, gender equality.

Field of study: finance.

Thesis purpose and objectives: gender analysis of the tax policy and the evolution of the national public budget revenues, establish and systematize gender mainstreaming tendencies in the tax policy elaboration process at European level, appreciate strategic directions of gender mainstreaming development in the public policies of the Republic of Moldova, as well as formulate conclusions and recommendations on ensuring gender equality and developing gender analyzes in the field of taxation.

Research methodology: classic research methods based on: dynamic analysis of reality - the relevant socio-economic indicators for tax policy were analyzed by decomposing them in the essential components, comparison - the statistical data for women and men on a selected timeframe were analyzed, synthesis - the integral gender aspect of taxation was shown, graphic illustration, table illustration of the researched materials.

Elements of innovation and scientific originality: gender assessment of tax policy in the field of direct and indirect taxes; highlight the trends of gender mainstreaming in the process of tax policy elaboration at European level; systematize gender-relevant socio-economic indicators for tax policy; approach the system of gender indicators related to national public budget revenues.

Personal author contribution: detailed analysis of tax revenues through tax policy measures, highlight the gender aspects of the main taxes, evaluate gender-relevant socio-economic indicators for tax policy, formulate conclusions and recommendations on ensuring gender equality through tax policy measures.

Conclusions and recommendations: to maintain the progressive individual income taxation system in the in the Republic of Moldova, to promote and develop studies on gender issues in the field of taxation, to define the objectives and indicators for achieving gender equality in taxation.

Anexe

ANEXA 1

Raport privind executarea

bugetului public naţional în anul 2017

la situația din 31 decembrie 2017

mil. lei

Indicator	Cod	Executat	*inclusiv*		Executat anul precedent	Executat anul curent faţă de anul precedent	
			baza	*proiecte*		devieri (+,-)	în %
1	2	5	6	7	6	7	8
Venituri	***1***	***53.379,4***	***53.089,3***	***302,9***	***45953,9***	***7425,5***	***116,2***
Impozite şi taxe	**11**	**34.476,0**	**34.476,0**		**29231,1**	**5244,9**	**117,9**
Impozite pe venit	111	7.723,0	7.723,0		6544,1	1178,9	118,0
Impozit pe venitul persoanelor fizice	*1111*	*3.649,1*	*3.649,1*		*3181,5*	*467,6*	*114,7*
Impozit pe venitul persoanelor juridice	*1112*	*4.073,9*	*4.073,9*		*3362,6*	*711,3*	*121,2*
Impozite pe bunurile imobiliare	113	546,2	546,2		403,5	142,7	135,4
Impozitul funciar	*1131*	*193,6*	*193,6*		*184,6*	*9,0*	*104,9*
Impozitul pe bunurile imobiliare	*1132*	*306,0*	*306,0*		*179,6*	*126,4*	*170,4*
Impozite pe proprietate cu caracter ocazional	*1133*	*3,1*	*3,1*		*4,5*	*-1,4*	*68,9*
Alte impozite pe proprietate	*1136*	*43,5*			*34,8*	*8,7*	*125,0*
Impozite şi taxe pe mărfuri şi servicii	114	24.615,7	24.615,7		20831,6	3784,1	118,2
dintre care:							
Taxa pe valoare adăugată, total	*1141*	*16.870,1*	*16.870,1*		*14563,6*	*2306,5*	*115,8*
inclusiv:							
TVA la marfurile produse şi serviciile prestate pe teritoriul Republicii Moldova	11411	6.286,5	6.286,5		5374,2	912,3	117,0
TVA la marfurile importate	11412	13.226,2	13.226,2		11761,0	1465,2	112,5
Restituirea TVA	11413	-2.642,6	-2.642,6		-2571,6	-71,0	102,8
Accize, total	*1142*	*5.950,0*	*5.950,0*		*4546,4*	*1403,6*	*130,9*
inclusiv:							
Accize la marfurile produse pe teritoriul Republicii Moldova		576,8	576,8		531,8	45,0	*108,5*
Accize la marfurile importate		5.585,8	5.585,8		4181,6	1404,2	*133,6*
Restituirea accizelor	11429	-212,6	-212,6		-167,0	-45,6	*127,3*
Taxe pentru servicii specifice	*1144*	*423,1*	*423,1*		*407,7*	*15,4*	*103,8*
Taxe şi plăţi pentru utilizarea mărfurilor şi pentru practicarea unor genuri de activitate	*1145*	*455,1*	*455,1*		*471,2*	*-16,1*	*96,6*
Alte taxe pentru mărfuri şi servicii	*1146*	*917,4*	*917,4*		*842,7*	*74,7*	*108,9*

Taxa asupra comerţului exterior şi operaţiunilor externe	115	1.591,1	1.591,1		1451,9	139,2	*109,6*
Taxe vamale si alte taxe de import	*1151*	*1.068,1*	*1.068,1*		*983,1*	85,0	*108,6*
Alte taxe asupra comerţului exterior şi operaţiunilor externe	*1156*	*523,0*	*523,0*		*468,8*	54,2	*111,6*
Contribuţii şi prime de asigurări obligatorii	**12**	**15.514,0**	**15.514,0**		**13276,7**	**2237,3**	**116,9**
Contribuţii de asigurări sociale de stat obligatorii	121	11.865,6	11.865,6		10036,5	1829,1	118,2
Prime de asigurare obligatorie de asistenţă medicală	122	3.648,4	3.648,4		3240,2	408,2	112,6
Granturi primite	**13**	**1.008,8**	**741,3**	**267,5**	**1372,5**	**-363,7**	**73,5**
Granturi primite de la Guvernele altor state	131	64,3	0,4	63,9	188,1	-123,8	**34,2**
Granturi primite de la organizaţiile internaţionale	132	944,5	740,9	203,6	1184,4	-239,9	79,7
Alte venituri	**14**	**2.380,6**	**2.358,0**	**22,6**	**2073,6**	**307,0**	**114,8**
Venituri din proprietate	141	425,4	423,6	1,8	345,3	80,1	123,2
Dobînzi încasate	*1411*	*153,6*	*151,8*	*1,8*	*116,2*	*37,4*	*132,2*
Dividende primite	*1412*	*169,5*	*169,5*		*133,2*	*36,3*	*127,3*
Renta	*1415*	*102,3*	*102,3*		*95,9*	*6,4*	*106,7*
Venituri din vînzarea mărfurilor şi serviciilor	142	1.394,3	1.394,3		1365,0	29,3	102,1
Taxe şi plăţi administrative	*1422*	*348,6*	*348,6*		*347,6*	*1,0*	*100,3*
Comercializarea mărfurilor şi serviciilor de către instituţiile bugetare	*1423*	*1.045,7*	*1.045,7*		*1017,4*	*28,3*	*102,8*
Amenzi şi sancţiuni	143	364,0	364,0		186,8	177,2	194,9
Donaţii voluntare	144	142,2	142,1	0,1	125,5	16,7	113,3
Alte venituri şi venituri neidentificate	145	54,7	34,0	20,7	51,0	3,7	107,3
Transferuri primite între bugetul de stat şi bugetele locale	**191**			**12,8**			

ANEXA 2

Raport privind executarea
bugetului public naţional în anul 2016

Indicator	Cod	Executat	*inclusiv*	
			baza	*proiecte*
1	2	5	6	7
Venituri	***1***	***45.953,9***	***45.515,9***	***449,3***
Impozite și taxe	**11**	**29.231,1**	**29.231,1**	
Impozite pe venit	111	6.544,1	6.544,1	
Impozit pe venitul persoanelor fizice	*1111*	*3.181,5*	*3.181,5*	
Impozit pe venitul persoanelor juridice	*1112*	*3.362,6*	*3.362,6*	
Impozite pe bunurile imobiliare	113	403,5	403,5	
Impozitul funciar	*1131*	*184,6*	*184,6*	
Impozitul pe bunurile imobiliare	*1132*	*179,6*	*179,6*	
Impozite pe proprietate cu caracter ocazional	*1133*	*4,5*	*4,5*	
Alte impozite pe proprietate	*1136*	*34,8*		
Impozite și taxe pe mărfuri și servicii	114	20.831,6	20.831,6	
dintre care:				
Taxa pe valoare adăugată, total	*1141*	*14.563,6*	*14.563,6*	
inclusiv:				
TVA la marfurile produse şi serviciile prestate pe teritoriul Republicii Moldova	11411	5.374,2	5.374,2	
TVA la marfurile importate	11412	11.761,0	11.761,0	
Restituirea TVA	11413	-2.571,6	-2.571,6	
Accize, total	*1142*	*4.546,4*	*4.546,4*	
inclusiv:				
Accize la marfurile produse pe teritoriul Republicii Moldova		531,8	531,8	
Accize la marfurile importate		4.181,6	4.181,6	
Restituirea accizelor	11429	-167,0	-167,0	
Taxe pentru servicii specifice	*1144*	*407,7*	*407,7*	
Taxe şi plăţi pentru utilizarea mărfurilor şi pentru practicarea unor genuri de activitate	*1145*	*471,2*	*471,2*	
Alte taxe pentru mărfuri şi servicii	*1146*	*842,7*	*842,7*	
Taxa asupra comerţului exterior şi operaţiunilor externe	115	1.451,9	1.451,9	
Taxe vamale si alte taxe de import	*1151*	*983,1*	*983,1*	
Alte taxe asupra comerţului exterior şi operaţiunilor externe	*1156*	*468,8*	*468,8*	
Contribuții și prime de asigurări obligatorii	**12**	**13.276,7**	**13.276,7**	
Contribuţii de asigurări sociale de stat obligatorii	121	10.036,5	10.036,5	
Prime de asigurare obligatorie de asistenţă medicală	122	3.240,2	3.240,2	
Granturi primite	**13**	**1.372,5**	**953,3**	**419,2**
Granturi primite de la Guvernele altor state	131	188,1	0,5	187,6
Granturi primite de la organizaţiile internaţionale	132	1.184,4	952,8	231,6
Alte venituri	**14**	**2.073,6**	**2.054,8**	**18,8**

Venituri din proprietate	141	345,4	341,2	4,2
Dobînzi încasate	*1411*	*116,3*	*112,1*	*4,2*
Dividende primite	*1412*	*133,2*	*133,2*	
Renta	*1415*	*95,9*	*95,9*	
Venituri din vînzarea mărfurilor şi serviciilor	142	1.364,9	1.364,9	
Taxe şi plăţi administrative	*1422*	*347,6*	*347,6*	
Comercializarea mărfurilor şi serviciilor de către instituţiile bugetare	*1423*	*1.017,3*	*1.017,3*	
Amenzi şi sancţiuni	143	186,8	186,8	
Donaţii voluntare	144	125,3	125,1	0,2
Alte venituri şi venituri neidentificate	145	51,2	36,8	14,4

ANEXA 3

Analiza paracticilor europene privind impozitarea veniturilor persoanelor fizice

Nr. d/o	Țara	Sistemul de impozitare a veniturilor persoanelor fizice	Cota de impozitare		Venitul anual
1	Austria	Cote progresive	0%		Până la 11 000€
			25%		11 000€ – 18 000€
			35%		18 000€ – 31 000€
			42%		31 000€ – 60 000€
			48%		60 000€ – 90 000€
			50%		90 000€ – 1 000 000€
			55%		Peste 1 000 000€
2	Belgia	Cote progresive	25%		Până la 11 070 €
			30%		11 070€ – 12 720€
			40%		12 720€ – 21 190€
			45%		21 190€ – 38 830€
			50%		Peste 38 830€
3	Bulgaria	Cotă unică	10%		
4	Cipru	Cote progresive	0%		Peste 19 500€
			20%		19 501€ – 28 000€
			25%		28 001€ – 36 300€
			30%		36 301€ - 60 000€
			35%		60 001€ și mai mult
5	Cehia	Cotă unică	15%		
6	Estonia	Cotă unică	20%		
7	Finlanda	Cote progresive	Cota impozitului pentru cea mai mică tranșă de venit (€)	Cota impozitului pentru venitul care depășește tranșa cea mai mică (%)	
			8	6,25	16 900€ — 25 300€
			533	17,5	25 300€ — 41 200€
			3 315,50	21,5	41 200€ — 73 100€
			10 174	31,5	Peste 73 100€
8	Franța	Cote progresive	0 %		9 710€
			14 %		9 710€ - 26 818€
			30 %		26 818€ - 71 898€
			41 %		71 898€ - 152 260€
			45 %		Peste 152 260€

9	Germania	Cote progresive	0 %	Până la 8 820€
			14 %, crescând progresiv până la 42 %	8 821€ – 54 057€
			42 %	54 058€ – 256 303€
			45 %	256 304€
10	Grecia	Cote progresive	22%	20 000€
			29%	30 000€
			37%	30 001€ - 40 000€
			45%	Peste 40 000€
11	Ungaria	Cotă unică	15%	
12	Islanda	Cote progresive	22,5%	Până la 893.713ISK
			46,24%	Peste 893.713ISK
13	Irlanda	Cote progresive	20%	Până la 33 800€
			40%	Peste 33 800€
14	Italia	Cote progresive	23%	Peste 15 000€
			27%	15 001€ - 28 000€
			38%	28 001€ - 55 000€
			41%	55 001€ - 75 000€
			43%	Peste 75 001€
15	Letonia	Cotă unică	23%	
16	Lituania	Cotă unică	15%	
17	Luxembourg	Cote progresive	0%	Peste 11 264€
			8%	11 265€ - 13 136€
			9%	13 137€ - 15 008€
			10%	15 009€ - 16 880€
			11%	16 881€ - 18 752€
			12%	18 753€ - 20 624€
			14%	20 625€ - 22 568€
			16%	22 569€ - 24 512€
			18%	24 513€ - 26 456€
			20%	26 457€ - 28 400€
			22%	28 401€ - 30 344€
			24%	30 345€ - 32 288€
			26%	32 289€ - 34 232€
			28%	34 233€ - 36 176€
			30%	36 177€ - 38 120€

			32%	38 121€ - 40 064€
			34%	40 065€ - 42 008€
			36%	42 009€ - 43 952€
			38%	43 953€ - 45 896€
			39%	45 897€ - 100 001€
			40%	100 002€ - 149 999€
			41%	150 000€ - 200 003€
			42%	Peste 200 004€
18	Malta	Cote progresive	0%	Până la 9 100€
			15%	9 100€ – 14 500€
			25%	14 501€ – 60 000€
			35%	Peste 60 000€
19	Olanda	Cote progresive	8,9%	Până la 19 982€
			13,15%	19 982€ - 33 791€
			40,8%	33 791€ - 67 072€
			52%	Peste 67 072€
20	Polonia	Cote progresive	18 %	Până la 85 528PLN
			32 %	Peste 85 528PLN
21	Portugalia	Cote progresive	14,5%	7 091€
			28,5%	7 091€ - 20 261€
			37%	20 261€ - 40 522€
			45%	40 522€ - 80 640€
			48%	Peste 80 640€
22	România	Cotă unică	16%	
23	Slovacia	Cote progresive	19%	Până la 35 022€
			25%	Peste 35 022€
24	Slovenia	Cote progresive	16%	Până la 8 021€
			27%	8 021€ – 20 400€
			34%	20 400€ – 48 000€
			39%	48 000€ – 70 907€
			50%	Peste 70 907€
25	Spania	Cote progresive	19%	Peste 12 450€
			24%	12 450€ – 20 200€
			30%	20 200€ – 35 200€
			37%	35 200€ – 60 000€
			45%	Peste 60 000€

26	Suedia	Cote progresive	20%	438.900SEK - 638.499SEK
			25%	Peste 638.500SEK
27	Marea Britanie	Cote progresive	20%	11 000£ - 32 000£
			40%	32 001£ – 150 000£
			45%	Peste 150 000£

Sursa*:* *Elaborat de autor în baza informațiilor disponibile pe pagina web https://europa.eu* [online]. [citat 10.04.2018]. Disponibil: https://europa.eu/youreurope/citizens/work/taxes/income-taxes-abroad/index_en.htm

ANEXA 4

Rata de ocupare a forței de muncă în statele membre ale UE în anul 2016

	Total	Bărbați	Femei	Diferența de gen aferentă ocupării
UE (28 țări)	71,1	76,9	65,3	11,6
UE (27 țări)	71,2	77,0	65,4	11,6
Zona euro(19 țări)	70,0	75,6	64,4	11,2
Zona euro (18 țări)	69,9	75,6	64,3	11,3
Belgia	67,7	72,3	63,0	9,3
Bulgaria	67,7	71,3	64,0	7,3
Cehia	76,7	84,6	68,6	16,0
Danemarca	77,4	80,7	74,0	6,7
Germania	78,6	82,7	74,5	8,2
Estonia	76,6	80,8	72,6	8,2
Irlanda	71,4	77,5	65,4	12,1
Grecia	56,2	65,8	46,8	19,0
Spania	63,9	69,6	58,1	11,5
Franța	70,0	73,8	66,3	7,5
Franța (metropolitan)	70,4	74,2	66,8	7,4
Croația	61,4	66,2	56,6	9,6
Italia	61,6	71,7	51,6	20,1
Cipru	68,7	73,8	64,1	9,7
Letonia	73,2	74,7	71,8	2,9
Lituania	75,2	76,2	74,3	1,9
Luxembourg	70,7	76,1	65,1	11,0
Ungaria	71,5	78,6	64,6	14,0
Malta	69,6	83,2	55,5	27,7
Olanda	77,1	82,6	71,6	11,0
Austria	74,8	78,7	70,9	7,8
Polonia	69,3	76,4	62,2	14,2
Portugalia	70,6	74,2	67,4	6,8
România	66,3	75,0	57,4	17,6
Slovenia	70,1	73,3	66,7	6,6
Slovacia	69,8	76,9	62,7	14,2
Finlanda	73,4	75,0	71,7	3,3
Suedia	81,2	83,0	79,2	3,8
Marea Britanie	77,5	83,1	72,1	11,0
Islanda	87,8	91,1	84,4	6,7
Norvegia	78,6	80,4	76,7	3,7
Elveția	82,0	86,5	77,5	9,0

Macedonia	53,3	63,7	42,5	21,2
Turcia	54,4	75,5	33,2	42,3

Sursa*: Elaborat de autor în conformitate cu baza de date Eurostat* [online]. [citat 11.04.2018]. Disponibil: http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tesem060

ANEXA 5

Timpul petrecut pentru munca remunerată și neremunerată în țările OECD

Grupa de vârstă	15-64					
Timpul	Cel mai recent an					
Indicatori	Timpul petrecut pentru munca neremunerată		Timpul petrecut pentru munca remunerată		Timpul petrecut pentru muncă în total	
Sex	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei
Unitatea de măsură	Minute pe zi		Minute pe zi		Minute pe zi	
Țara						
Australia	171,6	311	304,1	172	475,7	483
Austria	135,3	269,2	364,8	248,8	500,1	517,9
Belgia	167,6	250,8	221,8	158,9	389,4	409,7
Canada	148,1	223,7	340,5	268,3	488,7	491,9
Danemarca	186,1	242,8	260,1	194,6	446,2	437,4
Estonia	160,2	249,2	264,1	244,9	424,2	494,1
Finlanda	157,5	235,8	248,6	209,9	406	445,7
Franța	134,9	224	235,1	175,4	370,1	399,4
Germania	150,4	242,3	289,5	205,5	440	447,7
Grecia	109	266	226	144,6	335	410,6
Ungaria	127,1	268,1	327,2	232	454,3	500
Irlanda	129,2	296,1	343,9	197,1	473,1	493,2
Italia	130,7	306,3	220,8	133,1	351,5	439,5
Japonia	40,8	224,3	451,8	271,5	492,6	495,8
Coreea	45	227,3	421,9	273,3	466,9	500,6
Letonia	129,7	253,3	376,9	288,5	506,7	541,7
Mexic	136,7	383,3	485,9	250,1	622,6	633,4
Olanda	132,9	254,3	354	205,5	486,8	459,7
Noua Zeelandă	141	264	338	205	479	469
Norvegia	168,5	227,4	277,4	200	445,9	427,4
Polonia	159,1	286,4	276,2	161,1	435,3	447,5
Portugalia	96,3	328,2	372,3	231,3	468,6	559,4
Slovenia	166,5	286,2	299,8	234,2	466,3	520,4
Spania	145,9	289,1	236,2	166,8	382,1	455,9
Suedia	154	206,5	321,9	268,7	475,9	475,2
Turcia	85,4	308,9	284,2	116,3	369,5	425,2
Marea Britanie	140,1	248,6	308,6	216,2	448,7	464,8
Statele Unite	150,2	243,2	334,8	245,6	485,1	488,8
Economii non-OECD: China	91	234	390	291	481	525
India	51,8	351,9	390,6	184,7	442,3	536,6
Africa de Sud	102,9	249,6	294,2	195	397,1	444,6

Sursa: *Elaborat de autor în conformitate cu baza de date OECD* [online]. [citat 11.04.2018]. Disponibil: https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=54757#

ANEXA 6

Diferența de gen aferentă pensiilor în Uniunea Europeană în anul 2015, %

Țara	Diferența de gen aferentă pensiilor, %	Țara	Diferența de gen aferentă pensiilor, %
Estonia	3,7	Suedia	28,8
Slovacia	9	Portugalia	29,9
Lituania	13,3	Franța	33
Danemarca	13,5	Spania	35,1
Cehia	14	Belgia	35,8
Slovenia	14,6	Luxembourg	36
Ungaria	15,6	Italia	37,1
Letonia	17,5	UE 28	38,6
Croația	21	Marea Britanie	39,1
Polonia	22,5	Austria	41,4
Malta	22,8	Germania	43
Finlanda	25,3	Olanda	44,9
Bulgaria	27,4	Cipru	46,9
Grecia	28,6	România	63,4

Sursa: *Elaborat de autor în conformitate cu Raportul privind egalitatea între femei și bărbați în UE, anul 2017* [online]. [citat 12.04.2018]. Disponibil: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/2017_report_equality_women_men_in_the_eu_en.pdf

ANEXA 7

Ponderea veniturilor fiscale în PIB statele membre ale UE în perioada 2010- 2016

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Islanda	33,3	34,3	35	35,6	38,3	36,4	51,6
Franța	44	45,2	46,5	47,4	47,6	47,6	47,6
Danemarca	46,3	46,3	46,9	47,3	49,9	47,4	47,3
Belgia	45,5	46,2	47,3	48,2	48,1	47,6	46,8
Suedia	43,8	43,1	43,1	43,5	43,2	43,6	44,6
Finlanda	40,9	42,2	42,8	43,7	43,9	44,1	44,3
Italia	41,7	41,7	43,8	43,8	43,4	43,3	42,9
Austria	41,9	42	42,6	43,4	43,5	43,8	42,9
Grecia	34,2	36,1	38,5	38,3	38,8	39,8	42,1
Germania	38,2	38,7	39,3	39,6	39,6	39,8	40,4
UE 28	38,4	38,9	39,5	39,9	39,9	39,7	40
Luxembourg	38,9	38,5	39,9	39,7	38,8	38,4	39,6
Ungaria	37,3	36,7	38,4	38	38,2	38,9	39,4
Olanda	36,7	36,4	36,5	37,1	38	37,8	39,3
Norvegia	41,9	42	41,5	39,9	38,8	38,4	38,9
Serbia	38,4	36,8	37,1	36,6	37,4	37,3	38,4
Croația	35,9	35,2	35,9	36,4	36,6	37,1	37,9
Portugalia	33,7	35,5	34,5	37,2	37,1	37	36,9
Slovenia	37,4	37	37,4	37	36,7	36,9	36,9
Marea Britanie	35	35,6	34,7	34,5	34	34,5	35,1
Cehia	32,7	33,8	34,3	34,8	33,9	34,1	34,8
Estonia	33,5	31,7	31,9	31,8	32,8	34	34,7
Polonia	32,4	32,8	33	32,9	32,9	33,3	34,4
Spania	32,1	32	33,1	34	34,5	34,5	34,1
Cipru	31,9	31,9	31,6	31,6	33,4	33,2	33,6
Malta	33,2	33,4	33,7	33,8	33,7	33	33,6
Slovacia	28,2	28,8	28,4	30,3	31,2	32,3	32,4
Letonia	28,7	28,5	29,3	29,8	30,2	30,6	31,6
Lituania	28,7	27,6	27,3	27,3	27,8	29,2	30,2
Bulgaria	26	25,3	26,7	28,2	28,4	29,1	29
Elveția	26,7	27	27	27,1	26,9	27,6	27,8
România	27,1	28,2	27,7	27,2	27,5	28	26
Irlanda	28,4	28,8	29,1	29,5	29,7	23,9	23,8

Sursa: *Elaborat de autor în conformitate cu Eurostat* [online]. [citat 14.04.2018]. Disponibil: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_10a_taxag&lang=en

ANEXA 8

Sistematizarea obiectivelor generale și obiectivelor specifice ale Strategiei pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021

Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021		
Nr. d/o	Obiective generale	Obiective specifice
1	Asigurarea abordării complexe a egalității între femei și bărbați.	Consolidarea mecanismelor instituționale și legale cu privire la promovarea femeilor în procesul de luare a deciziilor.
		Armonizarea legislației naționale la standardele europene privind plățile egale pentru muncă de valoare egală.
		Modificarea și armonizarea cadrului normativ privind politicile de asigurări sociale echitabile pentru femei și bărbați.
		Îmbunătățirea cadrului de politici destinate familiilor cu copii în vederea asigurării implicării echitabile a părinților în creșterea și educarea copiilor.
		Îmbunătățirea cadrului de politici și servicii de asistență socială prin prisma dimensiunii de gen.
		Integrarea dimensiunii de gen în politicile din domeniul sănătății și în programele de instruire a cadrelor medicale.
		Promovarea culturii pentru sănătate printre femei și bărbați prin informare, educare și sporirea adresabilității la servicii de sănătate.
		Integrarea dimensiunii de gen în formarea inițială și continuă a cadrelor didactice în vederea depășirii stereotipurilor și a formării conștiinței de gen.
		Includerea dimensiunii de gen în procesul de ghidare în carieră cu scopul accederii la meserii netradiționale.
		Ajustarea strategiilor sectoriale de adaptare la schimbările climatice în vederea includerii dimensiunii de gen.
2	Fortificarea mecanismului instituțional de asigurare a egalității între femei și bărbați.	Consolidarea capacităților resurselor umane în cadrul mecanismului instituțional existent la nivelul ministerelor și autorităților administrative centrale.
		Eficientizarea activității Comisiei guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați.
		Consolidarea capacităților resurselor umane în cadrul mecanismului instituțional la nivelul autorităților administrației publice locale.
3	Combaterea stereotipurilor în societate și promovarea comunicării nonviolente.	Promovarea echilibrului de gen în mass-media și publicitate.
		Sensibilizarea opiniei publice cu privire la percepția stereotipurilor de gen și comunicarea nonviolentă.
4	Promovarea egalității de gen în sectorul de securitate și apărare.	Asigurarea accesului femeilor la funcții de conducere și execuție în domeniul de securitate și apărare.
		Integrarea dimensiunii de gen în politicile sectoriale de securitate și apărare.
5	Integrarea bugetării sensibile la dimensiunea de gen în procesul de elaborare a programelor bugetare.	Promovarea integrării dimensiunii de gen în programele bugetare prin stabilirea indicatorilor sensibili la dimensiunea de gen.
		Consolidarea capacităților reprezentanților ministerelor și altor autorități administrative centrale și autorităților administrației publice locale asupra importanței și implementării bugetării sensibile la dimensiunea de gen.

Sursa: *Elaborat de autor conform Strategiei pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021* . [online]. [citat 21.04.2018]. Disponibil: http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=370442&lang=1

ANEXA 9

Sistematizarea priorităților și obiectivelor Angajamentului strategic pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați 2016-2019

Angajamentul strategic pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați 2016-2019		
Nr. d/o	Priorități	Obiective
1	Creșterea gradului de participare a femeilor pe piața forței de muncă și asigurarea independenței economice egale a femeilor și bărbaților	- atingerea obiectivului UE de 75 % femei și bărbați încadrați în muncă în 2020 și reducerea decalajului de încadrare în muncă pentru femei; - o împărțire mai echilibrată între femei și bărbați a timpului alocat responsabilităților casnice și îmbunătățirea posibilităților de echilibrare a responsabilităților profesionale și familiale; - atingerea obiectivelor de la Barcelona privind îngrijirea copiilor și luarea în considerare a unei reflecții profunde cu statele membre în ceea ce privește posibilele modalități de a face obiectivele mai ambițioase și de a le extinde pentru a acoperi îngrijirea altor persoane aflate în întreținere; - promovarea antreprenoriatului în rândul femeilor și a egalității de șanse între femei și bărbați în sectorul cercetării; - o mai bună integrare pe piața muncii a femeilor migrante.
2	Reducerea diferențelor de remunerare, de câștiguri și de pensii între femei și bărbați și, prin urmare, combaterea sărăciei în rândul femeilor	- reducerea în continuare a diferenței persistente de remunerare, de câștiguri și de pensii între femei și bărbați și, prin urmare, a disparității de gen în ceea ce privește accesul la resurse financiare pe toată durata vieții; - reducerea în mod substanțial a inegalității de gen în sectoarele și ocupațiile economice; - creșterea numărului total de ore de muncă al femeilor; asigurarea punerii în aplicare efective a legislației privind egalitatea de remunerare; - eliminarea barierelor în calea accesului la piața forței de muncă pentru grupurile vulnerabile, cum ar fi femeile migrante și părinții singuri; - abordarea cauzelor și consecințelor diferenței de pensii între femei și bărbați.
3	Promovarea egalității între femei și bărbați în procesul decizional	- continuarea eforturilor de a îmbunătăți echilibrul de gen în pozițiile de conducere în sectorul economic, în special în rândul directorilor neexecutivi ai societăților cotate la bursă (cel puțin 40 % din sexul subreprezentat); - îmbunătățirea echilibrului de gen în rândul directorilor executivi din marile societăți cotate la bursă și în pepinierele de talente; - îmbunătățirea colectării datelor și a echilibrului de gen în pozițiile decizionale din organisme de cercetare; - îmbunătățirea echilibrului de gen în procesul decizional politic și în viața publică, inclusiv în domeniul sportului; - realizarea obiectivului de 40 % femei în posturi de conducere de nivel mediu și superior din cadrul Comisiei până la sfârșitul anului 2019.
4	Combaterea violenței bazate pe gen și sprijinirea și protejarea victimelor acesteia	- combaterea violenței bazate pe gen și sprijinirea și protejarea victimelor acesteia; - îmbunătățirea disponibilității, a calității și a fiabilității datelor; - sensibilizarea opiniei publice, încurajarea schimbării de atitudine și promovarea prevenirii; - îmbunătățirea sprijinului acordat victimelor și a accesului la justiție; - eliminarea mutilării genitale a femeilor.
5	Promovarea egalității de gen și a drepturilor femeilor în întreaga lume	- promovarea, protejarea și respectarea tuturor drepturilor omului; punerea în aplicare pe deplin și în mod eficace a obligațiilor și a angajamentelor în favoarea drepturilor femeilor în cadrul tuturor forurilor internaționale, în special Convenția ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor, Platforma de acțiune de la Beijing și programul de acțiune al Conferinței Internaționale pentru Populație și Dezvoltare; - asigurarea faptului că drepturile femeilor și ale fetelor, egalitatea de gen și emanciparea femeilor și a fetelor sunt un element esențial al mijloacelor financiare și nefinanciare de punere în aplicare, precum și al mecanismelor de revizuire, monitorizare și responsabilizare cu privire la Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă; - asigurarea faptului că egalitatea de gen și adoptarea acquis-ului UE privind egalitatea de șanse între femei și bărbați sunt evaluate în cursul procesului de aderare.

Sursa: *Elaborat de autor conform Angajamentului strategic pentru egalitatea șanse între femei și bărbați 2016-2019.* [online]. [citat 21.04.2018]. Disponibil: https://eeas.europa.eu/delegations/un-rome_is/25623/Strategic%20Engagement%20for%20Gender%20Equality%202016-2019

ANEXA 10

Presiunea fiscală în statele membre ale Uniunii Europene în perioada 2010-2016 (%)

Țara	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Islanda	33,3	34,3	35,0	35,6	38,3	36,4	51,6
Franța	44,0	45,2	46,5	47,4	47,6	47,6	47,6
Danemarca	46,3	46,3	46,9	47,3	49,9	47,4	47,3
Belgia	45,5	46,2	47,3	48,2	48,1	47,6	46,8
Suedia	43,8	43,1	43,1	43,5	43,2	43,6	44,6
Finlanda	40,9	42,2	42,8	43,7	43,9	44,1	44,3
Italia	41,7	41,7	43,8	43,8	43,4	43,3	42,9
Austria	41,9	42,0	42,6	43,4	43,5	43,8	42,9
Grecia	34,2	36,1	38,5	38,3	38,8	39,8	42,1
Germania	38,2	38,7	39,3	39,6	39,6	39,8	40,4
UE	38,4	38,9	39,5	39,9	39,9	39,7	40,0
Luxemburg	38,9	38,5	39,9	39,7	38,8	38,4	39,6
Ungaria	37,3	36,7	38,4	38,0	38,2	38,9	39,4
Olanda	36,7	36,4	36,5	37,1	38,0	37,8	39,3
Norvegia	41,9	42,0	41,5	39,9	38,8	38,4	38,9
Serbia	38,4	36,8	37,1	36,6	37,4	37,3	38,4
Croația	35,9	35,2	35,9	36,4	36,6	37,1	37,9
Portugalia	33,7	35,5	34,5	37,2	37,1	37,0	36,9
Slovenia	37,4	37,0	37,4	37,0	36,7	36,9	36,9
Marea Britanie	35,0	35,6	34,7	34,5	34,0	34,5	35,1
Cehia	32,7	33,8	34,3	34,8	33,9	34,1	34,8
Estonia	33,5	31,7	31,9	31,8	32,8	34,0	34,7
Polonia	32,4	32,8	33,0	32,9	32,9	33,3	34,4
Spania	32,1	32,0	33,1	34,0	34,5	34,5	34,1
Cipru	31,9	31,9	31,6	31,6	33,4	33,2	33,6
Malta	33,2	33,4	33,7	33,8	33,7	33,0	33,6
Slovacia	28,2	28,8	28,4	30,3	31,2	32,3	32,4
Letonia	28,7	28,5	29,3	29,8	30,2	30,6	31,6
Lituania	28,7	27,6	27,3	27,3	27,8	29,2	30,2
Bulgaria	26,0	25,3	26,7	28,2	28,4	29,1	29,0
Elveția	26,7	27,0	27,0	27,1	26,9	27,6	27,8
România	27,1	28,2	27,7	27,2	27,5	28,0	26,0
Irlanda	28,4	28,8	29,1	29,5	29,7	23,9	23,8

Sursa: *Elaborat de autor conform datelor disponibile pe pagina web Eurostat.* [online]. [citat 22.04.2018]. Disponibil: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_10a_taxag&lang=en